

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WYSZKI NA LATA 2016 - 2023

Przygotowanie dokumentu:
Contract Consulting Sp. z o.o.

Wyszki, 2015

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ I WPROWADZAJĄCA.....	5
1. ZAŁOŻENIA DO OPRACOWANIA STRATEGII	4
1.1. przesłanki do opracowania strategii	4
1.2. Opis metodyki prac nad Strategią.....	5
2. podstawowe informacje o gminie wyszki	8
2.1. położenie geograficzno-administracyjne	9
2.2. Układ przestrzenny i struktura gruntów	11
2.3. Warunki naturalne	12
2.4. Historia gminy.....	13
3. Diagnoza sytuacji gminy Wyszki	13
3.1. Opis sfery demograficznej	14
3.2. Opis sfery gospodarczej	21
3.2.1. Potencjał gospodarczy.....	21
3.2.2. Poziom bezrobocia	23
3.3. Opis infrastruktury technicznej.....	25
3.3.1. Sieć drogowa i kolejowa	25
3.3.5. Komunikacja publiczna	29
3.3.6. Ciepłownictwo	30
3.3.7. Sieć gazowa	31
3.3.9. Sieć wodociągowa	32
3.3.10. Sieć kanalizacyjna	34
3.3.11. Gospodarka odpadami	38
3.3.12. mieszkalnictwo	39
3.4. Opis infrastruktury i sfery społecznej	41
3.4.1. Edukacja	41
3.4.2. Kultura i sztuka	42
3.4.3. Sport i rekreacja	45
3.4.4. Turystyka	47
3.4.5. Bezpieczeństwo mieszkańców.....	49
3.4.6. Ochrona zdrowia	53
3.4.7. Pomoc społeczna	54
3.4.8. Organizacje pozarządowe.....	56
3.5. Opis modelu zarządzania i finansów.....	57
3.5.1. Dochody budżetu Gminy Wyszki	57
3.5.2. Wydatki inwestycyjne i struktura zadłużenia	60

3.5.3. Porównania subregionalne.....	62
4. Analiza SWOT	65
5. Badania ankietowe mieszkańców	72
5.1. Cel badania	72
5.2. Metoda i technika badawcza	72
5.3. Charakterystyka grupy respondentów	73
5.4. Analiza opinii publicznej	76
6. Wyzwania i związane z nimi procesy rozwoju gminy Wyszki	85
7. Wizja rozwoju Gminy Wyszki	87
8. Cele i zadania realizacyjne dla gminy Wyszki	90
8.1. Cele gminy Wyszki	90
8.2. Zadania realizacyjne wdrażające strategię rozwoju gminy wyszki	92
9. Źródła finansowania zadań realizacyjnych	114
10. Zapewnienie zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.....	119
11. Opracowanie systemu wdrażania i monitorowania Strategii	122
11.1. Zasady wdrażania i realizacji strategii.....	122
11.2. Konsultacje społeczne.....	122
11.3. Zasady i tryb monitoringu strategii.....	123
11.4. Zasady i tryb ewaluacji strategii.....	123
Spis tabel	125
Spis rysunków.....	126
Spis wykresów	127

Część I Wprowadzająca

1. ZAŁOŻENIA DO OPRACOWANIA STRATEGII

1.1. PRZESŁANKI DO OPRACOWANIA STRATEGII

Planowanie strategiczne jest jednym z podstawowych warunków sprawnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego. Odpowiednie planowanie przyczynia się w znaczący sposób do efektywnego gospodarowania posiadanymi zasobami, a także pozwala na przewidywanie możliwych problemów rozwojowych i w konsekwencji umożliwia odpowiednie reagowanie.

Władze Gminy Wyszki w związku z dynamicznym rozwojem Gminy, zmieniającym się otoczeniem prawnym oraz aktualną perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020, zdecydowały się na opracowanie planu umożliwiającego rozwój Gminy Wyszki, którego działania stanowiąc będą logiczny ciąg, a także będą odpowiednio wkomponowane w wyznaczoną wizję rozwoju.

Strategia rozwoju Gminy jest potrzebna z następujących powodów:

- Chęci przygotowania do aktualnie obowiązującej perspektywy unijnej na lata 2014 – 2020,
- Przemiany w strukturze demograficznej oraz sferze społecznej, a także zmiany w oczekiwaniach i aspiracjach mieszkańców Gminy,

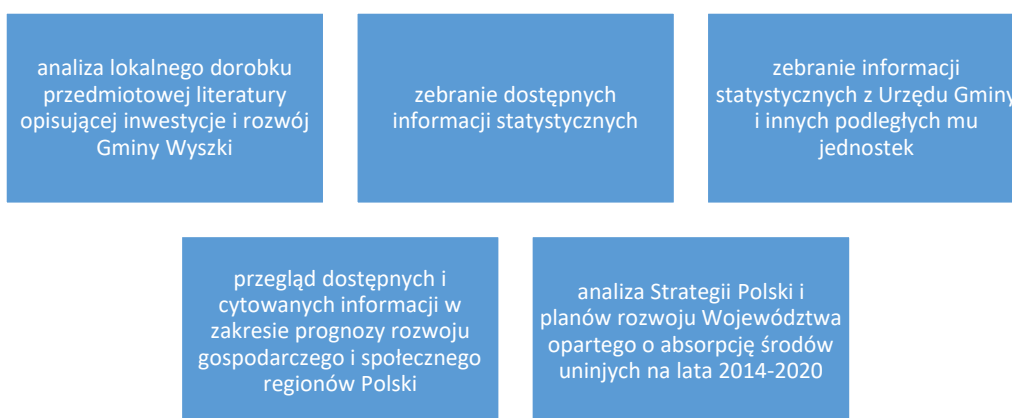
- Aktualizacji w dokumentach krajowych i regionalnych w zakresie gospodarowania przestrzennego i polityki regionalnej, a także rozwoju gospodarczego,
- Zróżnicowanego poziomu realizacji dotychczasowych działań inwestycyjnych,
- Zmiany w polityce lokalnej realizowanej przez inne gminy, stanowiące punkt odniesienia dla Gminy Wyszki,
- Zmiany wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania Gminy,
- Potrzeby realizacji inwestycji dotyczących wdrożenia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej.

Niniejszy dokument został opracowany przy udziale jednostek organizacyjnych Gminy Wyszki oraz w efekcie zaangażowania społeczności lokalnej. Strategia rozwoju jest wynikiem konsultacji społecznych, co powoduje większe utożsamienie mieszkańców ze stworzonym dokumentem poprzez wspólnie wypracowaną wizję rozwoju. Odpowiednio przeprowadzony proces konsultacji społecznych w odniesieniu do tworzenia Strategii ma rzeczywisty wpływ i powinien wspierać zaplanowanie i wdrożenie wspólnych inicjatyw i działań poszczególnych instytucji oraz samych mieszkańców. Zakres dokumentu nie ogranicza się do ustawowych obowiązków samorządu, lecz odpowiada na potrzeby całej społeczności lokalnej. Strategia jest kompleksowa, aktualna i oddaje szeroki zakres funkcjonowania Gminy Wyszki jako jednostki samorządu terytorialnego.

1.2. OPIS METODYKI PRAC NAD STRATEGIĄ

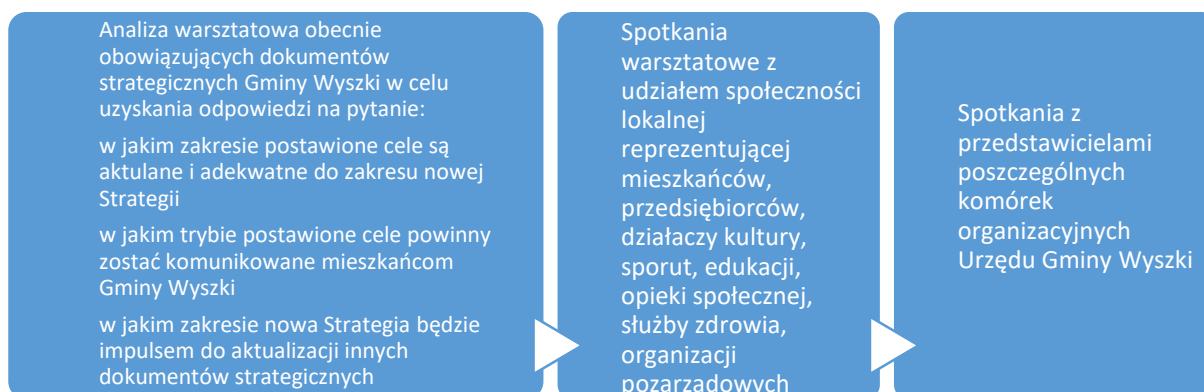
Strategia opracowana została metodą ekspercko – partycypacyjną przy udziale reprezentantów środowisk lokalnych oraz przy wykorzystaniu zróżnicowanych źródeł informacji. W związku z tym można wyróżnić dwie warstwy tworzenia Strategii: warstwę analityczną oraz warstwę konsultacyjną.

RYSUNEK 1 ZAKRES WARSTWY ANALITYCZNEJ

Źródło: Opracowanie własne

RYSUNEK 2 ZAKRES WARSTWY KONSULTACYJNEJ

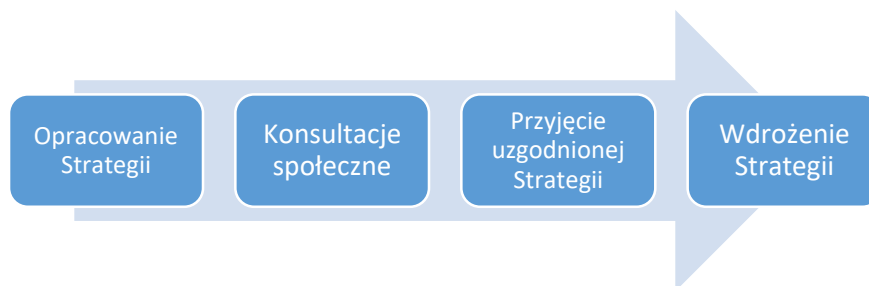
Źródło: Opracowanie własne

Celem spotkań warsztatowych było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- ❖ Jakie są oczekiwania i preferencje mieszkańców Gminy w zakresie realizacji inwestycji,
- ❖ Jakie bariery rozwoju mają priorytetowe znaczenie i mogą zostać usunięte przez Gminę.

Bardzo ważnym dodatkowym elementem opracowania Strategii było przeprowadzenie badań ankietowych wśród mieszkańców Gminy Wyszki. Opracowany dokument Strategii tworzony był podczas kolejno następujących po sobie etapów jej realizacji wyszczególnionych poniżej.

RYSUNEK 3 GŁÓWNE ETAPY PROCESU TWORZENIA STRATEGII

Źródło: Opracowanie własne

Metoda ekspercko – partycypacyjna wymagała podjęcia zadań po stronie Gminy i Doradcy. Ich zakres i harmonogram realizacji przedstawia poniższy rysunek.

RYSUNEK 4 ZADANIA GMINY I DORADCY W METODZIE EKSPERCKO – PARTYCYPACYJNEJ.

Gmina	Doradca
<ul style="list-style-type: none"> •udostępnienie kompletnej listy materiałów literatury lokalnej, •zapewnienie dostępności pracowników administracji samorządowej, •zapewnienie dostępności pomieszczeń na spotkania z pracownikami administracji samorządowej i spotkania z mieszkańcami •sprawne opiniowanie produktów prac przygotowanych przez Doradcę	<ul style="list-style-type: none"> •przygotowanie dokumentacji propozycji Strategii i treści merytorycznej ankiet i materiałów warsztatowych, •przeprowadzenie warsztatów, •naniesienie uwag Gminy do przygotowywanych propozycji prac.

Źródło: Opracowanie własne

Część II Diagnostyczna

2. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE WYSZKI

Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego, posiada swoisty, unikalny charakter. Jest to uwarunkowane podstawowymi czynnikami cechującymi każdą gminę, takimi jak:

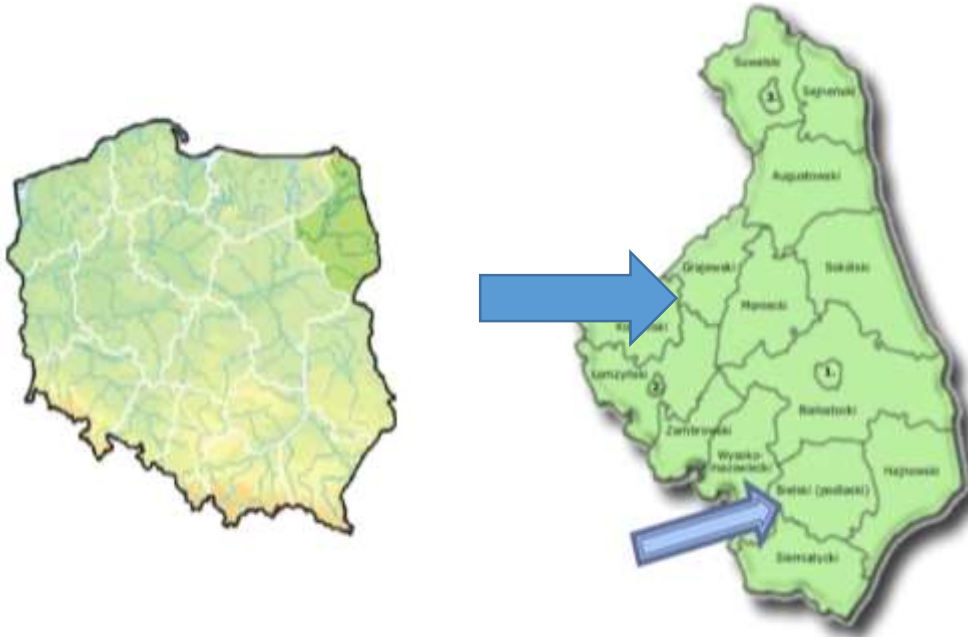
- Położenie geograficzno – administracyjne, od którego w dużej mierze zależą możliwości rozwoju Gminy,
- Uwarunkowania przestrzenne, określające rozwój poszczególnych obszarów działalności takich jak rolnictwo, czy przemysł,
- Historia Gminy, kształtującą tożsamość kulturową mieszkańców,
- Infrastruktura techniczna i społeczna oraz potencjał gospodarczy, określające stopień rozwoju Gminy.

2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNO-ADMINISTRACYJNE

Gmina Wyszki położona jest w północnej części powiatu bielskiego, w województwie podlaskim. Teren Gminy zlokalizowany jest na Nizinie Północnopodlaskiej - w obrębie dwóch mezoregionów – Równiny Bielskiej oraz Doliny Górnej Narwi.

RYSUNEK 5 POŁOŻENIE POWIATU BIELSKIEGO NA MAPIE POLSKI I WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

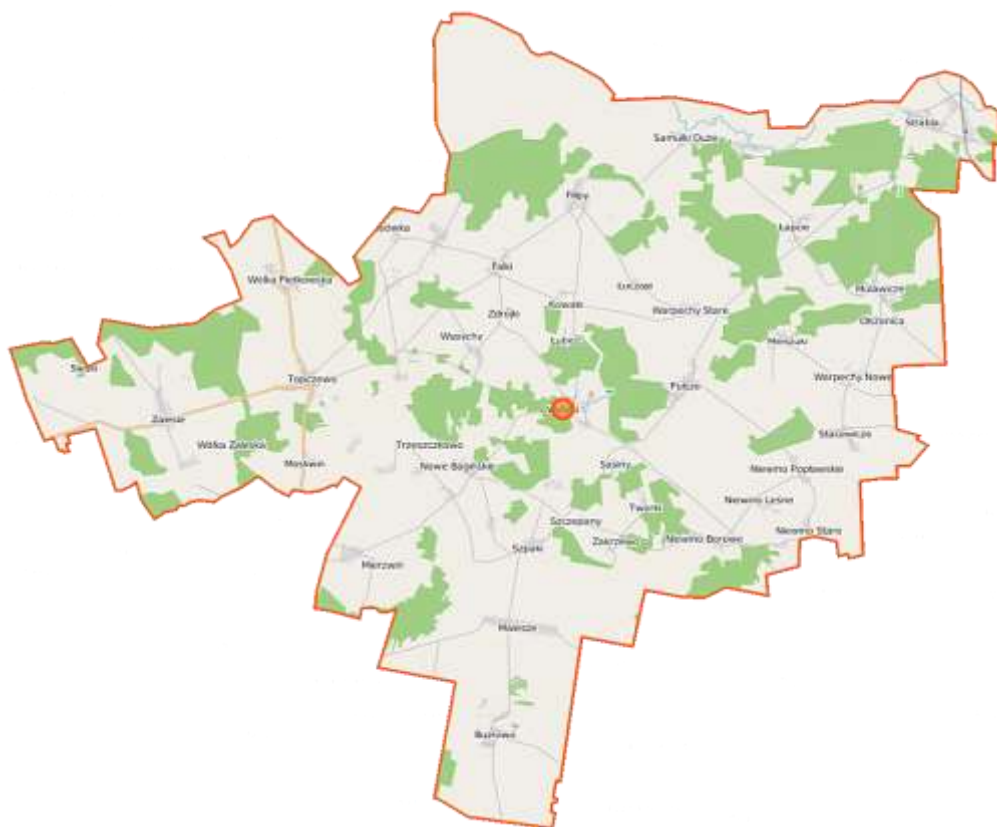
Źródło: upload.wikimedia.org, energetyczny.pl

RYSUNEK 6 POŁOŻENIE GMINY WYSZKI W POWIECIE BIELSKIM

Źródło: bielskpodlaski.wku.wp.mil.pl

RYSUNEK 7 MAPA GMINY WYSZKI

Źródło: wikimedia.org

Gmina Wyszki graniczy z następującymi gminami:

- ❖ Bielsk Podlaski – gmina wiejska w powiecie bielskim,
- ❖ Brańsk – gmina wiejska w powiecie bielskim,
- ❖ Juchnowiec Kościelny – gmina wiejska w powiecie białostockim,
- ❖ Poświętne – gmina wiejska w powiecie białostockim,
- ❖ Suraz – gmina wiejska w powiecie białostockim.

Odległość Gminy od Warszawy wynosi około 180 km, od Białystoku około 50 km, a od Siedlec około 120 km.

Gmina Wyszki jest gminą wiejską, a w jej skład wchodzi 49 sołectw: Bagińskie (Nowe Bagińskie i Stare Bagińskie), Budlewo, Bujnowo, Falki, Filipy, Gawiny, Godzieby, Górskie, Ignatki, Koćmiery, Kowale, Kozuski, Łapcie, Łuczaje, Malesze, Mierzwin Duży, Mierzwin Mały, Mieszuki, Moskwin, Mulawicze, Niewino Borowe, Niewino Kamieńskie, Niewino Leśne, Niewino Popławskie, Niewino Stare, Olszanica, Osówka, Pulsze, Samuły Duże, Samuły Małe, Sasiny, Sieški, Stacewicze, Strabla, Szczepany, Szpaki, Topczewo, Trzeszczkowo, Tworki, Warpechy Stare, Warpechy Nowe, Wodźki, Wólka Pietkowska, Wólka Zaleska, Wypychy, Wyszki, Zakrzewo, Zalesie.

Miejscowość Wyszki jest siedzibą władz gminnych.

2.2. UKŁAD PRZESTRZENNY I STRUKTURA GRUNTÓW

Powierzchnia Gminy Wyszki w granicach administracyjnych wynosi 20 650 ha, co stanowi 14,9% powiatu bielskiego. Użytkowanie gruntów w Gminie ma charakter typowo rolniczy, wynosi ponad 70% całkowitej powierzchni. Znaczną część jej powierzchni zajmują lasy – 22%.

TABELA 1 UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GMINIE WYSZKI

L.p.	Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów			
		w granicach administracyjnych Gminy		w indywidualnych gosp. rolnych w granicach Gminy	
		w ha	%	w ha	%
1.	Powierzchnia ogólna	20650	100	18076	100
2.	użytki rolne	14674	71,1	14447	79,9
	w tym:				
2.1.	– grunty orne	8569	41,5	8399	46,5
2.2.	– sady	11	0,1	11	0,1
2.3.	– łąki	3643	17,6	3627	20,0
2.4.	– pastwiska	2451	11,9	2410	13,3
3.	lasy i grunty leśne	4542	22,0	3086	17,0
4.	pozostałe grunty i nieużytki	1434	6,9	543	3,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny Białystok

Położenie części Gminy w obszarze Doliny Górnej Narwi wiąże się z płaską powierzchnią wyniesioną na wysokość około 120 m n.p.m., co w praktyce oznacza taras zalewowy w użytkowaniu łąkowym. Większość Gminy będąca częścią Równiny Bielskiej charakteryzuje się lekko falistą rzeźbą terenu, co stanowi korzystny element środowiska przyrodniczego w aspekcie rozwoju rolnictwa.

Gmina Wyszki nastawiona jest na produkcję rolniczą z ukierunkowaniem na hodowlę bydła i trzody chlewnej oraz produkcję zbóż i ziemniaków. Na korzystne warunki do rozwoju rolnictwa składają się walory gleb bielcowych, piaszkowych, brunatnych jak również torfów i utworów typowo rzecznych, które tworzą swoistą mozaikę gleb na tym obszarze, co przekłada się na różnorodność upraw.

2.3. WARUNKI NATURALNE

Ze względu na położenie, Gminę Wyszki charakteryzuje niezdegradowane, naturalne środowisko, co wpływa na różnorodność obszarów przyrodniczych o wysokiej wartości.

Na terenie Gminy Wyszki powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosi 1050 ha, w tym obszary chronionego krajobrazu zajmują 1050 ha. W Gminie objętych ewidencją są 4 pomniki przyrody. Dolina rzeki Narew, jako wielkoprzestrzenny ekosystem wchodzi w skład Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych o ponadlokalnym znaczeniu. Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Górnej Narwi” jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi, obok Bagien Biebrzańskich, jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Kształtowane przez regularne wylewy rzeki, są one uznawane za siedliska o największej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego. Występuje tu 13 typów naturalnych siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy. Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraza, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeczki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraza. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3- 3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Wzdłuż rzeki występują zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe; lasy pokrywają niewielką część doliny. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Usytuowany nieopodal Suraza kompleks "Stawów Pietkowskich" sąsiaduje od zachodu i południa z rozległymi lasami mieszanymi i liściastymi, od północy i wschodu z doliną Narwi. Stawy są silnie zarośnięte roślinnością szuwarową.

Lokalnie warto wyróżnić doliny cieków i obniżenia terenowe wraz z sąsiadującymi licznymi kompleksami leśnymi. Wartości przyrodnicze terenu gminy Wyszki wzbogaca ostoją ptasia o randze europejskiej. Występują co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 16 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej, krwawodziób 9-11% populacji krajowej, co najmniej 7% populacji krajowej błotniaka łąkowego, 4%-5,5% populacji krajowej rycyka oraz co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, cietrzew (PCK), derkacz, dubelt (PCK), kropiatka, rybitwa czarna, sowa błotna (PCK), świerszczak, zielonka (PCK); w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje wodniczka (PCK).

Pomniki przyrody na terenie Gminy Wyszki stanowią głązy narzutowe oraz okazałe drzewa. Na terenie wsi Falki znajduje się głąz narzutowy o obwodzie 7,5 m, natomiast we wsi Godzieby dwa głązy narzutowe o obwodzie 11,0 i 11,6 m. Jesion o obwodzie 251 cm, wysokości 26,0 m i wieku około 120 lat rośnie na terenie wsi Strabla, a dąb szypułkowy o obwodzie pnia 580 cm i wysokości 25 m wznosi się ponad miejscowością Osówka.

2.4. HISTORIA GMINY

Ośrodek gminny Wyszki niegdyś nazywany był Piórkowem. W 1457 roku, Wisław – właściciel dóbr piórkowskich ufundował kościół pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Maryi, św. Andrzeja, św. Anny i Znalezienia Krzyża Świętego. W 1498 roku, nazw Piórkowo zmieniona została na Wiszki. Zmiana nazwy wiązała się z imieniem nowego podśędka, które dało też początek podlaskiemu rodowi Wyszkwoskich – herbowi Ślepowron. Wyszkwoscy aktywnie uczestniczyli w życiu ziemi bielskiej, członkowie rodu pełnili ważne funkcje – wśród nich był podstoli, podczasz, chorąży, poseł, łowczy i pisarz.

W 1569 roku, Gmina wraz z całym Podlasiem włączona została w skład Korony polskiej, ponieważ dotąd należała do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Podczas potopu szwedzkiego świątynia w Wyszkiach, podobnie jak wiele innych, została ograbiona.

W latach 1795-1807 Gmina Wyszki znajdowała się pod zaborem pruskim, natomiast do 1915 roku pod zaborem rosyjskim. Stało się tak wskutek podarowania obwodu białostockiego carowi Aleksandrowi, przez Napoleona. W 1861 roku Wyszki znajdowały się na terenie gminy Rajsk. Podczas powstania styczniowego mieszkańcy byli represjonowani, w więzieniu osadzono między innymi wieloletniego proboszcza wyszkowskiego ks. Justyna Nikodema Ściepuszyńskiego.

I wojna światowa przyniosła wiele strat. Wojska rosyjskie na skutek ostrzału artylerii uszkodziły wiele ważnych budynków miejscowości, między innymi wieże kościelne. Skradzione zostały także dzwony. W latach 1915- 1919 Wyszki znajdowały się pod okupacją niemiecką. Latem 1920 roku przez teren gminy dwukrotnie przebiegał front wojny polsko – bolszewickiej.

W 1919 roku, po uzyskaniu Niepodległości, miejscowość Wyszki stała się wsią gminną w powiecie bielskim, obejmującą 47 miejscowości. W 1921 roku, gminę zamieszkiwało w przybliżeniu 6500 mieszkańców. Dane z roku 1931 podają, że ówczesna Gmina Wyszki składała się z 41 sołectw i obejmowała blisko 16 600 ha. Zamieszkiwana była przez 8 tysięcy mieszkańców.

W 1939 roku, Gmina zajęta była przez wojska niemieckie, a w niedługim czasie wojska sowieckie. Wówczas kilkadziesiąt mieszkańców zostało represjonowanych i zesłanych na Syberię. W roku 1941 na teren gminy ponownie wkroczyły wojska niemieckie, okupacja trwała do 1944 roku.

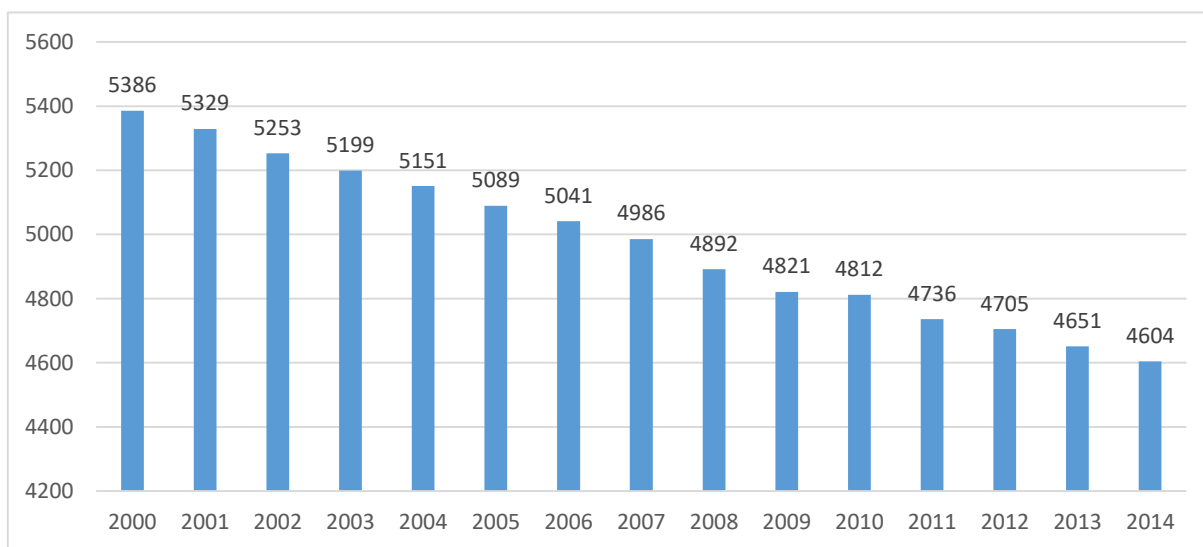
3. DIAGNOZA SYTUACJI GMINY WYSZKI

W celu nakreślenia wizji rozwoju Gminy nie należy zapominać o kluczowym aspekcie – precyzyjnej diagnozie bieżącej sytuacji w Gminie. Taka analiza zawiera opis najważniejszych obszarów jej działalności, a w konsekwencji umożliwia identyfikację potencjału rozwojowego oraz zróżnicowanych potrzeb mieszkańców.

3.1. OPIS SFERY DEMOGRAFICZNEJ

Zgodnie z danymi GUS z roku 2014 liczba mieszkańców Gminy Wyszki wynosiła ogółem 4604 osoby. Na przestrzeni kilkunastu lat (lata 2000-2014) na obszarze Gminy obserwuje się tendencję spadkową liczby mieszkańców. Zarówno w powiecie bielskim jak i w całym województwie sytuacja jest analogiczna. Poniższy wykres obrazuje zmiany w liczbie ludności na przestrzeni lat 2000-2014.

WYKRES 1 LICZBA LUDNOŚCI W GMINIE WYSZKI W LATACH 2000 - 2014

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Pośród 4604 mieszkańców Gminy Wyszki w 2014 roku, 2328 osób stanowili mężczyźni, a 2276 osób – kobiety. Liczba mężczyzn przeważała wówczas nad liczbą kobiet. Taka sytuacja ma miejsce od 2010 roku, co ilustruje poniższa tabela.

TABELA 2 LICZBA LUDNOŚCI W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	4892	4821	4812	4736	4705	4651	4604
Mężczyźni	2458	2434	2448	2408	2375	2348	2328
Kobiety	2409	2387	2364	2328	2330	2303	2276

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Zdecydowaną większość mieszkańców Gminy stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Ich liczba w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców wynosi 56,9%. Na przestrzeni ostatnich lat, sytuacja nie zmieniła się – udział tej grupy wiekowej jest najbardziej liczny.

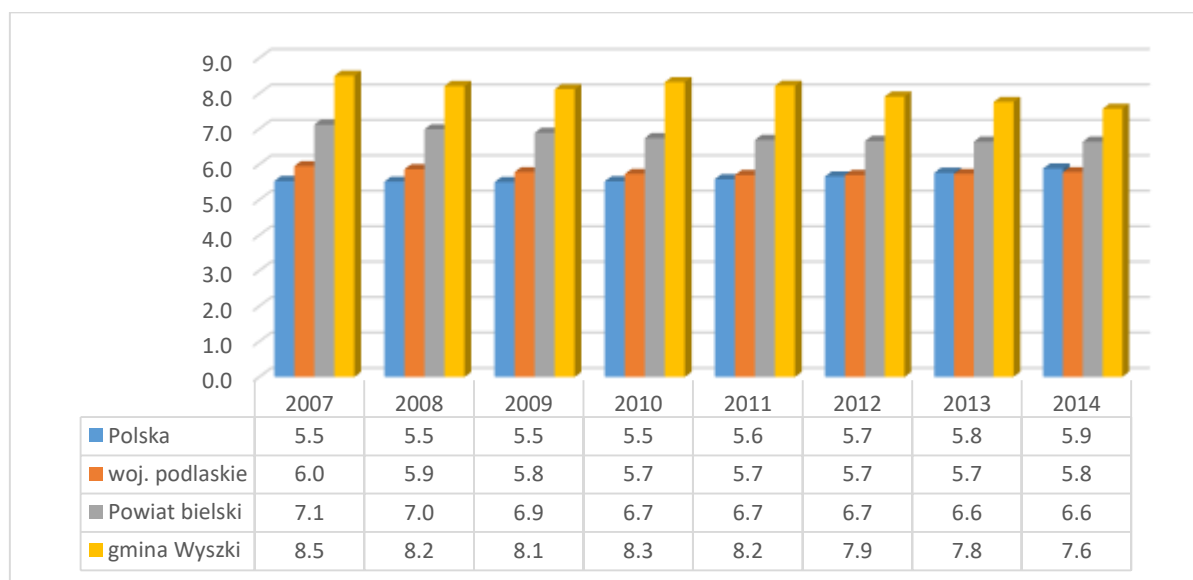
TABELA 3 UDZIAŁ POSZCZEGÓLNYCH EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W OGÓLNEJ LICZBIE MIESZKAŃCÓW GMINY WYSZKI W LATACH 2008-2014

Ludność w wieku	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przedprodukcyjnym	19,2%	19,1%	19,7%	19,3%	18,6%	18,2%	17,7%
Produkcyjnym	54,9%	55,2%	54,6%	54,9%	55,8%	56,3%	56,9%
Poprodukcyjnym	25,9%	25,7%	25,7%	25,8%	25,5%	25,5%	25,4%

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

Wskaźnik osób w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje się na relatywnie niskim poziomie i systematycznie spada na przestrzeni ostatnich lat, chociaż w 2010 roku zaobserwowano wzrost poziomu wskaźnika. W przypadku osób w wieku poprodukcyjnym, wskaźnik podlegał okresowym wahaniom, jednak od 2011 roku wciąż maleje.

WYKRES 2 WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO DLA GMINY WYSZKI W ODNIESIENIU DO DANYCH DLA KRAJU, WOJEWÓDZTWA I POWIATU W LATACH 2008-2014

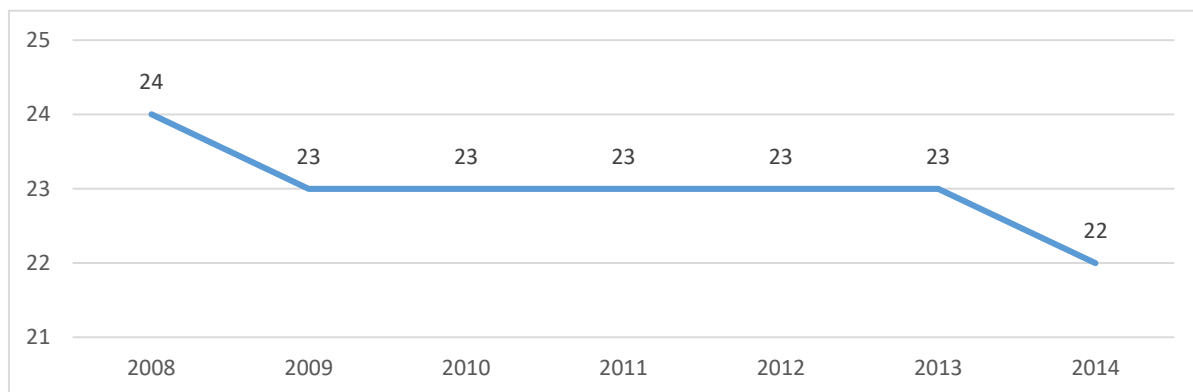

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 roku wskaźnik obciążenia demograficznego definiowany jako liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosił dla Gminy Wyszki 75,7. Wskazywał on w ostatnich latach na tendencję spadkową. Dla porównania wartość tego parametru w 2014 roku wyniosła dla Polski 58,8, dla województwa podlaskiego – 57,8, natomiast dla powiatu bielskiego – 66,4.

Gęstość zaludnienia przypadająca na 1 km² wyniosła w 2014 roku 22 osoby. W porównaniu do poprzednich lat, wartość wskaźnika zmniejszyła się, jednak nieznacznie.

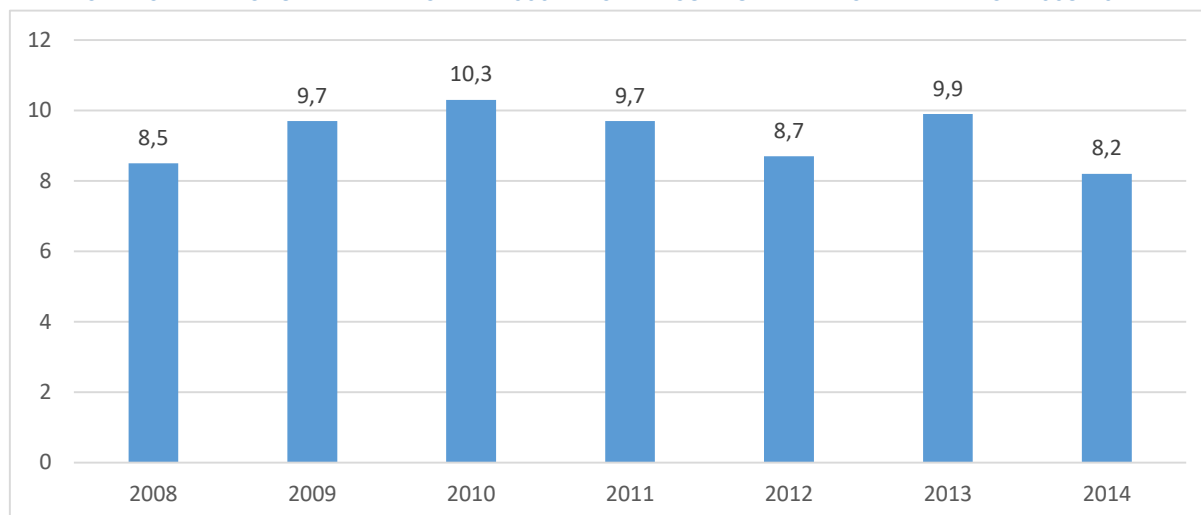
WYKRES 3 GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA W GMINIE WYSZKI (LUDNOŚĆ NA 1KM²) W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w roku 2014 wyniósł w Gminie Wyszki 8,2. Parametr ten nie wskazywał jednak jednoznacznej tendencji wzrostowej albo spadkowej na przestrzeni ostatnich lat i podlegał okresowym wahaniom. Jego wartość w latach 2008-2014 ilustruje poniższy wykres.

WYKRES 4 WSKAŹNIK URODZEŃ ŻYWYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMINY WYSZKI W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sytuacja demograficzna Gminy Wyszki w odniesieniu do wskaźnika urodzeń żywych jest przeciętna na tle innych gmin powiatu bielskiego. w 2014 roku Gmina Wyszki odnotowała najniższą wartość tego wskaźnika, najwyższy poziom wynoszący 10,1 wystąpił w Bielsku Podlaskim. W porównaniu do skali kraju, powiatu i województwa – Gmina Wyszki także wypada przeciętnie.

TABELA 4 WSKAŹNIK URODZEŃ ŻYWYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMIN POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU.

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	10,9	10,9	10,7	10,1	10,0	9,6	9,7
województwo podlaskie	10,0	10,2	9,9	9,3	9,3	8,9	9,2
powiat bielski	9,2	9,6	9,5	9,1	8,7	8,4	9,2
m. Bielsk Podlaski	9,4	10,4	10,8	9,3	9,6	8,8	10,1

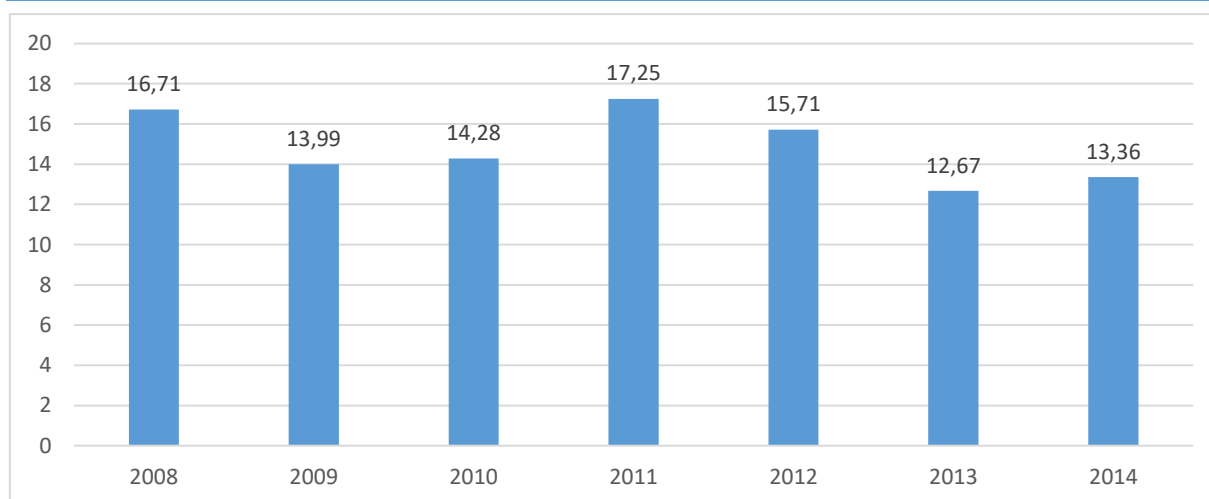

m. Brańsk	10,9	8,6	10,0	9,2	6,4	8,8	9,6
Bielsk Podlaski	8,9	8,6	7,6	8,6	7,6	6,6	9,4
Boćki	7,6	10,0	7,0	10,1	7,0	8,2	5,6
Brańsk	9,7	9,5	9,0	9,1	10,9	9,4	9,4
Orla	9,1	5,2	6,6	8,4	6,0	5,1	8,2
Rudka	9,1	10,1	8,3	6,4	7,4	7,1	7,6
Wyszki	8,5	9,7	10,3	9,7	8,7	9,9	8,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyższy od wskaźnika urodzeń żywych pozostaje w Gminie Wyszki wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców, który w 2014 roku wyniósł 13,36. Na przestrzeni ostatnich lat nie odnotowano jednej tendencji kształtowania się parametru, co przedstawia poniższy wykres.

WYKRES 5 WSKAŹNIK ZGONÓW NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMINY WYSZKI W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z innymi gminami powiatu bielskiego wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców w Gminie Wyszki jest jednym z niższych. W 2014 najwyższa wartość tego parametru przypadła w Gminie Orla i wyniosła 23,98, natomiast najniższa w Bielsku Podlaskim i wyniosła 8,14. Na tle kraju, gdzie w 2014 wskaźnik wyniósł 9,78, w odniesieniu do województwa podlaskiego (9,93) oraz powiatu bielskiego (12,89) Gmina Wyszki uzyskuje gorsze parametry wskaźnika.

TABELA 5 WSKAŹNIK ZGONÓW NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMIN POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE CAŁEGO POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU

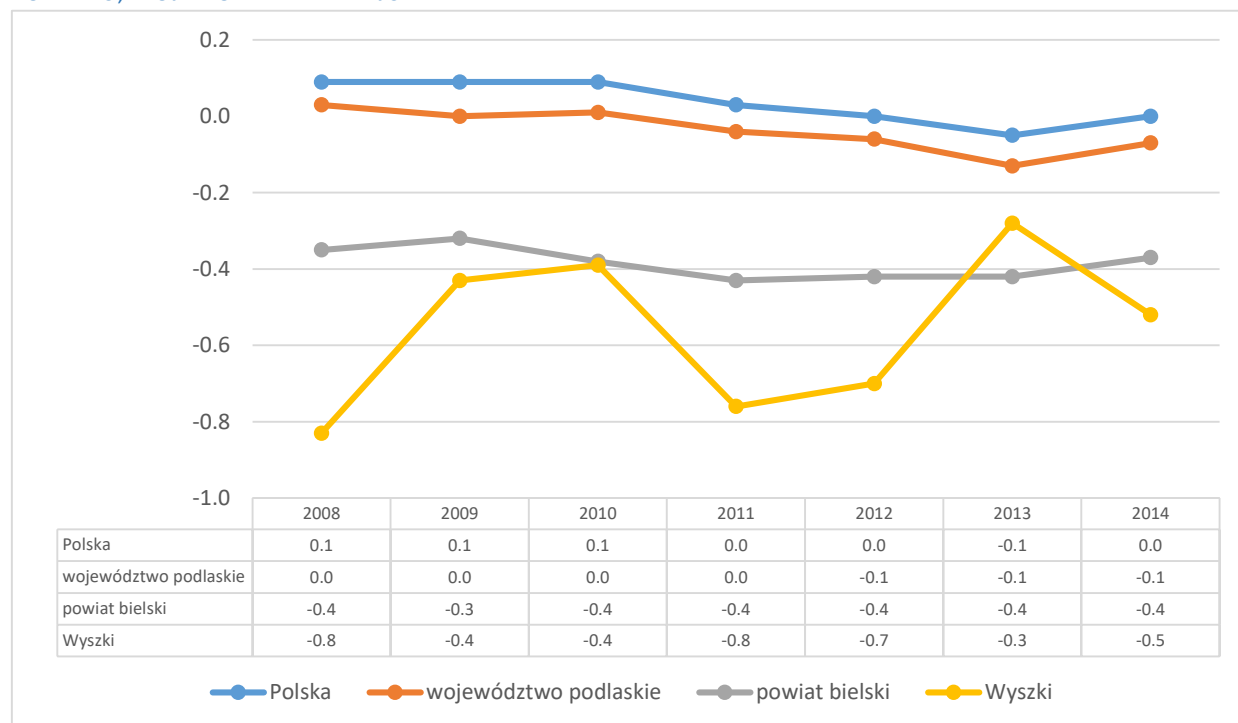
Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	9,95	10,09	9,83	9,75	9,99	10,06	9,78
województwo podlaskie	9,74	10,19	9,81	9,69	9,88	10,16	9,93
powiat bielski	12,71	12,74	13,28	13,44	12,90	12,56	12,89
m. Bielsk Podlaski	7,80	7,46	8,19	8,56	8,63	8,05	8,14
m. Brańsk	12,23	12,21	11,51	10,74	14,18	10,83	12,67
Bielsk Podlaski	20,47	20,26	23,90	19,62	19,14	22,77	20,05
Boćki	17,60	16,19	15,82	17,80	16,82	15,91	16,67

Brańsk	12,53	15,13	15,09	16,05	13,77	13,81	16,80
Orla	23,12	25,92	25,32	28,42	22,83	24,86	23,98
Rudka	11,95	16,40	13,12	10,85	11,38	9,58	12,67
Wyszki	16,71	13,99	14,28	17,25	15,71	12,67	13,36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane GUS wskazują także na ujemny od wielu lat w Gminie Wyszki przyrost naturalny, który jest wynikiem różnicy pomiędzy wskaźnikiem urodzeń żywych i wskaźnikiem zgonów. W 2014 roku wskaźnik przyrostu naturalnego ukształtował się na poziomie -5,2‰. Dla porównania przyrost naturalny dla całego kraju utrzymał się na zerowym poziomie, dla województwa podlaskiego wyniósł -0,7‰, zaś dla powiatu bielskiego wyniósł -3,7‰. Tendencja ta wywołana jest wahaniami wskaźnika urodzeń w ostatnich latach, pomimo spadku wskaźnika zgonów w Gminie w latach 2011-2014.

WYKRES 6 PRZYRÓST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMINY WYSZKI W LATACH 2008-2014 NA TLE POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik przyrostu naturalnego podlegał w ostatnich latach okresowym wahaniom, stale jednak pozostawał wartością ujemną w Gminie Wyszki. Nie jest on jednak najniższy w porównaniu do pozostałych gmin powiatu. Najmniejszą wartość wskaźnika przyrostu naturalnego odnotowano w 2014 roku w Gminie Orla i wyniosła ona -15,8‰. Można więc stwierdzić, że Gmina Wyszki w tej materii wypada przeciętnie spośród innych gmin znajdujących się w powiecie bielskim.

TABELA 6 PRZYRÓST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMIN POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0,9	0,9	0,9	0,3	0,0	-0,5	0,0
województwo podlaskie	0,3	0,0	0,1	-0,4	-0,6	-1,3	-0,7

powiat bielski	-3,5	-3,2	-3,8	-4,3	-4,2	-4,2	-3,7
m. Bielsk Podlaski	1,6	2,9	2,7	0,8	1,0	0,8	1,9
m. Brańsk	-1,3	-3,6	-1,5	-1,5	-7,7	-2,1	-3,1
Bielsk Podlaski	-11,6	-11,7	-16,3	-11,0	-11,5	-16,1	-10,7
Boćki	-10,0	-6,2	-8,8	-7,7	-9,8	-7,7	-11,0
Brańsk	-2,8	-5,6	-6,1	-7,0	-2,9	-4,4	-7,4
Orla	-14,0	-20,7	-18,7	-20,0	-16,9	-19,8	-15,8
Rudka	-2,9	-6,3	-4,9	-4,4	-4,0	-2,5	-5,1
Wyszki	-8,3	-4,3	-3,9	-7,6	-7,0	-2,8	-5,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poniższa tabela przedstawia saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w Gminie Wyszki. Negatywnym aspektem jest ujemne saldo migracji w ruchu wewnętrznym. Od roku 2009 saldo migracji wewnętrznych jest ujemne, z wyjątkiem roku 2012 kiedy wartość wskaźnika osiągnęła poziom zerowy. Wskazuje to na niewielką atrakcyjność Gminy w kontekście wyboru miejsca zamieszkania dla osób przybywających z obszaru województwa i kraju. Wskaźnik salda migracji w ruchu zagranicznym od roku 2010 praktycznie utrzymuje się na zerowym poziomie.

TABELA 7 SALDO MIGRACJI NA POBYT STAŁY DLA GMINY WYSZKI W RUCHU WEWNĘTRZNYM I ZAGRANICZNYM W LATACH 2008-2014

Saldo migracji na pobyt stały	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
W ruchu wewnętrznym ogółem	6	-31	-26	-41	2	-55	-5
W ruchu zagranicznym ogółem	1	-3	0	1	0	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak przedstawiono w poniższej tabeli i wykresie, wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców w roku 2014 dla Polski wynosił -0,4, dla województwa podlaskiego ukształtował się na poziomie -1,9, natomiast w powiecie bielskim wynosił -3,8. Pośród innych gmin powiatu najwyższą wartość tego parametru odnotowano w 2014 roku w gminie Orla, gdzie wyniósł on 7,2. W odniesieniu do pozostałych gmin powiatu, Gmina Wyszki z parametrem tego wskaźnika na poziomie -1,1 w 2014 roku, uzyskuje przeciętne wskaźniki.

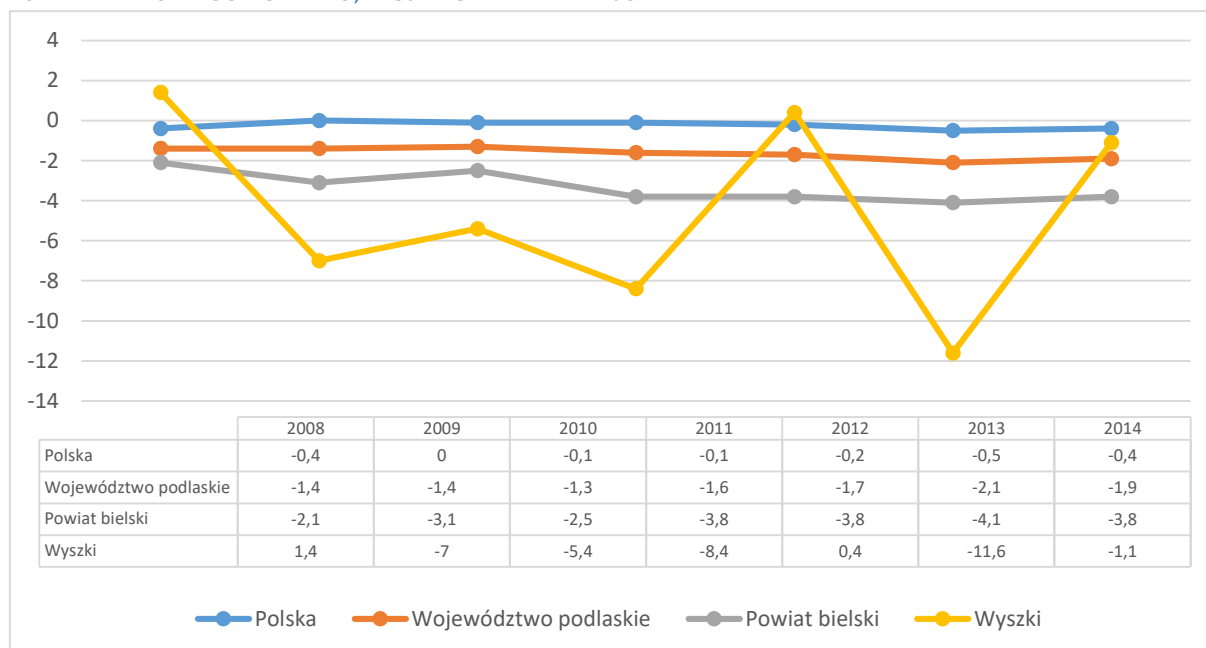
TABELA 8 SALDO MIGRACJI NA 1000 MIESZKAŃCÓW W GMINACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE CAŁEGO POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU.

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4
Województwo podlaskie	-1,4	-1,4	-1,3	-1,6	-1,7	-2,1	-1,9
Powiat bielski	-2,1	-3,1	-2,5	-3,8	-3,8	-4,1	-3,8
m. Bielsk Podlaski	-3,1	-3,8	-3,8	-5,1	-6,3	-6,0	-7,0
m. Brańsk	-0,3	1,3	-6,1	-3,1	6,4	-3,9	-1,0

Bielsk Podlaski	-3,2	1,5	6,1	3,5	3,0	6,2	1,6
Boćki	-1,2	-8,1	-7,4	-6,5	-6,4	1,5	0,2
Brańsk	-3,5	-4,0	-0,5	0,3	-9,0	-6,3	-4,9
Orla	0,6	1,9	0,6	-4,2	-3,0	-1,7	7,2
Rudka	-0,5	-1,9	-1,5	-8,4	-3,0	-7,6	-14,2
Wyszki	1,4	-7,0	-5,4	-8,4	0,4	-11,6	-1,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 7 SALDO MIGRACJI NA 1000 MIESZKAŃCÓW W GMINACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE CAŁEGO POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując prognozy liczby ludności dla całego powiatu bielskiego należy stwierdzić, że liczba mieszkańców będzie maleć. Według szacunków GUS zaludnienie powiatu w roku 2025 ukształtuje się na poziomie 50849, a w roku 2035 wyniesie 45563. Dla porównania w 2014 stan ludności w powiecie bielskim wynosił 57144. Powyższe dane pozwalają sądzić, że trend spadku liczby ludności w odniesieniu do prognoz na najbliższe lata może dotyczyć także Gminy Wyszki.

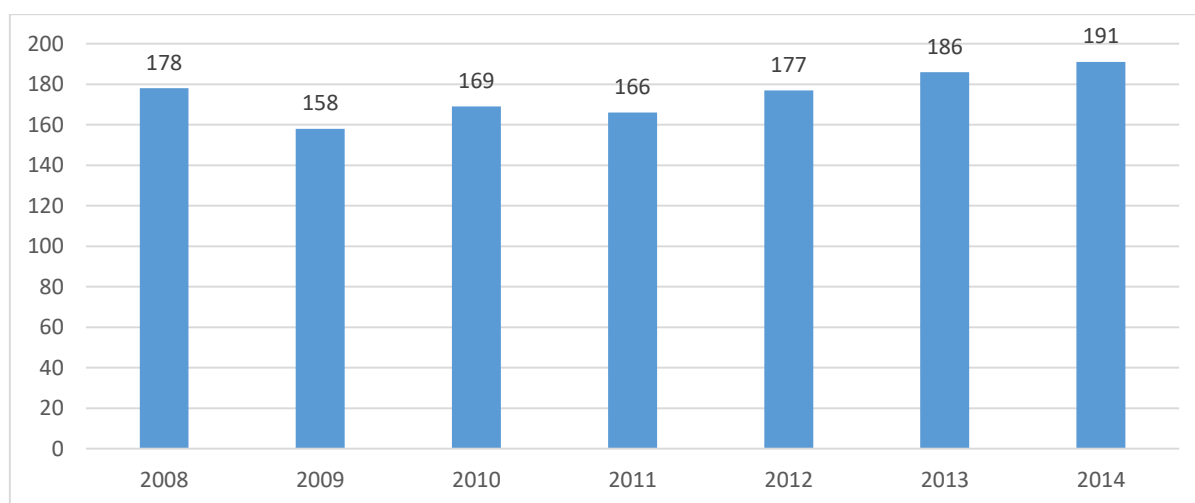
Przeprowadzona analiza sytuacji demograficznej wyraźnie wskazuje iż, Gmina Wyszki boryka się obecnie z istotnymi problemami demograficznymi, objawiającymi się spadkiem liczby ludności, ujemnym przyrostem naturalnym, ujemnym wskaźnikiem salda migracji wewnętrznej czy wysokim wskaźnikiem parametru obciążenia demograficznego na tle wskaźników odnotowanych dla nadrzędnych terytorialnie jednostek samorządu. Utrzymanie powyższej tendencji prowadzić będzie do negatywnych zjawisk uniemożliwiających dynamiczny rozwój społeczno-gospodarczy Gminy.

3.2. OPIS SFERY GOSPODARCZEJ

3.2.1. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

Według danych GUS stan na dzień 31.12.2014 r., w Gminie Wyszki zarejestrowanych było ogółem 191 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, z czego 12 podmiotów działało w sektorze publicznym i 179 podmiotów funkcjonowało w sektorze prywatnym. Na przestrzeni lat 2009-2014 zauważalna jest tendencja wzrostowa w liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w Gminie Wyszki.

WYKRES 8 LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH WPISANYCH DO REJESTRU REGON W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze prowadzonej działalności dominują przedsiębiorstwa prywatne. Główne rodzaje działalności gospodarczej na terenie Gminy Wyszki to:

- ❖ handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów – 44 podmioty,
- ❖ budownictwo – 39 podmiotów,
- ❖ rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo – 28 podmiotów.

W poniższej tabeli uwzględniono wszystkie podmioty wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD.

TABELA 9 LICZBA PODMIOTÓW WPISANYCH DO REJESTRU REGON WEDŁUG SEKCJI PKD W ROKU 2014

Sekcja PKD	Opis	Liczba podmiotów 2014 r.
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	28
B	Górnictwo i wydobywanie	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	16

D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2
F	Budownictwo	39
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	44
H	Transport i gospodarka magazynowa	10
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	2
J	Informacja i komunikacja	0
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	5
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
P	Edukacja	7
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	2
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2
S i T	Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	18
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: Bank danych lokalnych GUS

W poniższej tabeli przedstawiono liczbę podmiotów w Gminie Wyszki wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców, na tle pozostałych gmin powiatu bielskiego, województwa podlaskiego i kraju.

TABELA 10 LICZBA PODMIOTÓW WPISANYCH DO REJESTRU REGON NA 10 000 MIESZKAŃCÓW W GMINACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 NA TLE CAŁEGO POWIATU, WOJEWÓDZTWA I KRAJU

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	985	981	1015	1004	1032	1057	1071
Województwo podlaskie	757	753	763	764	790	808	825
Powiat bielski	653	604	617	626	649	664	666
m. Bielsk Podlaski	878	823	834	851	875	878	870
m. Brańsk	963	905	912	885	890	910	895
Bielsk Podlaski	389	378	371	397	417	436	454
Boćki	462	367	366	407	413	450	458
Brańsk	352	309	321	282	323	345	348
Orla	465	429	460	429	464	481	494
Rudka	454	413	468	489	498	534	533
Wyszki	366	328	351	351	376	400	415

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w Gminie Wyszki ukształtował się na poziomie 415. Był tym samym niższy od wartości wskaźnika odnotowanego dla powiatu bielskiego, województwa podlaskiego i całej Polski, gdzie przyjął kolejno wartości 666, 825, 1071, co pokazuje powyższa tabela. W odniesieniu do pozostałych gmin w powiecie, wskaźnik dla Gminy Wyszki jest prawie najniższy. Jedynie wskaźnik dla Gminy Brańsk jest niższy i wynosi 348.

Wobec tak niekorzystnej sytuacji w odniesieniu do rozwoju potencjału gospodarczego w Gminie Wyszki, konieczne staje się wprowadzenie przez Gminę zachęt gospodarczych dla przedsiębiorców oraz tworzenie przyjaznych warunków dla prowadzenia działalności. Działania te pozwolą na zwiększenie liczby aktywnie działających podmiotów gospodarczych wpływając tym samym na pozycję Gminy w kontekście jej wieloaspektowego rozwoju.

3.2.2. POZIOM BEZROBOCIA

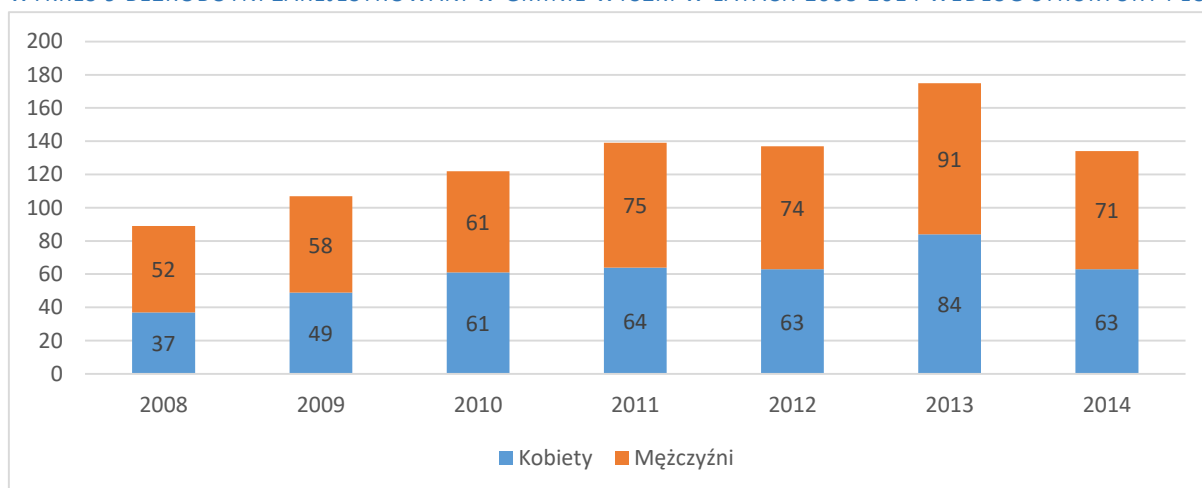
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Wyszki od 2008 roku systematycznie wzrastała, chociaż w 2014 wystąpił dynamiczny spadek osób pozostających bez pracy, co jest przedstawione na poniższym wykresie. Ogólna liczba bezrobotnych w Gminie Wyszki zarejestrowanych we wrześniu 2015 r., wynosiła 108, przy czym 48 osób spośród bezrobotnych to kobiety, według danych PUP Bielsk Podlaski.

TABELA 11 LICZBA BEZROBOTNYCH WEDŁUG GMIN POWIATU BIELSKIEGO, ZAREJESTROWANYCH WE WRZEŚNIU 2015 R.

Nazwa gminy	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych
m. Bielsk Podlaski	1007	487
m. Brańsk	125	57
Bielsk Podlaski	194	87
Brańsk	97	42
Boćki	124	65
Orla	85	44
Rudka	77	38
Wyszki	108	48

Źródło: Dane PUP Bielsk Podlaski

WYKRES 9 BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014 WEDŁUG STRUKTURY PŁCI

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższy wykres wyraźnie wskazuje, że spośród zarejestrowanych bezrobotnych osób większość stanowią mężczyźni. W 2014 roku 71 bezrobotnych osób stanowili mężczyźni, a 63 kobiety.

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Bielsku Podlaskim podają, że w całym powiecie bielskim bezrobocie w sierpniu 2015 r., wyniosło około 8%, a w województwie podlaskim 11,9%. W porównaniu do sytuacji w powiecie, w całym kraju stopa bezrobocia w tym samym okresie wynosiła 10%.

Sytuacja w latach 2009-2014 dla powiatu bielskiego na tle województwa i kraju została przedstawiona w poniższej tabeli.

TABELA 12 UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W POWIECIE BIELSKIM W LATACH 2008-2014 NA TLE WOJEWÓDZTWA I KRAJU.

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	9,5	12,1	12,4	12,5	13,4	13,4	11,4
Województwo podlaskie	9,7	12,8	13,8	14,1	14,7	15,1	12,9

Powiat bielski	6,3	8,2	9,6	9,0	9,2	10,3	8,5
-----------------------	-----	-----	-----	-----	-----	------	-----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie bielskim nie wykazywał wyraźnych tendencji spadkowych lub wzrostowych. Na przestrzeni lat zmiany są fluktuacyjne. W 2014 roku wyniósł 8,5. W odniesieniu do danych dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych w województwie podlaskim i w Polsce, sytuacja na rynku pracy w Gminie Wyszki nie odbiega od tendencji powiatowych, wojewódzkich i krajowych. W każdej z wymienionych jednostek terytorialnych na przestrzeni ostatnich lat odnotowywano wzrost poziomu bezrobocia, jednak w 2014 roku nastąpił jego spadek.

3.3. OPIS INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Infrastruktura techniczna pełni bardzo istotne funkcje związane z rozwojem społeczno – gospodarczym obszaru Gminy. Dostępność infrastruktury technicznej jest czynnikiem rozwoju osadnictwa oraz w znacznym stopniu wpływa na poziom życia jego mieszkańców.

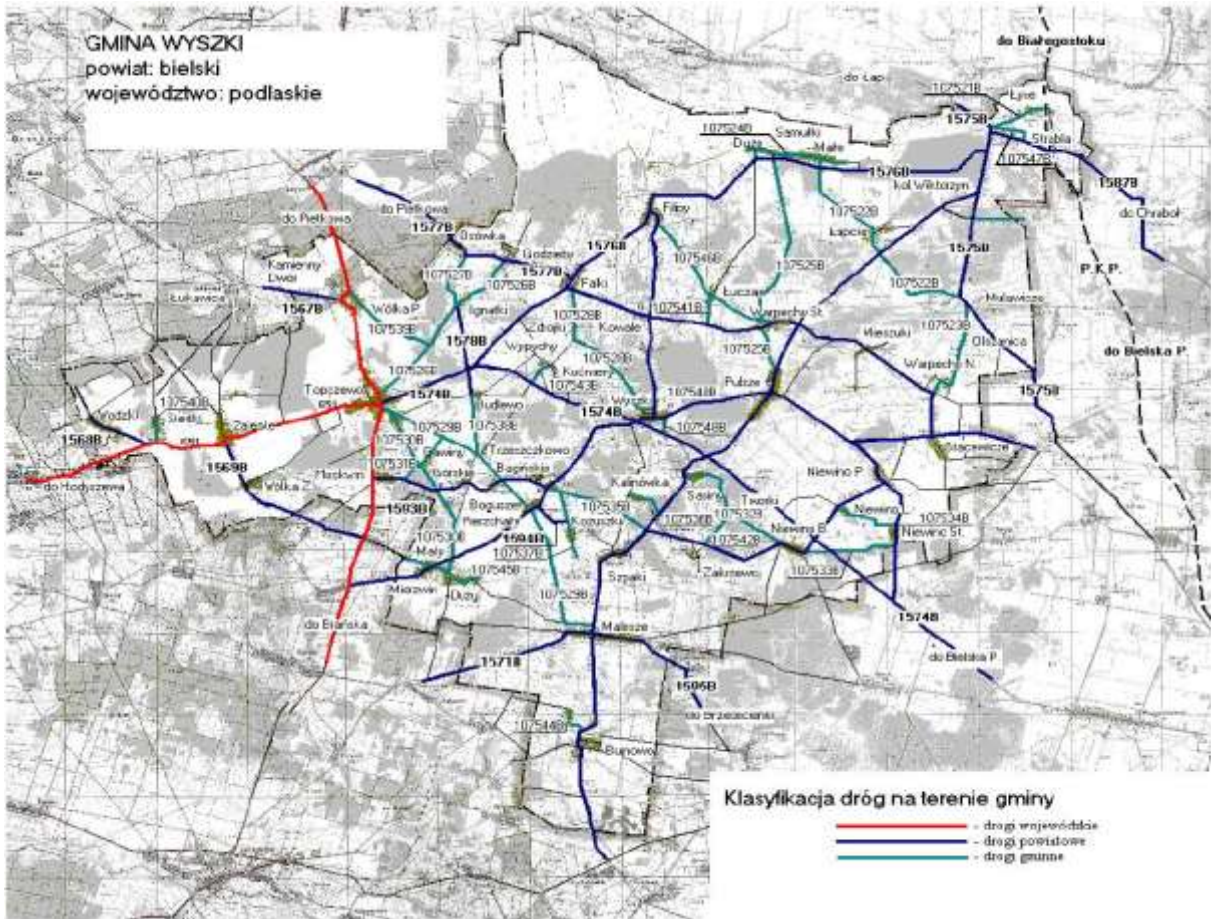
3.3.1. SIEĆ DROGOWA I KOLEJOWA

Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Wyszki oparta jest głównie o drogi gminne i powiatowe, przebiegające przez jej obszar.

Podstawowy układ komunikacyjny w Gminie Wyszki związany jest z infrastrukturą drogową. Przez teren Gminy Wyszki przebiegają dwa ciągi dróg wojewódzkich o długości 14,6 km oraz liczne ciągi dróg powiatowych o łącznej długości 113,43 km. Drogi posiadają w większości nawierzchnię bitumiczną, chociaż wiele dróg powiatowych pokryte jest brukiem i tłuczniem. Drogi gminne w większości są utwardzone naturalnie lub posypane żwirem.

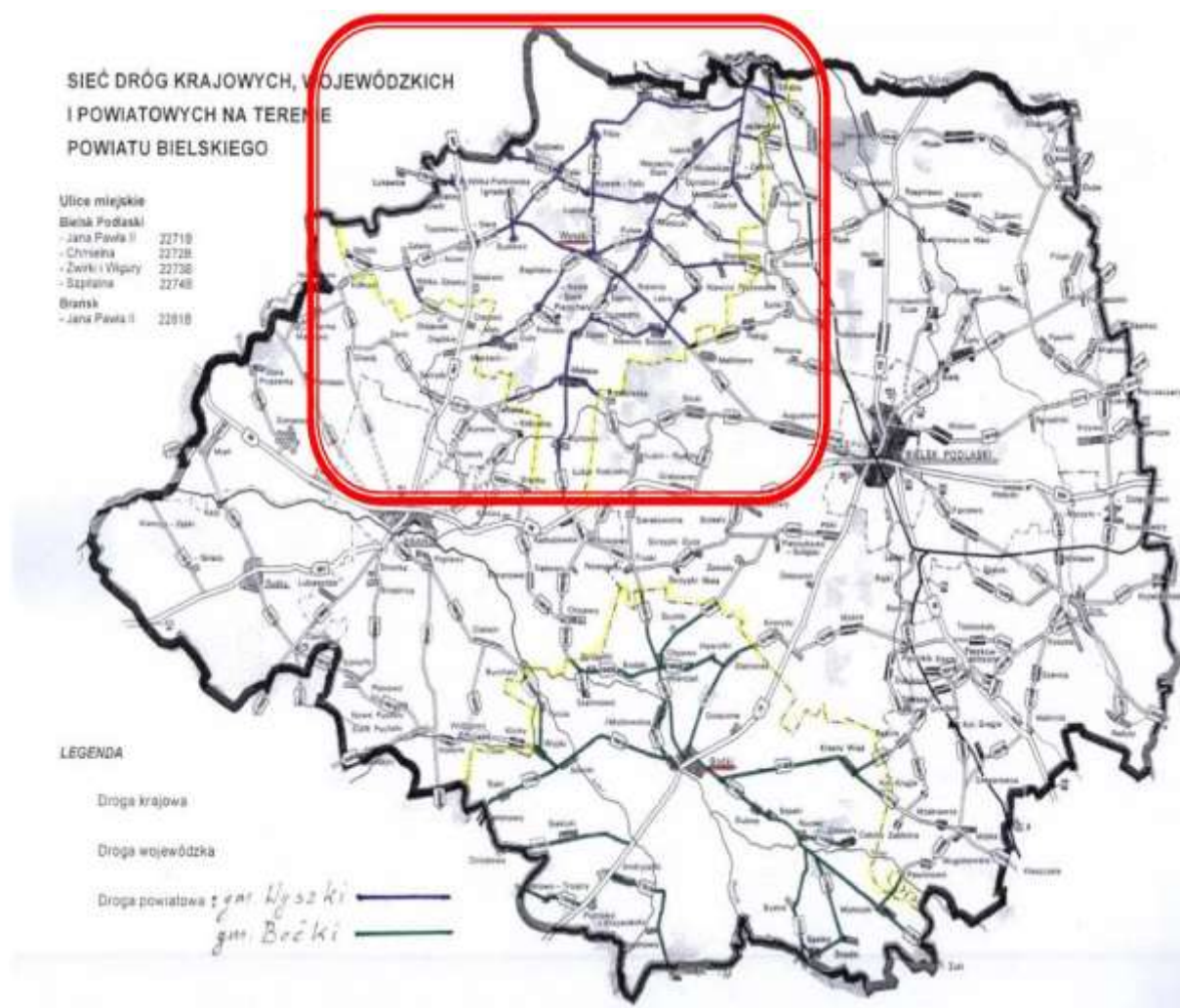
Tak funkcjonujący układ drogowy nie zapewnia komfortu użytkownikom dróg w wystarczającym stopniu, zarówno ze względu na ich gęstość jak i stan techniczny.

RYСУNEK 8 UKŁAD DROGOWY GMINY WYSZKI

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

RYСУNEK 9 SIĘĆ DRÓG KRAJOWYCH, WOJEWÓDZKICH I POWIATOWYCH NA TERENIE POWIATU BIELSKIEGO

Źródło: Powiatowy Zarząd Dróg w Bielsku Podlaskim

W obrębie Gminy Wyszki znajdują się dwie drogi wojewódzkie – nr 681 i nr 659.

TABELA 13 WYKAZ DRÓG WOJEWÓDZKICH W GMINIE WYSZKI

Numer drogi	Nazwa drogi
Nr 681	Roszki Wodzki – Łąpy – Poświętne – Brańsk - Ciechanowiec
Nr 659	Topczewo – Zalesie – Kiewłaki – granica powiatu (Hodyszewo)

Źródło: Opracowanie własne

Poniższa tabela przedstawia wykaz dróg powiatowych znajdujących się na terenie Gminy.

TABELA 14 WYKAZ I PRZEBIEG DRÓG POWIATOWYCH W GMINIE WYSZKI

Numer drogi	Nazwa drogi
1567B	Brzozowo Stare – Wilkowo – Łukawica -Wólka Pietkowska
1568B	droga woj.659 - Wodki
1569B	Zalesie Stare - Wólka Zaleska - Olszewo
1571B	Glinnik – Zanie – Wirydy - Załuskie Koronne – Malesz
1574B	Bielsk Podlaski (ul. 11-go Listopada) – Augustowo – Wyszki – Topczewo
1575B	Bielsk Podlaski – Orzechowicze – Stołowacz – Mulawicze – Strabla - Doktorce
1576B	dr.1574B – Falki – Filipy – Samułki Due – Samułki Małe – dr.1575B
1577B	Pietkowo – Osówka – Godzieby – Falki
1578B	Budlewo – Ignatki
1579B	dr. 1575B – Łapcie – Pulsze – Sasiny – Szpaki – Malesze – Bujnowo – Kadłubówka
1580B	Falki – Warpechy Stare – Mieszuki – Warpechy Nowe – do drogi powiatowej 1575B
1581B	Wyszki – Filipy
1582B	Wyszki (dr. 1574B) – Pulsze – Stacewicze - Stołowacz
1583B	dr. 1579B – Szczepany – Niewino Borowe – Niewino Lene – Niewino Popławskie – dr. 1582B
1584B	Niewino Stare – Niewino Popławskie
1585B	dr. 1574B – Nałogi - Orzechowicze
1587B	Chraboły – Strabla
1588B	Plutycze – Jacewicze – dr. 1575B
1592B	Wyszki – Bagiskie Stare – Mierzwin Mały – Oldzkie
1593B	Moskwin – Górskie – Bogusze – Bagiskie Nowe – Bagiskie Stare
1594B	Pierzchały – Kouszki
1595B	Malesze – Brzecianka - Łubin Kocielny

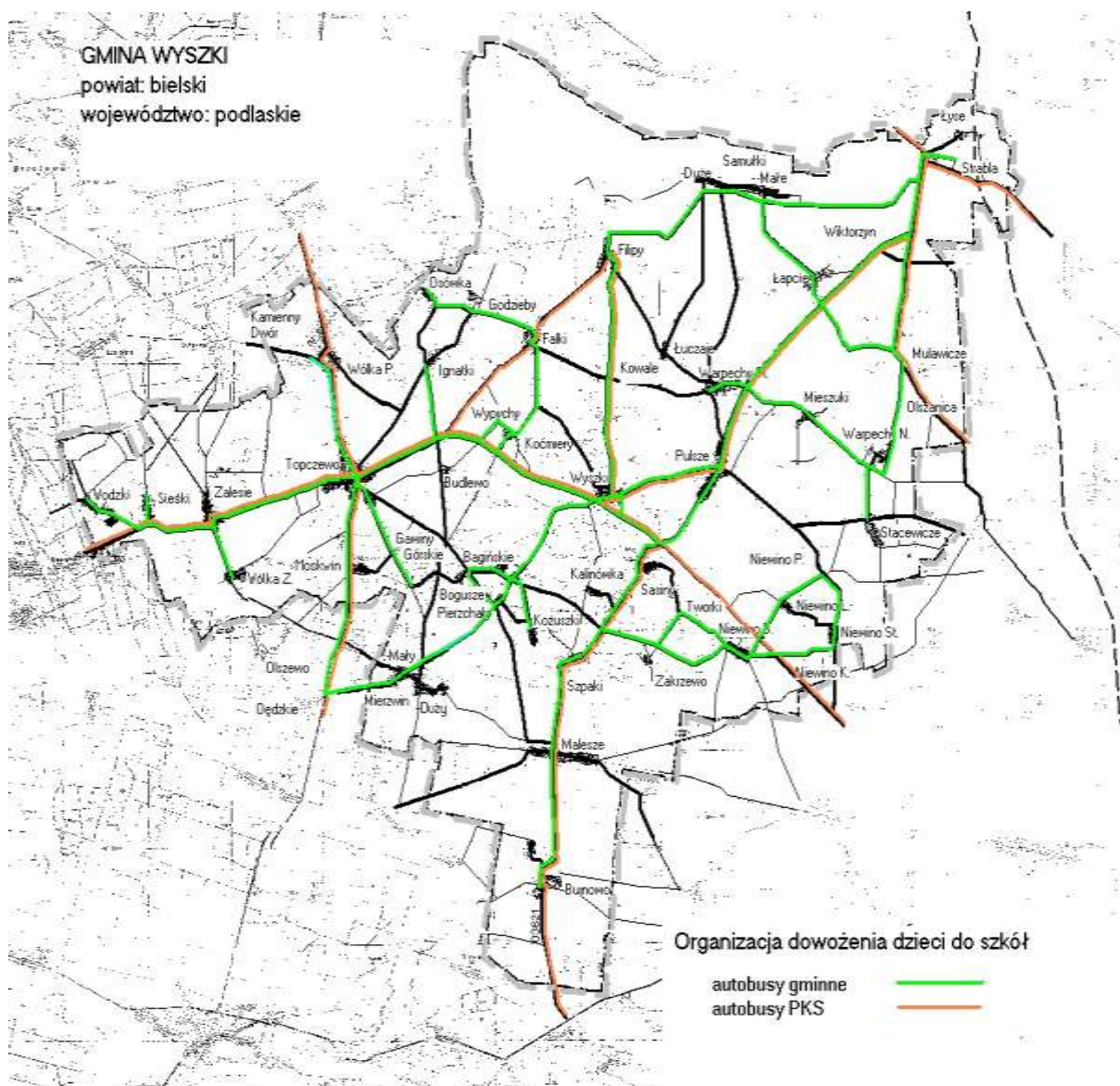
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Powiatowego Zarządu Dróg Bielsk Podlaski

Przez obszar Gminy przebiega jednotorowa linia kolejowa Białystok - Bielsk Podlaski – Czeremcha - granica państwa. Obsługa podróżnych odbywa się na stacji Strabla. Na całej długości linii kolejowej funkcjonującej na terenie Gminy (obszar ok. 3 km) stan techniczny torów jest niezadowolający.

3.3.5. KOMUNIKACJA PUBLICZNA

Na terenie Gminy Wyszki funkcjonuje komunikacja autobusowa PKS na trasach Białystok – Bielsk Podlaski – Strabla, oraz Łapy – Topczewo – Brańsk. Poza tym mieszkańcy korzystają z transportu samochodowego jak również z usług ośmiu działających na terenie Gminy przewoźników prywatnych.

RYSUNEK 10 TRASY AUTOBUSÓW NA TERENIE GMINY WYSZKI

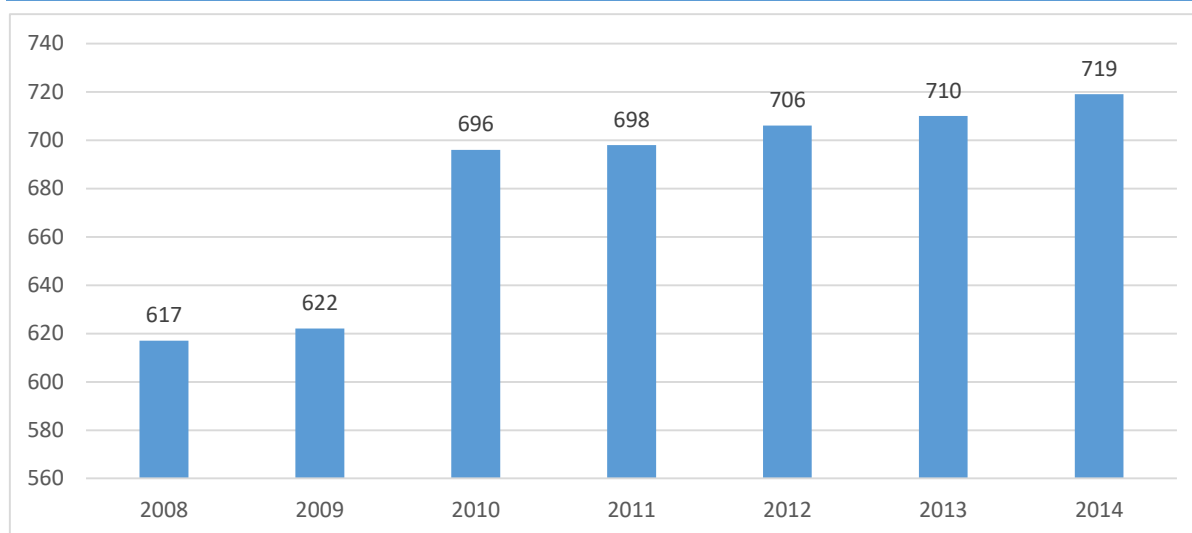

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

3.3.6. CIEPŁOWNICTWO

Obecnie wykorzystywane źródła ciepła, jakimi są kotły opalane paliwami stałymi i płynnymi zastępują niedobór centralnego systemu ciepłowniczego w Gminie Wyszki. Takie rozwiązanie zaspokaja potrzeby mieszkańców Gminy, jednak wymaga ono stałego utrzymywania kotłów w dobrym stanie technicznym. Paliwo stałe wykorzystywane do ogrzewania przyczynia się do emitowania zanieczyszczeń do atmosfery, jednakże większość urządzeń większych kotłów pracuje na paliwach bardziej przyjaznych środowisku: gazie i oleju opałowym. Poprawa obecnego stanu dotyczącego wykorzystania najbardziej ekologicznych źródeł ciepła powinna polegać na instalacji urządzeń odpylających i sukcesywnym stosowaniu paliw gazowych zamiast stałych. Należy jednak zaznaczyć, że do lokalnych kotłowni podłączone są wielorodzinne domy mieszkalne oraz budynki użyteczności publicznej. Mieszkańcy domów wolnostojących mają własne źródła ciepła, w postaci najczęściej spotykanych pieców wielofunkcyjnych zasilanych drewnem lub węglem oraz pieców kaflowych. Rzadziej są to grzejniki czy bojler elektryczne.

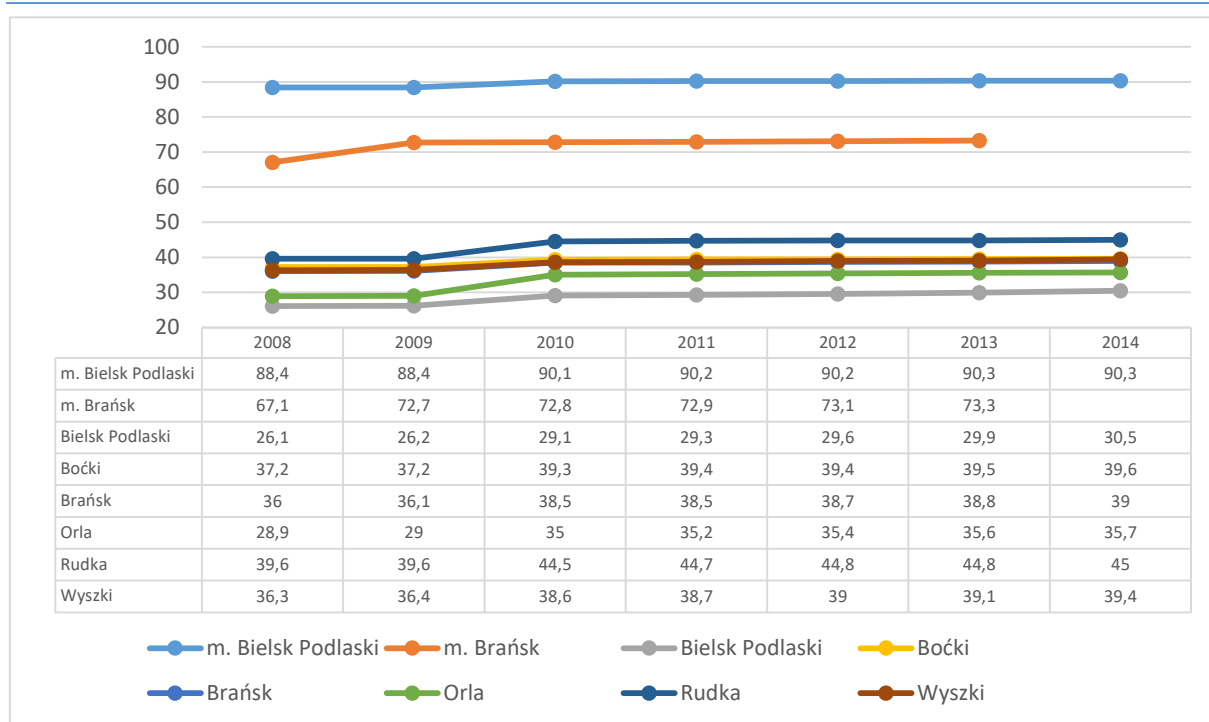
WYKRES 10 LICZBA MIESZKAŃ WYPOSAŻONYCH W CENTRALNE OGRZEWANIE W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2013 roku w Gminie Wyszki w instalację centralnego ogrzewania wyposażonych było 39,4% ogółu mieszkań. Wynik ten jest przeciętny w porównaniu z innymi gminami powiatu bielskiego. Spośród gmin ujętych w zestawieniu zaprezentowanym na poniższym wykresie najwyższy udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie w 2014 roku odnotowano w gminie wiejskiej Bielsk Podlaski, gdzie wskaźnik wyniósł 90,3%, najniższy zaś w gminie miejskiej Bielsk Podlaski, gdzie wskaźnik wyniósł 30,5%.

WYKRES 11 UDZIAŁ MIESZKAŃ WYPOSAŻONYCH W INSTALACJĘ CENTRALNEGO OGRZEWANIA W OGÓLNEJ LICZBIE MIESZKAŃ W GMINACH POWIATU BIELSKIEGOW LATACH 2008-2014 (%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ciepło sieciowe jako nośnik energii cieplnej stanowi obecnie jeden z bardziej ekologicznych systemów grzewczych. Jego przesył i dystrybucja odbywa się przez tzw. sieci preizolowane i w pełni zautomatyzowane węzły grzewcze. Zastosowane technologie powodują uzyskanie niskiego wskaźnika strat energii na przesył i redukcję emisji szkodliwych substancji do atmosfery. Konieczne jest zatem podejmowanie w Gminie wszelkich działań zmierzających do rozbudowy sieci ciepłowniczej i objęcie systemem centralnego ogrzewania znacznie większej liczby mieszkań.

3.3.7. SIEĆ GAZOWA

Na terenie Gminy Wyszki występuje rozbudowana infrastruktura sieci gazowej. Podana poniżej liczba przyłączy gazowych nie jest jednak równoważna z liczbą zgazyfikowanych budynków, gdyż niektóre budynki posiadają po kilka sztuk przyłączy. Przyłączeniu podlegają budynki użyteczności publicznej oraz wielorodzinne domy mieszkalne. Budynki wolnostojące, gospodarstwa rolne używają gazu butlowego, natomiast nie jest to duży odsetek gospodarstw domowych. Do ogrzewania pomieszczeń czy wody służą w znakomitej większości piece wielofunkcyjne, kaflowe, czy trzony węglowe.

TABELA 15 LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI GAZOWEJ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
100	107	107	105	104	102	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

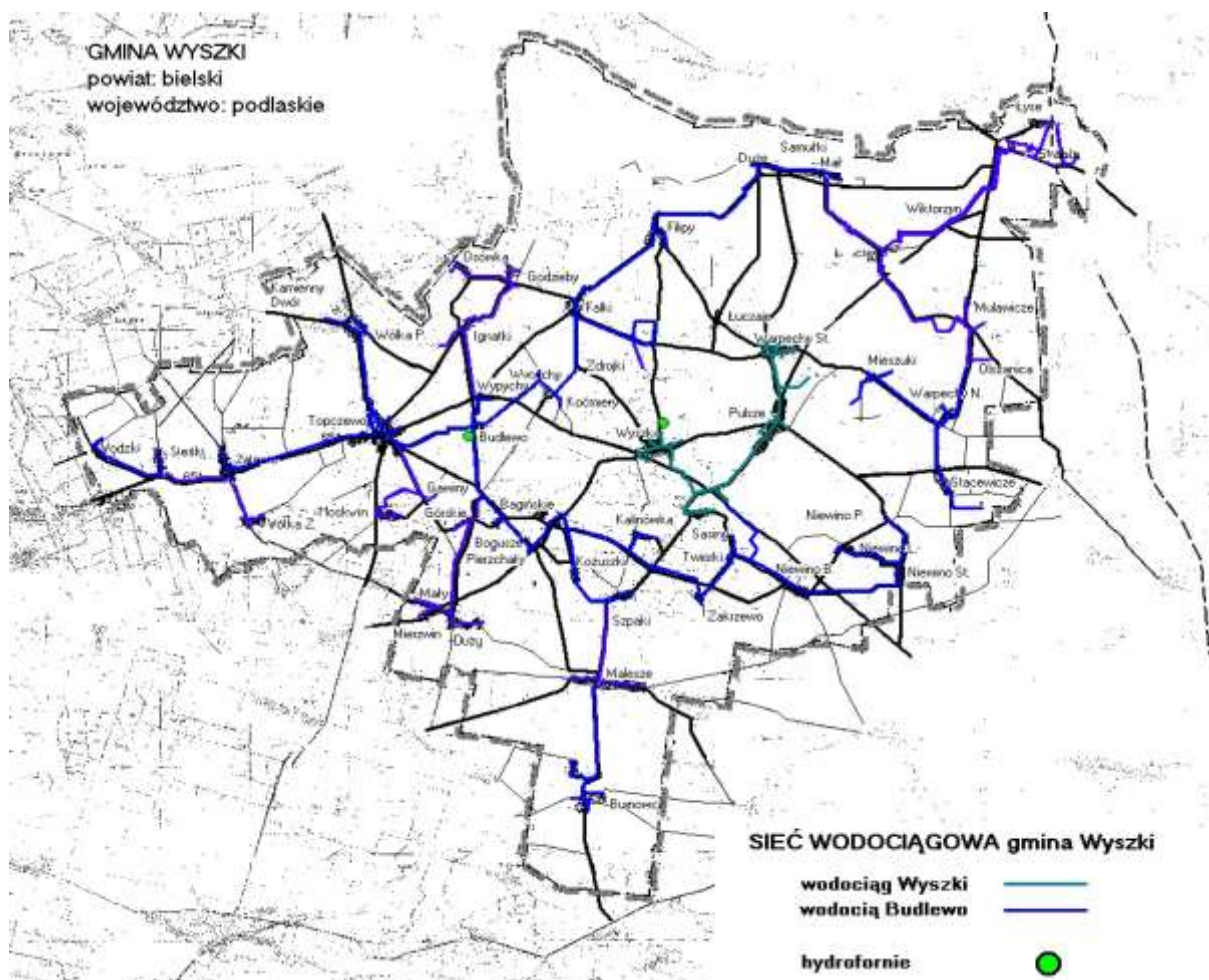
Powyższa tabela przedstawia ilość mieszkańców korzystających z sieci gazowej w Gminie Wyszki. Do 2010 roku obserwowany był wzrost liczby użytkowników, jednak od 2010 widać minimalny, chociaż systematyczny spadek.

3.3.9. SIEĆ WODOCIĄGOWA

Całkowita długość sieci wodociągowej na terenie Gminy Wyszki wynosi ok.122 km. Wsie sołeckie są częściowo zwodociągowane, a zaopatrzenie odbywa się za pośrednictwem wodociągów „Wyszki” i „Budlewo” (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wyszki). Ujęcia wody podziemnej z utworów czwartorzędowych pompują wodę o ponadnormatywnej zawartości związków żelaza (0,8-1,3mgFe/dm³), dlatego sieć zaopatrzona jest w system odżelaziaczy.

W Gminie Wyszki w 2014 roku długość sieci wodociągowej na 100 km² wynosiła 62 km (Według danych GUS). W odniesieniu do nadrzędnych terytorialnie jednostek samorządu, sieć wodociągowa na 100 km² w powiecie bielskim, województwie Podlaskim i w kraju, wynosi odpowiednio 55,8 km, 65,7 km oraz 93,5 km. Wskaźniki te jednoznacznie wskazują, iż poziom nasycenia infrastrukturą wodociągową w Gminie Wyszki jest niższy, niż średnie wskaźniki tego parametru odnotowane dla województwa i kraju.

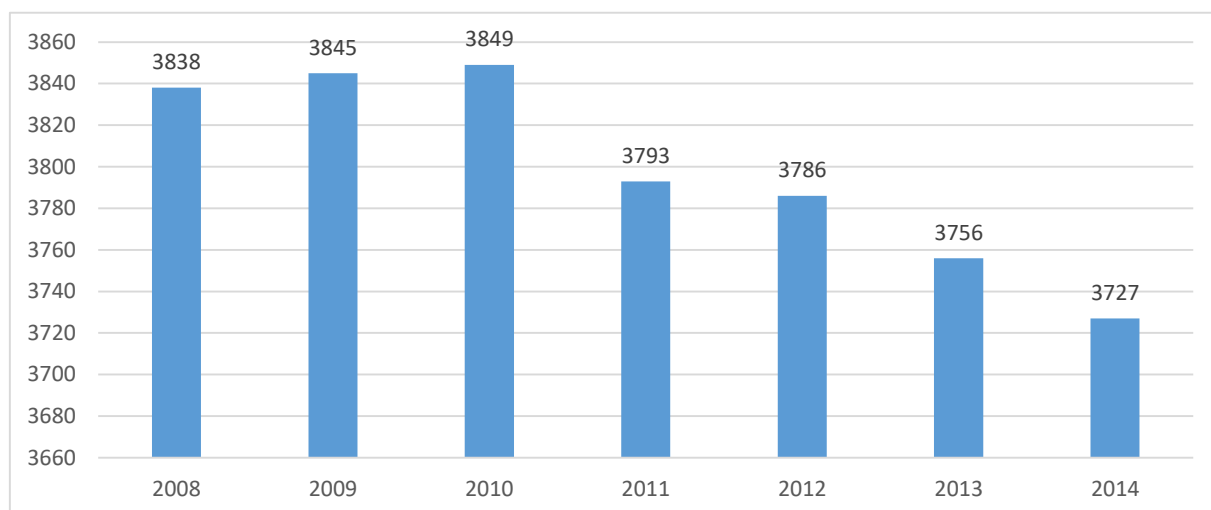
RYSUNEK 11 SIEĆ WODOCIĄGOWA GMINY WYSZKI

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

WYKRES 12 LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI WODOCIĄGOWEJ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

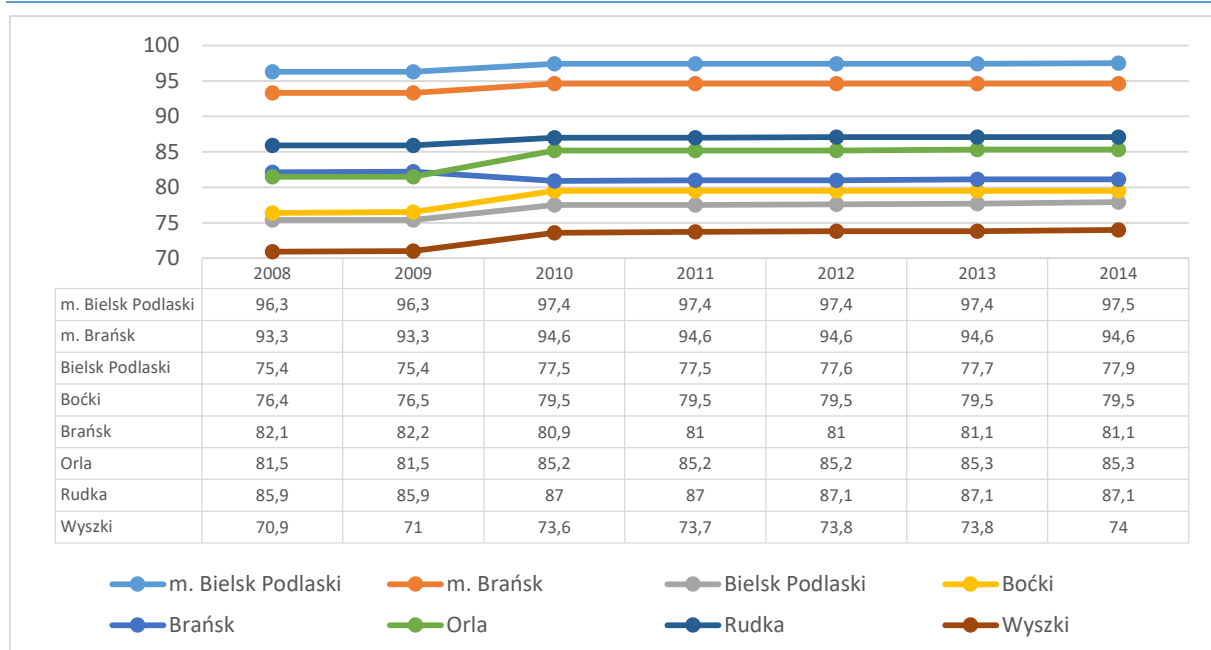

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na powyższym wykresie przedstawiona została liczba osób korzystających z sieci wodociągowej. Na przestrzeni ostatnich czterech lat widoczny jest dynamiczny spadek użytkowników. Tendencja spadkowa powiązana jest z jednoczesnym spadkiem liczby mieszkańców Gminy Wyszki w ostatnich latach.

Analiza danych dotyczących infrastruktury wodociągowej wskazuje na wzrost liczby mieszkań z dostępem do tej infrastruktury na przestrzeni ostatnich lat. Sytuacja Gminy Wyszki wygląda w tym aspekcie najmniej korzystnie na tle innych gmin powiatu bielskiego. 74% mieszkań w Gminie miało dostęp do sieci wodociągowej w 2014 roku, co stanowi ostatni wynik spośród gmin ujętych w zestawieniu.

WYKRES 13 UDZIAŁ MIESZKAŃ Z DOSTĘPEM DO SIECI WODOCIĄGOWEJ W OGÓLNEJ LICZBIE MIESZKAŃ W GMIACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 (%).

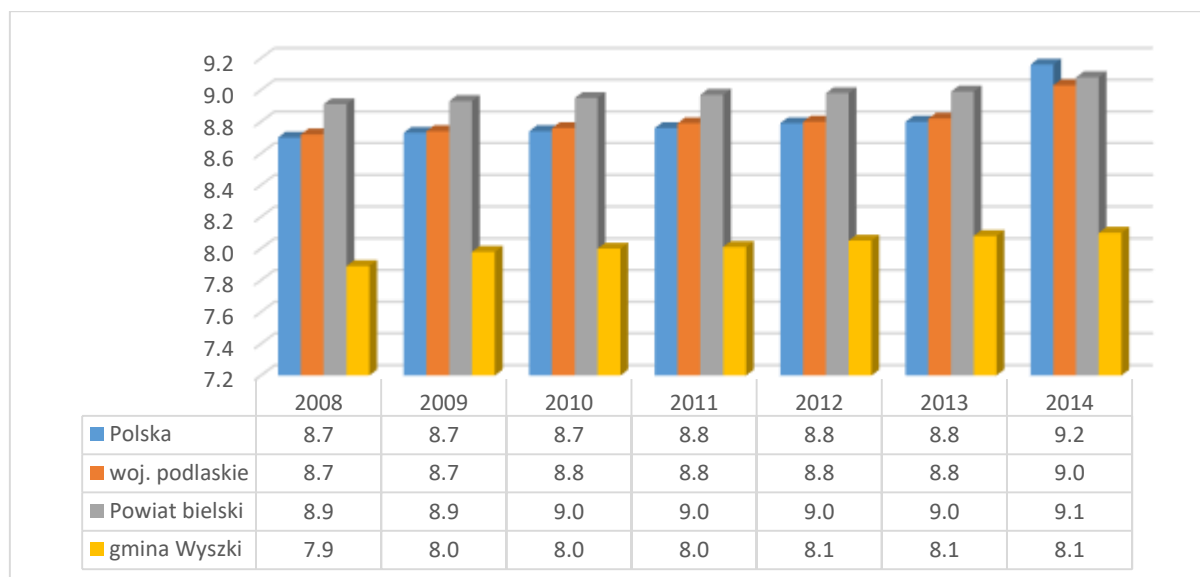
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższy udział zarejestrowano w gminie miejskiej Bielsk Podlaski, gdzie wyniósł w 2014 roku 97,5% ogółu liczby mieszkań. Obecny poziom zwodociągowania mieszkań w Gminie Wyszki należy uznać za stosunkowo niekorzystny. Gmina w tej materii posiada niższe parametry, niż wskaźniki uzyskane w innych gminach powiatu bielskiego.

Według danych GUS procentowy wskaźnik korzystających z instalacji wodociągowej w ogóle ludności odnotowany dla nadrzędnych terytorialnie jednostek samorządu jest także wyższy od wskaźnika przyjętego dla Gminy Wyszki. Wskaźnik ten w roku 2014 dla Gminy Wyszki wynosił 81,0 % natomiast dla powiatu bielskiego 90,8 %, województwa podlaskiego 90,3% i kraju 91,6 %.

Poza siecią wodociągową znajdują się nieruchomości oddalone od zwartej zabudowy, do których doprowadzenie sieci generuje wyższe koszty lub jest wręcz nieopłacalne. Zamierzeniem władz Gminy powinno być doprowadzenie wodociągu do nowo powstających budynków oddawanych do użytkowania.

WYKRES 14 PROCENTOWY WSKAŹNIK KORZYSTAJĄCYCH Z INSTALACJI WODOCIĄGOWEJ W GMINIE WYSZKI W ODNIESIENIU DO DANYCH UZYSKANYCH DLA POWIATU BIELSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO I KRAJU W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3.10. SIEĆ KANALIZACYJNA

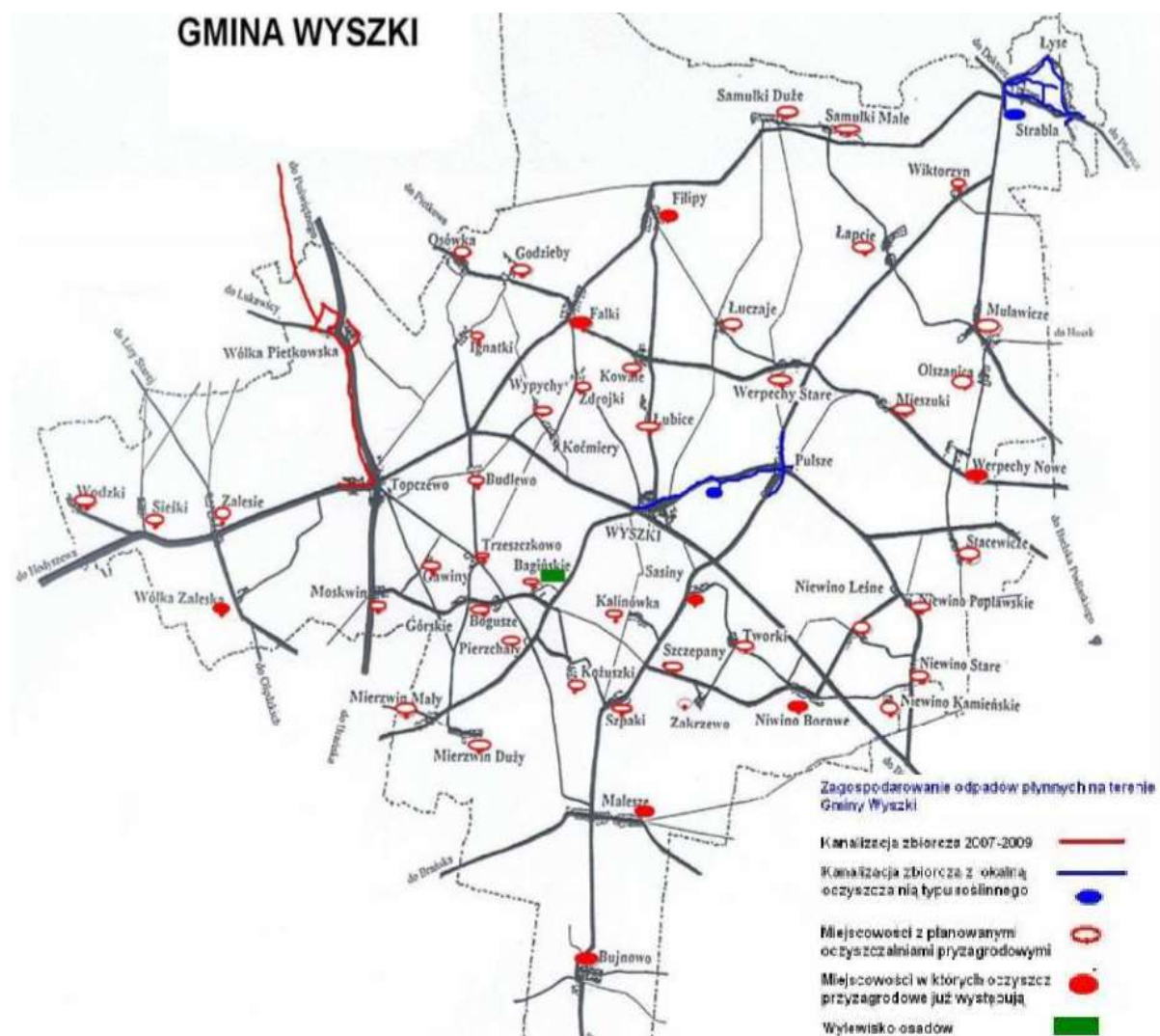
Do sieci kanalizacji sanitarnej podłączone są 172 punkty, co daje w sumie skanalizowanie Gminy na poziomie 3,25% (według danych GUS). Ścieki przepompowywane w Kamiennym Dworze kierowane są do oczyszczalni znajdującej się w miejscowości Łapy.

Przy Zespole Szkół w Wyszkach oczyszczalnia ścieków wykorzystuje procesy biologiczne, tj. działanie bakterii beztlenowych w początkowym etapie oczyszczania oraz tlenowe podczas oczyszczania właściwego. Oczyszczone ścieki bytowo-gospodarcze trafiają do rzeki Pulszanka.

Ścieki komunalno-bytowe z budynków komunalnych wywożone są przez firmę MPO Białystok do oczyszczalni ścieków w Bielsku Podlaskim.

W 2007 roku Gmina Wyszki przystąpiła do programu budowy przyzagrodowych oczyszczalni ścieków stosujących filtry roślinne, natomiast nadal niewielu mieszkańców z takiej możliwości korzysta. Przed końcem 2013 roku udostępniono jedynie 10 oczyszczalni. Zdecydowana większość mieszkańców Gminy korzysta z bezodpływowych zbiorników, które są opróżniane indywidualnie przez właścicieli, co niesie ryzyko przestoju w wywożeniu nieczystości.

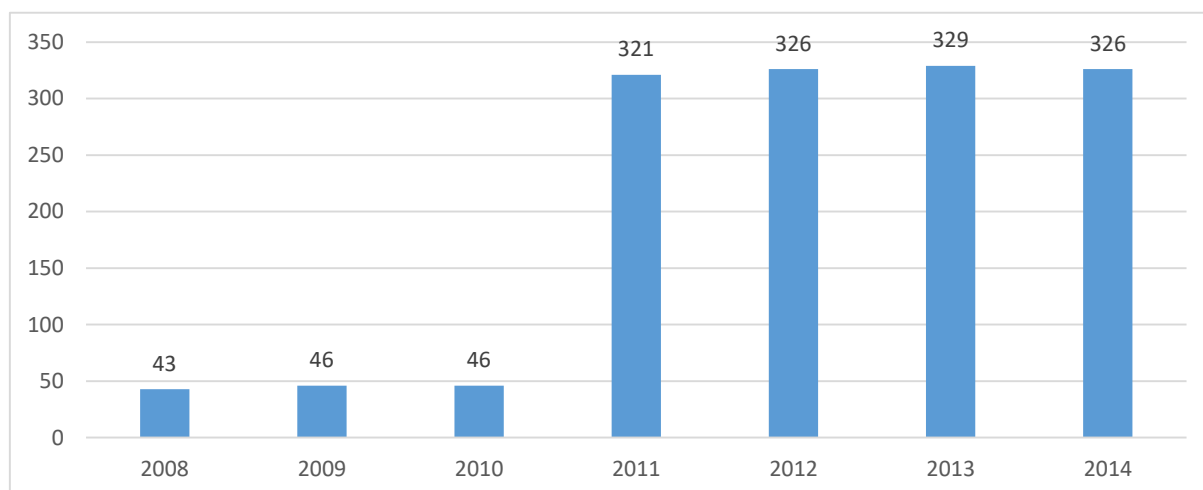
RYСУNEK 12 SIEĆ KANALIZACYJNA GMINY WYSZKI

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

Na poniższym wykresie przedstawione zostało użytkowanie sieci kanalizacyjnej przez mieszkańców Gminy. W roku 2011 widoczny jest dynamiczny wzrost liczby użytkowników.

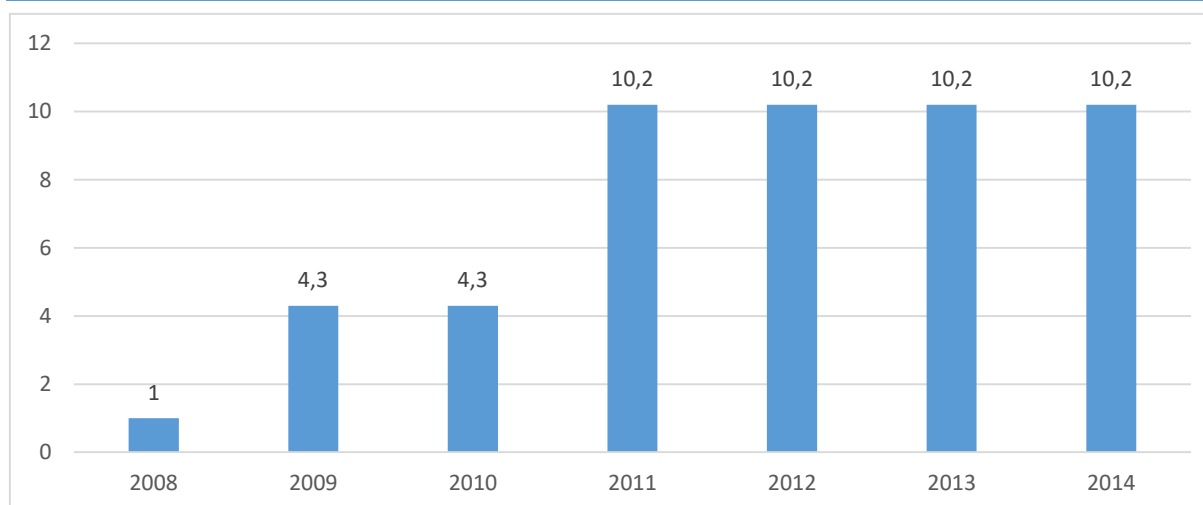
WYKRES 15 LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI KANALIZACYJNEJ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 roku w Gminie funkcjonowało 10,2 km czynnej sieci kanalizacyjnej. Na przestrzeni ostatnich lat, od 2012 roku długość sieci kanalizacyjnej nie zwiększa się i pozostaje na tym samym poziomie. Gwałtowny wzrost długości sieci kanalizacyjnej miał miejsce w 2009 oraz 2011 roku. Analogicznie jak w sytuacji liczby użytkowników kanalizacji, w 2011 widoczny jest dynamiczny wzrost długości czynnej sieci kanalizacyjnej.

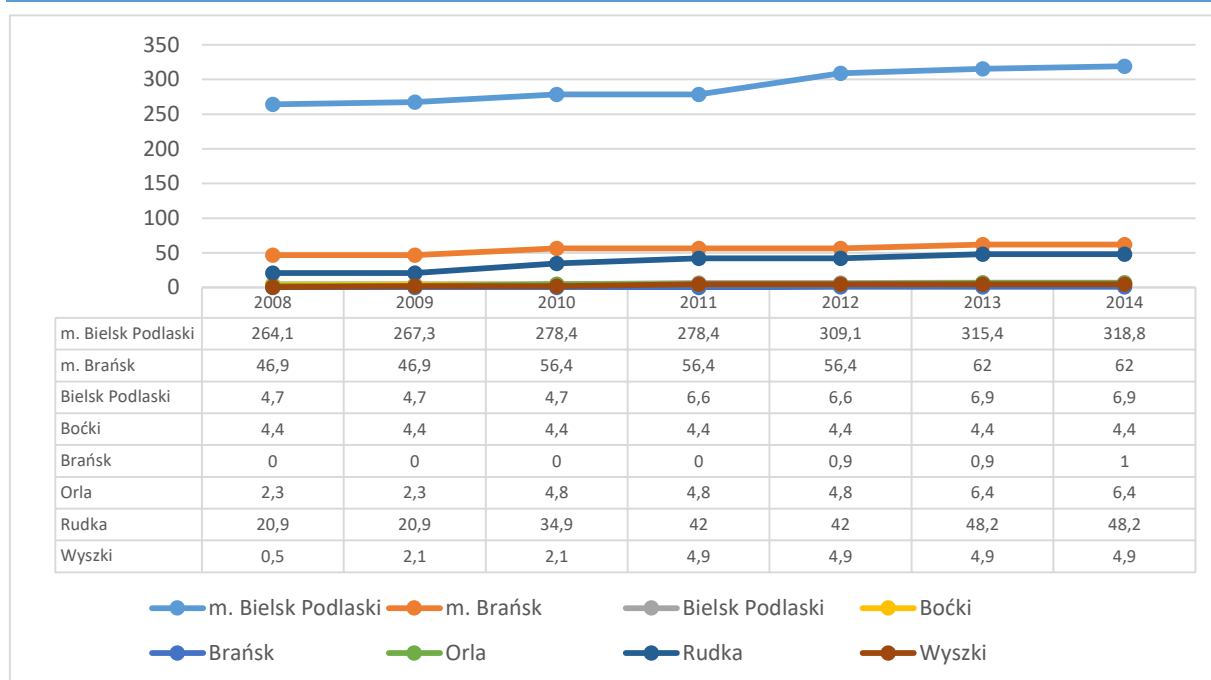
WYKRES 16 DŁUGOŚĆ CZYNNEJ SIECI KANALIZACYJNEJ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014 (KM)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na tle pozostałych gmin powiatu bielskiego, w aspekcie długości sieci rozdzielczej na 100 km² Gmina Wyszki osiąga niskie wskaźniki. Gmina miejska Bielsk Podlaski w przedstawionym zestawieniu ma najwyższy wskaźnik długości czynnej kanalizacji, który stale rośnie. Widoczna jest zasadnicza różnica pomiędzy Bielskiem Podlaskim, a pozostałymi gminami powiatu. W Gminie Wyszki w 2014 roku długość sieci kanalizacyjnej na 100 km² wynosiła 4,9 km (Według danych GUS). W porównaniu do Gminy, sieć wodociągowa na 100 km² ogółem w powiecie bielskim, województwie Podlaskim i w kraju, wynosi odpowiednio 14,6 km, 16,5 km oraz 45,7 km.

WYKRES 17 DŁUGOŚĆ SIECI ROZDZIELCZEJ KANALIZACYJNEJ NA 100 KM² W GMINACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014 (KM)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźniki dotyczące nasycenia siecią kanalizacyjną w Gminie oraz liczba użytkowników jest alarmująco niska. Gmina nie tylko niekorzystnie sytuuje się w odniesieniu do innych gmin powiatu bielskiego, ale także osiąga znacznie niższe parametry wskaźników w zakresie sieci kanalizacyjnej w odniesieniu do nadrzędnych terytorialnie jednostek samorządu. W poniższej tabeli przedstawione zostało porównanie.

TABELA 16 UŻYTKOWNICY KORZYSTAJĄCY Z KANALIZACJI W % OGÓŁU LUDNOŚCI W GMINIE WYSZKI W ODNIESIENIU DO INNYCH GMIN POWIATU BIELSKIEGO, WOJEWÓDZTWA I KRAJU W LATACH 2008-2014

Jednostka terytorialna	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	61,0	61,5	62,0	63,5	64,3	65,1	68,7
Województwo podlaskie	59,5	60,0	60,0	61,0	61,5	62,1	63,2
Powiat bielski	44,3	44,6	45,9	48,0	48,9	49,6	51,0
m. Bielsk Podlaski	76,5	77,0	77,5	78,3	79,2	80,0	80,1
m. Brańsk	64,9	65,3	74,4	82,4	83,0	83,1	92,0
Bielsk Podlaski	11,1	11,1	11,2	12,4	12,9	13,6	14,4
Boćki	23,9	23,9	23,9	23,9	24,3	24,4	24,4
Brańsk	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	1,9	2,1
Orla	10,3	10,2	13,4	16,6	17,3	18,4	20,3
Rudka	46,7	46,8	51,2	58,6	58,9	61,0	73,5
Wyszki	0,9	1,0	1,0	6,8	6,9	7,1	7,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane zawarte w tabeli potwierdzają powyższe wnioski dotyczące niewielkiego stopnia rozmieszczenia infrastruktury kanalizacyjnej w Gminie Wyszki. Blisko 7% ludności w Gminie korzysta z kanalizacji – według danych GUS z 2014 roku, podczas gdy w powiecie bielskim wskaźnik korzystających z kanalizacji wynosi 51% użytkowników w województwie podlaskim wynosi 63,2% użytkowników, natomiast w kraju 68,7% użytkowników.

3.3.11. GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie Gminy Wyszki brak jest działającego zakładu unieszkodliwiania odpadów. Przez unieszkodliwianie odpadów rozumie się:

- Recykling,
- Sortowanie,
- Tlenową stabilizację,
- Beztlenową stabilizację,
- Spalanie,
- Składowanie.

Wszelkie procesy odzysku surowców są prowadzone w sąsiednim powiecie hajnowskim, a także w Białymstoku i Łodzi. W Hajnówce utylizowane są zmieszane odpady komunalne (dowożone z całego obszaru Gminy Wyszki) oraz znajduje się spalarnia odpadów przyjmująca leki i odpady poekowe.

W roku 2014 odebrano odpady od 1 112 właścicieli nieruchomości, którzy włączyli się w obowiązujący system segregacji odpadów, postępując zgodnie z regulaminem utrzymania czystości w Gminie. Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych (papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła) wyniósł 23,73 %.

Gmina Wyszki posiada kontenery do selektywnej zbiórki odpadów ustawione w kilku punktach, a dodatkowo w budynkach użyteczności publicznej, m.in. w Urzędzie Gminy w Wyszkach znajdują się specjalne pojemniki na zużyte baterie. Nadal jednak znacznym problemem dla Gminy jest spalanie odpadów w domowych piecach, które znacznie zanieczyszczają powietrze nie tylko dwutlenkiem węgla, ale i szeregiem lotnych substancji, w tym kancerogennych pochodzących ze spalania np. kolorowego papieru, kartonów czy butelek po napojach. Dlatego tak ważna jest edukacja mieszkańców i promocja wzorców pro-środowiskowych, nie tylko ze względu na konieczność poprawy stanu jakości powietrza, będącego jednym z celów niniejszego Planu, ale polepszenia komfortu życia mieszkańców.

Urząd Gminy zadeklarował chęć opracowania kompleksowego projektu systemu gospodarki odpadami, który usprawni organizację odbioru i wywozu nieczystości z Gminy, jak również będzie dla mieszkańców funkcjonalnym, ekologicznym i ekonomicznie opłacalnym narzędziem unieszkodliwiania odpadów.

Gmina wielokrotnie wcześniej podejmowała inicjatywy dotyczące ochrony środowiska. Na obszarze wsi Szpaki funkcjonowało składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, które

zamknięto w ramach dotacji z Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013. Realizacja projektu wpłynęła na poprawę stanu środowiska naturalnego i podniesienie atrakcyjności Gminy Wyszki dla jej mieszkańców, inwestorów i turystów. Inwestycja pozwoliła na wypełnienie wymogów obowiązującego prawa w zakresie gospodarki odpadami składowisk przeznaczonych do zamknięcia do końca 2009 roku (www.gminawyszki.pl).

Zakres prac składających się na inwestycję obejmował:

- ❖ roboty przygotowawcze, w tym budowę piezometrów,
- ❖ formowanie korony składowiska,
- ❖ ukształtowanie wierzchołków i skarp,
- ❖ budowę okrywy rekultywacyjnej,
- ❖ zabiegi agrotechniczne przed urządzeniem zieleni,
- ❖ zakup nasion traw, darni, innej roślinności rekultywacyjnej,
- ❖ zakup pojemników do selektywnej zbiórki odpadów,
- ❖ opracowanie studium wykonalności, promocję projektu, nadzór autorski, działania edukacyjno - uświadamiające.

Celem nadrzędnym projektu był wzrost atrakcyjności Gminy Wyszki poprzez ograniczenie szkodliwego oddziaływania składowiska odpadów w Szpakach, i ich wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy, który został osiągnięty dzięki poprawie stanu środowiska naturalnego oraz skutecznemu zapobieganiu jego degradacji poprzez rekultywację składowiska odpadów komunalnych w Szpakach.

Obecnie dzięki wykonanym pracom składowisko uważa się za nieszkodliwe, chociaż zgodnie z przepisami musi być monitorowane przez okres 30 lat po jego zamknięciu. Czasza składowiska wraz ze skarpą została pokryta mieszanką traw i krzewów, a obecny wpływ dawnego składowiska na środowisko jest pomijalny.

3.3.12. MIESZKALNICTWO

Na terenie Gminy Wyszki ruch budowlany w zakresie budownictwa mieszkaniowego jest umiarkowany. Większość istniejących budynków wielorodzinnych pochodzi z lat 60-tych XX wieku., a od 1990 roku notuje się stopniowy spadek budownictwa mieszkaniowego. Przy jednoczesnej ujemnej migracji, spadku ilości izb mieszkalnych i co za tym idzie wzroście powierzchni użytkowej mieszkań można stwierdzić, że potrzeby mieszkaniowe na obszarze Gminy są zaspokojone. Ilość dostępnych lokali nie przekłada się jednak na ich wyposażenie w podstawowe urządzenia techniczne i tym samym wysoką jakość życia mieszkańców.

Liczba mieszkań w Gminie Wyszki od roku 2008 systematycznie wzrasta. Nie zmienia się jednak w sposób znaczący, natomiast liczba budynków mieszkalnych wzrasta od roku 2011. W 2014 roku liczba budynków mieszkalnych ukształtowała się na poziomie 1692, a liczba mieszkań wyniosła 1825.

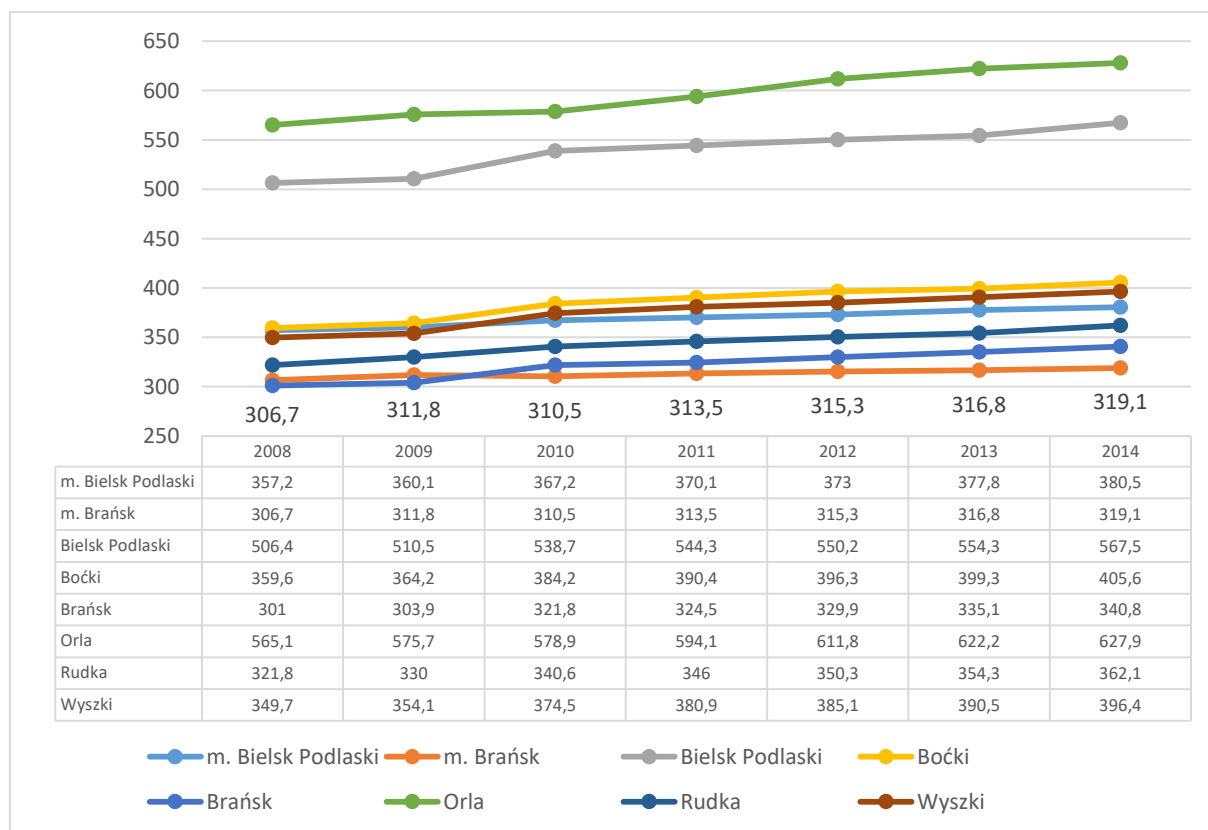
TABELA 17 BUDYNKI MIESZKALNE W GMINIE WYSZKI W LATACH 2008-2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
budynki mieszkalne	1709	1712	1713	1675	1680	1683	1692
mieszkania	1702	1707	1802	1804	1812	1816	1825

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W odniesieniu do innych gmin powiatu bielskiego wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców pozostaje w Gminie Wyszki na przeciętnym poziomie. W 2014 roku wyniósł on 396,4. Najwyższy wskaźnik odnotowano w gminach Orla i Bielsk Podlaski, gdzie ukształtowały się odpowiednio na poziomie 627,9 i 567,5, najniższy zaś zarejestrowano w gminie miejskiej Brańsk, gdzie wyniósł on 319,1.

WYKRES 18 WSKAŹNIK LICZBY MIESZKAŃ NA 1000 MIESZKAŃCÓW W GMINACH POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina nie posiada mieszkań komunalnych, z których mogłyby korzystać osoby pozostające w trudnej sytuacji ekonomicznej. Dlatego władze Gminy powinny zwiększyć działania w sektorze mieszkaniowym, wpływając na możliwość dostępności mieszkań komunalnych dla najuboższych mieszkańców.

3.4. OPIS INFRASTRUKTURY I SFERY SPOŁECZNEJ

3.4.1. EDUKACJA

Na terenie Gminy Wyszki działa rozwinięta sieć placówek oświatowych. Obecnie w Gminie funkcjonują następujące podmioty edukacyjne:

- Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Wyszkach, w którego skład wchodzi publiczne przedszkole, szkoła podstawowa i gimnazjum,
- Szkoła Podstawowa im. ks. F. J. Falkowskiego w Falkach,
- Szkoła Podstawowa im. ks. F.J. Falkowskiego w Topczewie,
- Szkoła Podstawowa w Niewinie Borowym,
- Szkoła Podstawowa im. Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego w Strabli

RYSUNEK 13 SZKOŁA PODSTAWOWA IM. KS. F.J. FALKOWSKIEGO W TOPCZEWIE

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

W latach 2006-2014 w Gminie Wyszki zmianie ulegała liczba uczniów kształcących się w poszczególnych typach szkół. Zmiany wyraźnie wskazują na tendencję spadkową liczby uczniów. Dane te zostały zestawione w poniższej tabeli.

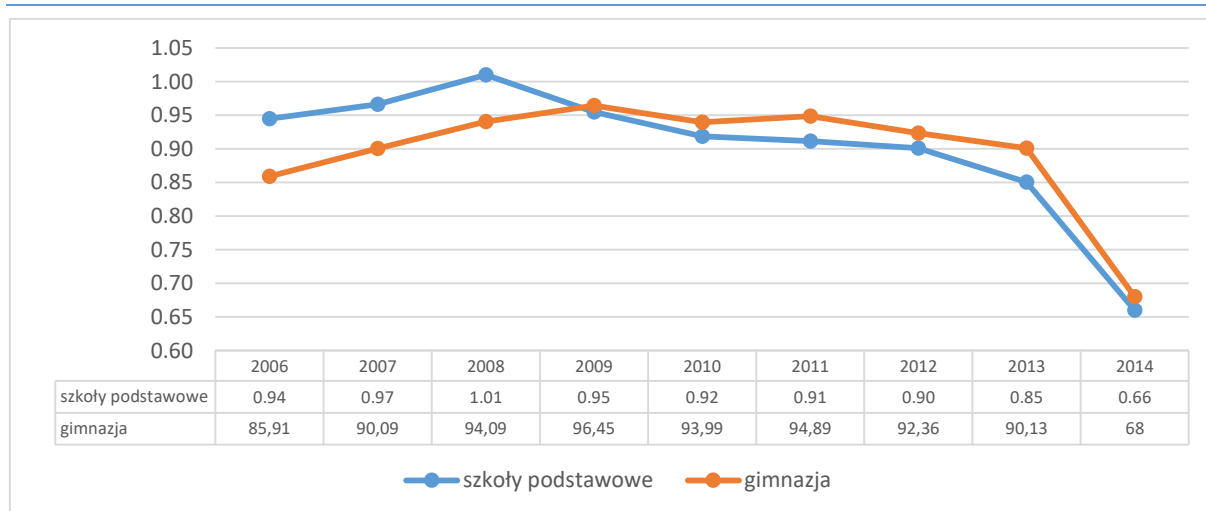
TABELA 18 LICZBA UCZNIÓW W POSZCZEGÓLNYCH TYPACH SZKÓŁ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2006-2014.

Typ placówki	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoła podstawowa	345	318	294	280	273	252	252	244	266
Gimnazjum	190	195	193	195	179	168	152	140	114

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Współczynnik skolaryzacji netto, który definiuje się jako wyrażony procentowo stosunek liczby osób uczących się w nominalnym wieku kształcenia na danym poziomie do danej populacji osób będących w wieku nominalnie przypisanym temu poziomowi kształcenia, w Gminie Wyszki wyniósł w 2014 roku 66,03% w odniesieniu do szkolnictwa podstawowego, i 68% w odniesieniu do gimnazjów (według danych GUS). Takie wartości wskazują na to, że część uczniów objęta obowiązkiem szkolnym pobiera naukę w placówkach prowadzących działalność na terenie innych gmin. Zmiany współczynnika skolaryzacji netto w Gminie Wyszki w ostatnich latach przedstawione zostały na poniższym wykresie.

WYKRES 19 WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO W GMINIE WYSZKI W LATACH 2006-2014(%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.4.2. KULTURA I SZTUKA

Głównym obiektem kultury w Gminie Wyszki jest Gminne Centrum Biblioteczno – Kulturalne w Wyszki. Jest to samorządowa instytucja kultury, która służy mieszkańcom społeczności lokalnej w zakresie udostępniania zbiorów oraz zaspokajania potrzeb czytelniczych, informacyjnych i kulturalnych, a także służy upowszechnianiu wiedzy i nauki. W ramach Gminnego Centrum Biblioteczno – Kulturalnego w Wyszki funkcjonuje Główna Publiczna Biblioteka Gminy Wyszki. Biblioteka Gminy Wyszki posiada swoją filię w miejscowości Strabla.

Do zadań Gminnego Centrum Biblioteczno-Kulturalnego należy między innymi (źródło: goksit.gminawyszki.pl):

- ❖ Gromadzenie, opracowywanie i przechowywanie materiałów bibliotecznych w tym materiałów dotyczących własnego regionu,
- ❖ Udostępnianie zbiorów na miejscu, wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych,
- ❖ Prowadzenie działalności informacyjnej oraz popularyzacji książek i czytelnictwa,

- ❖ Współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami i organizacjami w zakresie rozwijania czytelnictwa i zaspokajania potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczności lokalnej.

RYSUNEK 14 GMINNE CENTRUM BIBLIOTECZNO – KULTURALNE W WYSZKACH

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Biblioteka w Wyszki prowadzi własną statystykę dotyczącą liczby wypożyczeń księgozbioru oraz liczby czytelników. Poniższe tabele przedstawiają podstawowe dane odnoszące się do statystyk Biblioteki.

Według danych Gminnego Centrum Biblioteczno – Kulturalnego w Wyszki ogólna liczba wypożyczeń w roku 2013 wyniosła 4201.

Największym zainteresowaniem czytelników cieszą się zbiory literatury pięknej dla dzieci i młodzieży, natomiast najmniejszym – literatura niefikcyjna.

TABELA 19 WYPOŻYCZENIA NA ZEWNĄTRZ W 2013 ROKU

Ogółem	Literatura piękna dla dorosłych	Literatura piękna dla dzieci i młodzieży	Literatura niefikcyjna.	Literatura popularno naukowa	Czasopisma niepoprawne
4201	1475	2632	1	93	79

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

W roku 2013 ogólna liczba czytelników wyniosła 215. Spośród tej grupy, najliczniejszą była grupa uczniów lokalnych szkół. Najmniej liczną grupą korzystającą z zasobów Biblioteki była grupa osób niezatrudnionych oraz robotników.

TABELA 20 CZYTELNICZY WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO – ZAWODOWYCH W 2013 ROKU

Czytelnicy ogółem	Uczniowie	Studenci	Pracownicy umysłowi	Rolnicy	Robotnicy	Osoby niezatrudnione	Pozostałe
251	182	11	25	10	4	5	14

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Najliczniejsza grupa wiekowa czytelników obejmowała dzieci do 15 roku życia. Czytelnicy powyżej 60 roku życia najrzadziej korzystli z możliwości wypożyczenia książki.

TABELA 21 CZYTELNICZY WEDŁUG WIEKU W ROKU 2013

Czytelnicy ogółem	Do 15 lat	16-19 lat	20-24 lat	25-44 lat	45-60 lat	>60 lat
251	158	24	18	29	14	8

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Stan księgozbioru Biblioteki na 2013 rok wynosił 11176 woluminów, spośród czego największa liczba woluminów stanowi literaturę piękną dla dorosłych.

TABELA 22 KSIĘGOZBIÓR, STAN W DNIU 31.12.2013R.

Księgozbiór ogółem (w woluminach)	Literatura piękna dla dorosłych	Literatura piękna dla dzieci	Literatura inna
11176	4453	3892	2831

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Według danych GUS na terenie Gminy Wyszki w roku 2014 liczba czytelników biblioteki wynosiła 338 osób. Poniższa tabela przedstawia rozkład danych na przestrzeni ostatnich lat. Jak wskazują ponioższe dane, liczba czytelników maleje, z wyjątkiem wzrostu zainteresowania czytelnictwem w roku 2011.

TABELA 23 CZYTELNICZY W CIĄGU ROKU W BIBLIOTEKACH NA TERENIE GMINY WYSZKI NA PRZESTRZENI LAT

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
503	481	470	533	456	356	338

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gminne Centrum Biblioteczno – Kulturalne w Wyszkiach pośród wielu realizowanych inicjatyw organizuje także spotkania Klubu Seniora. Takie spotkania odbywają się także w Filii Biblioteki w Strabli. Dodatkowo w Centrum odbywają się liczne imprezy takie jak: Jubileusz powstania Klubu Seniora, koncerty, spotkania wigilijne i wiele innych spotkań.

TABELA 24 DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKÓW KULTURY, KLUBÓW I ŚWIETLIC NA TERENIE GMINY WYSZKI

	2008	2009	2011	2012	2013	2014
Imprezy	Brak danych	21	17	36	51	53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Infrastrukturę instytucji kultury w Gminie uzupełniają świetlice, funkcjonujące łącznie z remizami strażackimi. W obiektach tych odbywają się zebrania wiejskie, narady i imprezy okolicznościowe. Na terenie Gminy Wyszki świetlice funkcjonują w miejscowościach: Bujnowo, Godzieby, Samułki Duże, Topczewo, Pulsze, Wyszki oraz indywidualne w Filipach, Mierzwinie, Niewinie Borowym.

Wśród inwestycji dotyczących infrastruktury kulturalnej w 2012 roku zakończono realizację projektu pn. „Wyposażenie w klimatyzację świetlicy wiejskiej w Topczewie”, inwestycja współfinansowana była ze środków Unii Europejskiej, a jej całkowity koszt wyniósł 33 210,00 zł.

W Gminnym Centrum Biblioteczno – Kulturalnym dzieci i młodzież ma możliwość uczestnictwa w wielu warsztatach i spotkaniach, takich jak warsztaty wykonywania kwiatów z bibuły, czy warsztaty teatralne.

RYSUNEK 15 WARSZTATY TEATRALNE 2014

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Gminne Centrum Biblioteczno – Kulturalne w Wyszkiach oferuje możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu. Mieszkańcy Gminy mogą korzystać z siłowni, sali gimnastycznej, stołu bilardowego, a także mają możliwość uprawiania na terenie placówki tenisa stołowego i gry w szachy.

W ramach zajęć rekreacyjnych mieszkańcy mogą skorzystać z zajęć dodatkowych organizowanych w Gminie Wyszki w postaci lekcji zumbi, które odbywają się w świetlicy w Pulszach, w Topczewie i w filii Gminnego Centrum – Biblioteczno Kulturalnego w Strabli.

3.4.3. SPORT I REKREACJA

Na terenie Gminy Wyszki w ramach instytucji sportu i rekreacji funkcjonuje Uczniowski Klub Sportowy „Iskra” przy Zespole Szkół w Wyszkiach. Klub został założony 9 września 2000 roku.

TABELA 25 LICZBA CZŁONKÓW W KLUBACH SPORTOWYCH NA TERENIE GMINY WYSZKI

2008	2009	2010	2012	2013	2014
44	Brak danych	58	36	Brak danych	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ramach realizacji projektu Europejskiego Banku Inwestycyjnego pn. „Rozbudowa gimnazjum i budowa międzyszkolnego ośrodka sportu w Wyszkach” powstało boisko sportowe, które stanowi równocześnie stadion klubu „Iskra”.

Imprezy organizowane i współorganizowane przez Gminne Centrum Biblioteczno – Kulturalne w Wyszkach zachęcają mieszkańców Gminy do aktywnego spędzania czasu. W 2015 roku miłośnicy, hodowcy i pasjonaci zarówno koni, jak i myślistwa mogli wziąć udział w zorganizowanym zjeździe – Hubertusie.

RYSUNEK 16 STADION UKS ISKRA

Źródło: wyszki.futbolowo.pl

RYSUNEK 17 HUBERTUS W TOPCZEWIE 2015

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Na terenie Gminy odbywają się imprezy sportowo-rekreacyjne takie jak coroczne Gminne Święto Plonów, podczas którego wsie konkurują między sobą w konkursie na najokazalszy i najbardziej estetycznie wyszukany Wieniec Dożynkowy.

RYSUNEK 18 GMINNE ŚWIĘTO PLONÓW 2015

Źródło: goksit.gminawyszki.pl

Gmina organizuje dla swoich mieszkańców także wiele innych imprez sportowo-rekreacyjnych takich jak: Gminny Dzień Papieski, Festyn w Topczewie propagujący zdrowy styl życia, czy też Spartakiada dla uczniów.

Seniorzy zamieszkujący Gminę Wyszki mogą wziąć udział w projekcie „Akademia Seniora” którego głównym założeniem jest popularyzacja wiedzy w zakresie zagrożeń dla osób starszych. Osoby starsze mieszkające na terenie Gminy mają możliwość uczestnictwa w organizowanych wycieczkach czy też wyjazdach integracyjnych.

3.4.4. TURYSTYKA

Atutem podnoszącym atrakcyjność Gminy Wyszki w kontekście jej walorów turystycznych jest czyste, niezdegradowane środowisko naturalne. Warunki przyrodnicze sprzyjają rozwojowi turystyki i agroturystyki. Najatrakcyjniejszym regionem w Gminie są okolice Strabli i Samulek, które usytuowane są nieopodal malowniczej rzeki Narew i Narwiańskiego Parku Narodowego.

Wśród innych atrakcji przyrodniczych znajdujących się na obszarze Gminy należą pomniki przyrody, w postaci pojedynczych drzew oraz grupa głązów narzutowych.

Interesującym elementem dla miłośników wędrówek pieszych jest 60 kilometrowy niebieski Szlak Włókniarzy, którego trasa przebiega następująco: Fasty – Dzikie – Żółtki – Choroszcz – Kościuki – Niewodnica – Tołoczne – Dobrowoda – Bojary – Suraż – Zawyki – Doktorce – Strabla.

Gmina Wyszki stanowi ciekawy teren dla historyków zainteresowanych dziejami Podlasia. Do dzisiaj zachowały się liczne zabytki związane z historią regionu i bogactwem kulturowym tej ziemi. Można tu znaleźć dawne zaścianki szlacheckie, osady polskich osadników rycerskich, czy też przykład występowania własności kościelnej (wieś Pulsze). Poniższa tabela wyszczególnia najważniejsze zabytki Gminy.

TABELA 26 ZABYTKI W GMINIE WYSZKI

Miejscowość	Ślady przeszłości
Falki	Cmentarz wojenny
Górskie Kolonia	Mogiły z czasów II wojny światowej
Kamienny Dwór	Dwór drewniany w zespole dworskim, Dwór murowany w zespole dworskim, Lamus w zespole dworskim, Mleczarnia w zespole dworskim, Pozostałości parku w zespole dworskim.
Malesze	Cmentarz prawosławny.
Olszanica	Wiatrak koźlak.
Pulsze	Kaplica cmentarna na cmentarzu rzymskokatolickim, Cmentarz rzymskokatolicki.
Strabla	Kościół parafialny p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Cmentarz parafialny w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Dom katechetyczny w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego, Pałac w zespole dworsko-pałacowym, Lamus w zespole dworsko-pałacowym, Kuznia w zespole dworsko-pałacowym, Czworak w zespole dworsko-pałacowym, Pozostałości parku w zespole dworsko-pałacowym.
Topczewo	Układ ruralistyczny, Kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa, Cmentarz parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa.
Wyszki	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Arcybiskupa, Ogrodzenie z bramami w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Andrzeja Arcybiskupa, Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Andrzeja Arcybiskupa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.gminawyszki.pl

RYSUNEK 19 KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. WNIEBOWSTĄPIENIA PAŃSKIEGO Z 1617 R. W STRABLI

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

3.4.5. BEZPIECZEŃSTWO MIESZKAŃCÓW

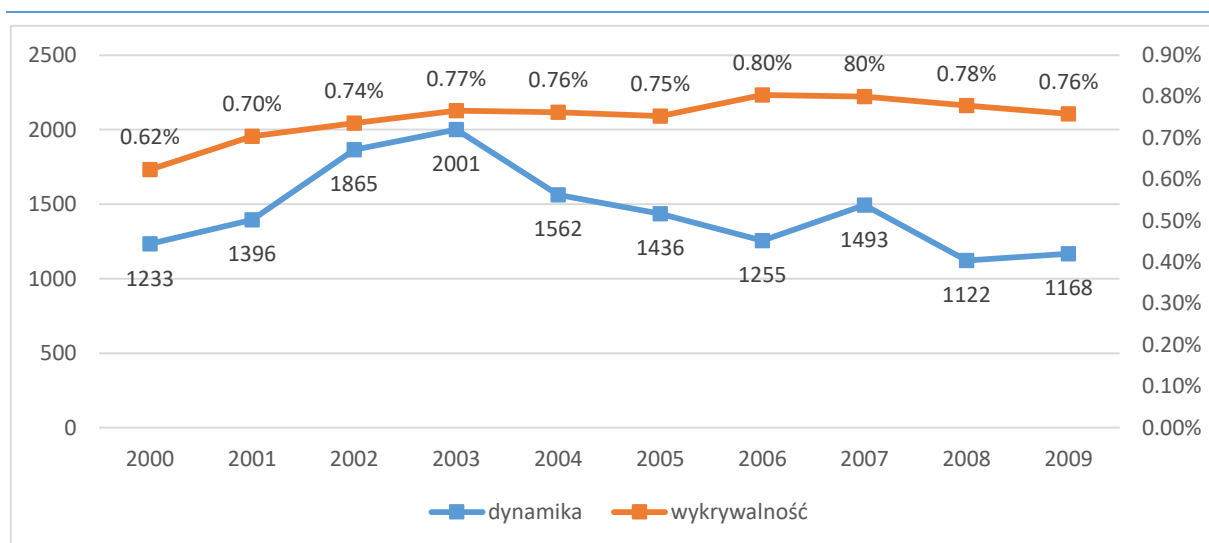
Na terenie Gminy Wyszki środowisko zamieszkania jest stosunkowo bezpieczne - nie występują zagrożenia naturalne i zjawiska przyrodnicze takie jak powodzie czy obsuwanie gruntu. Ponadto Gmina posiada czyste powietrze oraz niskie zagrożenie hałasem komunikacyjnym.

Nad porządkiem publicznym czuwa Komenda Powiatowa Policji w Bielsku Podlaskim, a na terenie Gminy Wyszki swoje funkcje pełni jeden dzielnicowy.

W listopadzie 2015 r. w Wyszkiach przeprowadzona została Debata społeczna pn. „Razem dbamy o bezpieczeństwo”, zorganizowana przez Bielską Policję. Tematem debaty było bezpieczeństwo mieszkańców. Celem spotkania było przedstawienie i poznanie opinii mieszkańców w zakresie poprawy bezpieczeństwa w Gminie. Oczekiwania lokalnej społeczności opierały się głównie na poprawie bezpieczeństwa na drogach, szczególnie dla pieszych, oraz poruszających się ciągników

rolniczych. Podczas dyskusji została także podjęta kwestia problemu niebezpiecznych psów. Uczestnicy spotkania mieli okazję wypełnić ankiety związane z oceną pracy Policji.

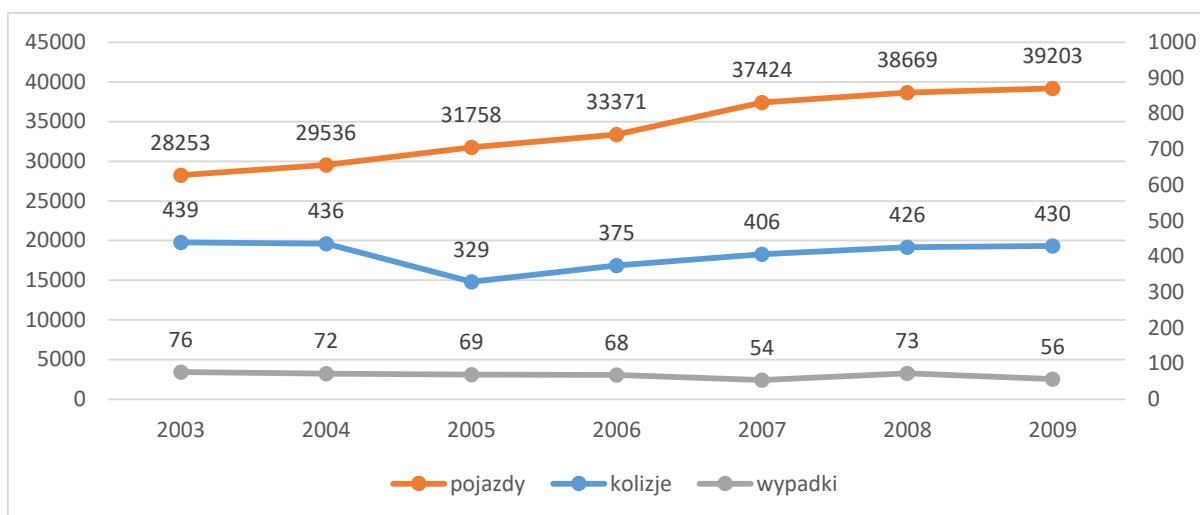
WYKRES 20 DYNAMIKA PRZESTĘPCZOŚCI OGÓLNEJ ORAZ WYKRYWALNOŚĆ W POWIECIE BIELSKIM W LATACH 2000-2009

Źródło: bielsk-podlaski.policja.gov.pl

Według danych Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim, dynamika przestępczości ogólnej na przestrzeni ostatnich lat posiada tendencję spadkową. Od 2001 roku widoczny jest dynamiczny spadek tego wskaźnika. Jednocześnie wykrywalność przestępczości sukcesywnie wzrasta. Można więc stwierdzić, że skuteczność Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim zwiększa się.

WYKRES 21 ILOŚĆ POJAZDÓW ZAREJESTROWANYCH, A LICZBA WYPADKÓW I KOLIZJI W POWIECIE BIELSKIM W LATACH 2003-2009

Źródło: bielsk-podlaski.policja.gov.pl

To samo źródło podaje, że w stosunku do sukcesywnie wzrastającej liczby zarejestrowanych pojazdów liczba kolizji i wypadków także wzrasta. Tendencja wzrostowa jest jednak mało zauważalna, ponieważ nie jest dynamiczna. Sytuacja została przedstawiona na powyższym wykresie.

Zagrożeniu pożarowemu na terenie Gminy Wyszki przeciwdziałają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. W Gminie jest ich dziewięć, należą do nich:

- ❖ OSP Bujnowo,
- ❖ OSP Godzieby,
- ❖ OSP Muławicze,
- ❖ OSP Niewino Borowe,
- ❖ OSP Pulsze,
- ❖ OSP Samułki Duże,
- ❖ OSP Topczewo,
- ❖ OSP Wyszki,
- ❖ OSP Zalesie.

RYSUNEK 20 OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W TOPCZEWIE

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

Ochotnicza straż pożarna Gminy Wyszki bierze czynny udział w organizowanych Powiatowych Zawodach Sportowo – Pożarniczych.

RYSUNEK 21 IX POWIATOWE ZAWODY SPORTOWO - POŻARNICZE

Źródło: Ochotnicza Straż Pożarna Gminy Wyszki (gminawyszki.pl)

Gmina Wyszki w roku 2015 otrzymała pomoc finansową z budżetu Województwa Podlaskiego, przeznaczoną na zakup sprzętu ratowniczego dla ochotniczej straży pożarnej. Dotacja w wysokości 4000 zł została przeznaczona na zakup radiotelefonów, ubrań koszarowych, obuwia oraz zbiornika na wodę dla jednostek OSP w Wyszkach i Godziebach.

3.4.6. OCHRONA ZDROWIA

Na terenie Gminy Wyszki funkcjonują trzy ośrodki zdrowia: w Topczewie, w Strabli oraz w Wyszkach.

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej s.c. w Wyszkach jest przychodnią podstawowej opieki zdrowotnej. Komórkami w tej jednostce są: Poradnia (gabinet) lekarza POZ, gabinet zabiegowo – szczepienny, poradnia (gabinet) pielęgniarki środowiskowej – rodzinnej, poradnia (gabinet) położnej środowiskowej – rodzinnej.
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej s.c. Filia ośrodek zdrowia w Strabli jest przychodnią podstawowej opieki zdrowotnej. Komórkami w tej jednostce są: Poradnia (gabinet) lekarza POZ, gabinet zabiegowo – szczepienny, poradnia (gabinet) pielęgniarki środowiskowej – rodzinnej, poradnia (gabinet) położnej środowiskowej – rodzinnej.
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej s.c. Filia ośrodek zdrowia w Topczewie jest przychodnią podstawowej opieki zdrowotnej. Komórkami w tej jednostce są: Poradnia (gabinet) lekarza POZ, gabinet zabiegowo – szczepienny, poradnia (gabinet) pielęgniarki środowiskowej – rodzinnej, poradnia (gabinet) położnej środowiskowej – rodzinnej.

Dodatkowo w miejscowości Wyszki znajduje się prywatny gabinet stomatologiczny świadczący usługi dla mieszkańców Gminy.

W Wyszkach funkcjonuje także ogólnodostępna apteka prywatna.

RYSUNEK 22 NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ W WYSZKACH

Źródło: Urząd Gminy Wyszki

Problemem, który może wynikać z bieżącej sytuacji sektora ochrony zdrowia w Gminie Wyszki jest fakt, utrudnionego dostępu dla osób starszych do przychodni. Problem ten wynika z dużych odległości koniecznych do pokonania podczas wizyt u lekarza podstawowej i specjalistycznej opieki lekarskiej. W Gminie nie funkcjonuje ośrodek rehabilitacji, co także stanowi istotny problem do rozwiązania w najbliższym horyzoncie czasowym.

3.4.7. POMOC SPOŁECZNA

Placówką realizującą zadania pomocy społecznej na terenie Gminy Wyszki jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS).

Podstawowym zadaniem GOPS jest umożliwianie przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych rodzinom i osobom, które nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, poprzez podejmowanie działań zamierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji z środowiskiem.

Zadania GOPS wynikające z ustawy o pomocy społecznej obejmują (źródło: gminawyszki.pl):

- Opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych,

- Sporządzenie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej,
- Udzielenie schronienia, zapewnienia posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego,
- Opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale i ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem, lub rodzeństwem,
- Praca socjalna,
- Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- Prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych,
- Dożywianie dzieci,
- Sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- Kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu,
- Pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- Sporządzenie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- Opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Dodatkowo GOPS w Wyszkiach prowadzi zadania własne:

- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych specjalnych,
- Przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze,
- Podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych,
- Współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja

W 2014 roku w Gminie Wyszki 242 gospodarstwa domowe skorzystały z pomocy społecznej. Jest to niższa liczba w porównaniu do ostatnich lat. Od 2011 roku zauważalny jest stopniowy spadek tego wskaźnika. Sytuacja została przedstawiona na poniższym wykresie.

TABELA 27 GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE WYSZKI

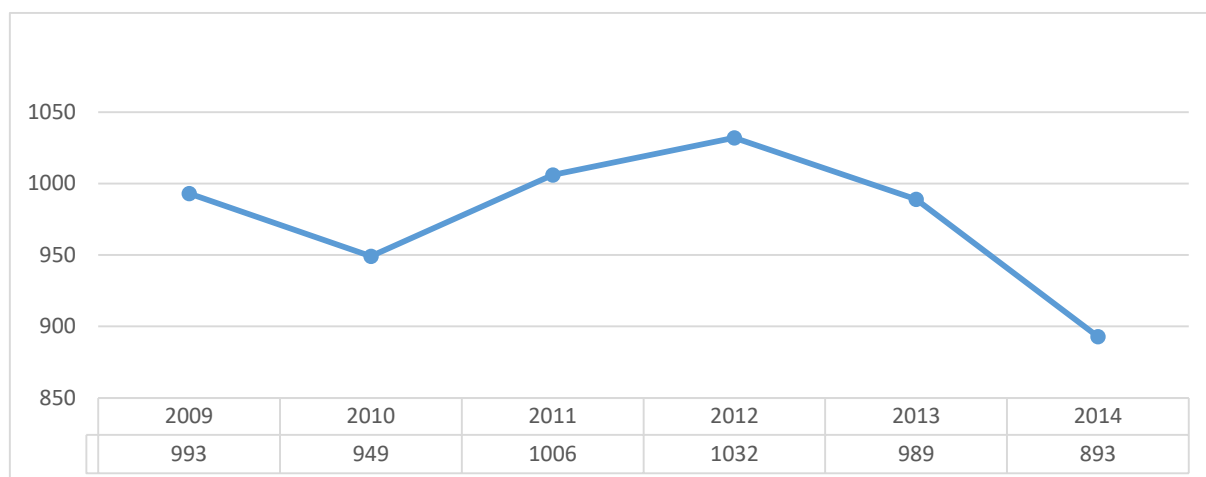
2009	2010	2011	2012	2013	2014
278	245	273	272	261	242

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich trzech lat zauważalny jest spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej. W 2014 liczba korzystających z pomocy społecznej wyniosła 893, podczas gdy najwyższa wartość wskaźnika odnotowana była w 2012 roku i wynosiła wówczas 1032.

WYKRES 22 OSOBY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE WYSZKI W LATACH 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby, przemocy w rodzinie, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, braku przystosowania do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego lub sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

3.4.8. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia aktywnie współpracują z administracją publiczną Gminy Wyszki. Współpraca z tymi podmiotami odbywa się w różnych sferach życia publicznego. Aby zwiększyć skuteczność i efektywność działań związanych z wykonywaniem zadań publicznych, Gmina Wyszki realizuje program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W 2014 roku w Gminie ogłoszone zostały 3 konkursy ofert na realizację zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, o budżecie w wysokości 28 000,00 zł. Gmina Wyszki udzieliła organizacjom pozarządowym wsparcia finansowego, jak również

pomocy pozafinansowej. Inny rodzaj pomocy obejmuje działalność promocyjną, wsparcie organizacyjne oraz działalność informacyjną. Zakres współpracy oparty jest na promowaniu lokalnych organizacji pozarządowych na stronach internetowych, w lokalnej prasie czy też podczas imprez kulturalnych.

Na terenie Gminy Wyszki działają następujące organizacje pozarządowe:

- ❖ Uczniowski Klub Sportowy "Iskra",
- ❖ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyszkach,
- ❖ Stowarzyszenie Cichy Zakątek Kowale,
- ❖ Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Nadnarwiańskich,
- ❖ Spółdzielnia Socjalna "Gościniec" (w likwidacji),
- ❖ Stowarzyszenie Malesze,
- ❖ Stowarzyszenie "Aktywna Wieś",
- ❖ Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Wspomagania Wsi "Mediator",
- ❖ Koło Gospodyń Wiejskich "Pulszewianki" w Pulszach,
- ❖ Stowarzyszenie "Młodzi Duchem",
- ❖ Fundacja "Strada Bella",
- ❖ Koła Łowieckie: „Boruta”, „Orzeł” i „Zajac”
- ❖ Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich w Topczewie "Topczewianki".

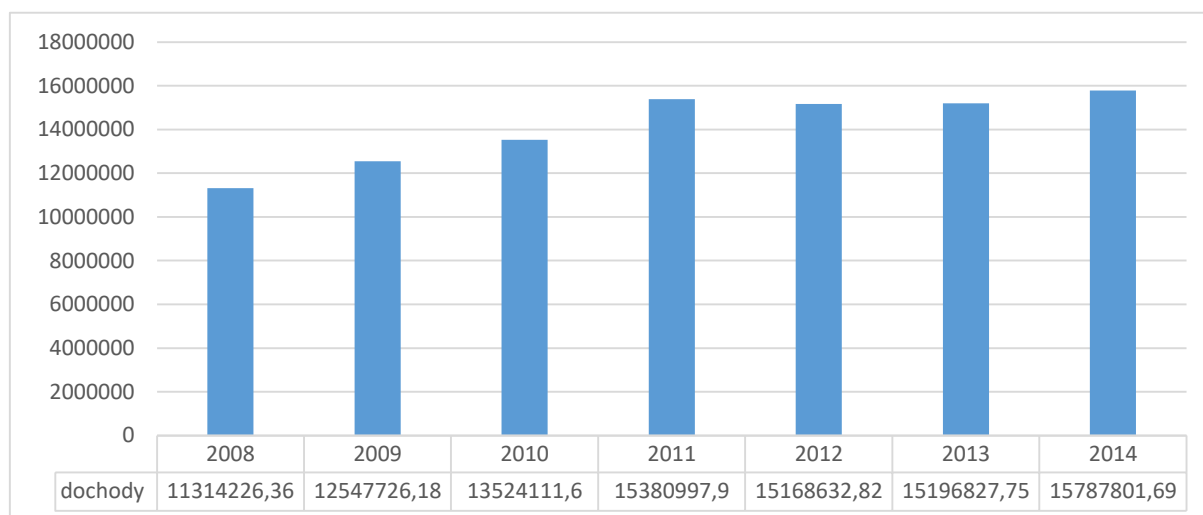
Dodatkowo w Gminie Wyszki działają także jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w miejscowościach: Bujnowo, Godzieby, Muławicze, Niewino Borowe, Pulsze, Samułki Duże, Topczewo, Wyszki, Zalesie.

3.5. OPIS MODELU ZARZĄDZANIA I FINANSÓW

3.5.1. DOCHODY BUDŻETU GMINY WYSZKI

Dochody budżetu Gminy Wyszki w 2014 roku ukształtowały się na poziomie 15 787 801,69 zł. Wzrastały one systematycznie na przestrzeni ostatnich lat, wyjątek stanowił rok 2012, kiedy odnotowano nieznaczny spadek wskaźnika. Dynamiczny wzrost dochodów Gminy zaobserwowano w roku 2011.

WYKRES 23 DOCHODY BUDŻETU GMINY WYSZKI W LATACH 2008-2014 (W Zł)

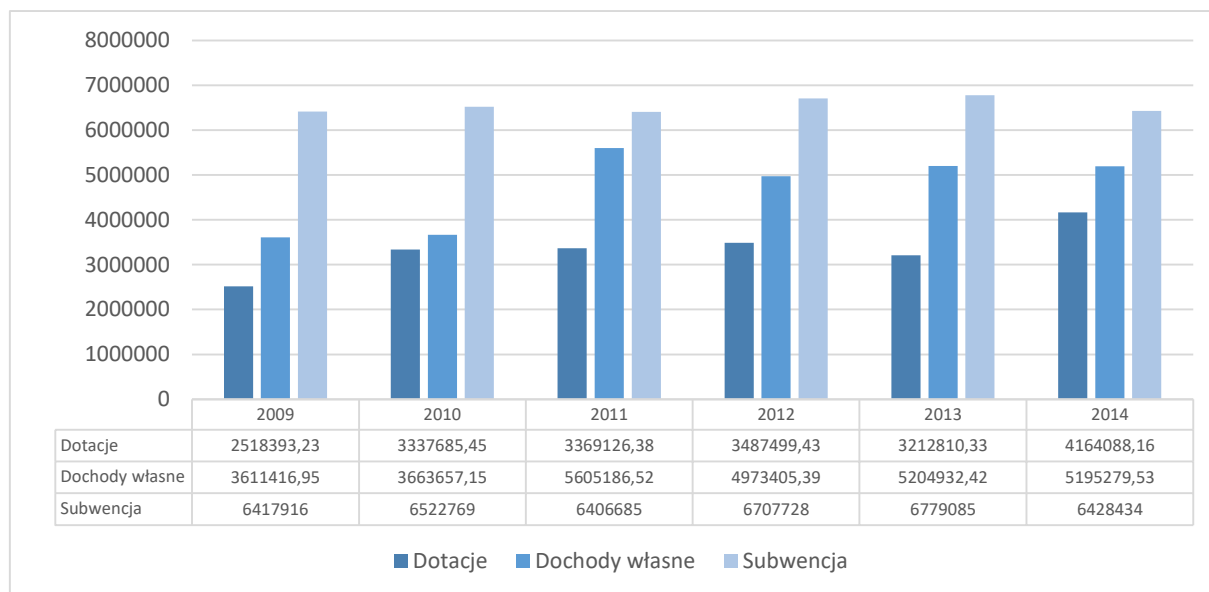

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dochody budżetu Gminy Wyszki składają się z:

- ❖ Dotacji,
- ❖ Subwencji,
- ❖ Dochodów własnych

WYKRES 24 ŹRÓDŁA DOCHODÓW BUDŻETU GMINY WYSZKI W LATACH 2009-2014 (W Zł).

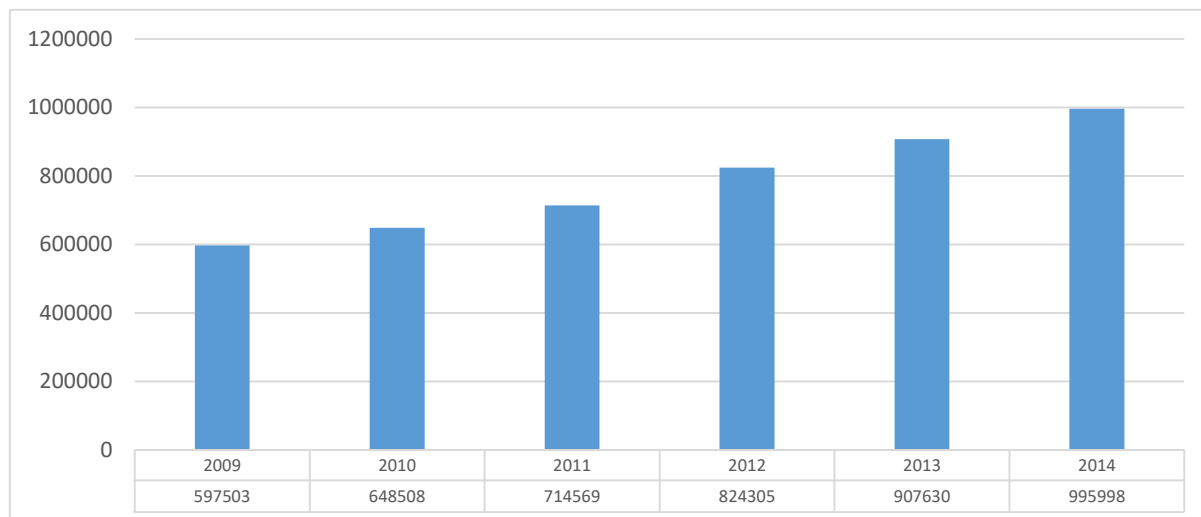

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dotacje i subwencje pozostają znaczącym źródłem dochodu, co ilustruje powyższy wykres, jednak Gmina Wyszki ma stosunkowo niewielki wpływ na ich wysokość, ponieważ służą one przede wszystkim do finansowania zadań celowych. Istotna z punktu widzenia Gminy jest więc wysokość dochodów własnych, które w 2014 roku wyniosły 5 195 279,53 zł. Zwiększenie tych środków pozwala na wypracowanie nadwyżki finansowej i przeznaczenie jej na zadania inwestycyjne.

Wpływ z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych jest najważniejszym źródłem dochodów własnych Gminy. Dochód z podatku dochodowego od osób fizycznych rośnie systematycznie od 2009 roku. W roku 2014 jego wysokość kształtowała się na poziomie 995 998 zł.

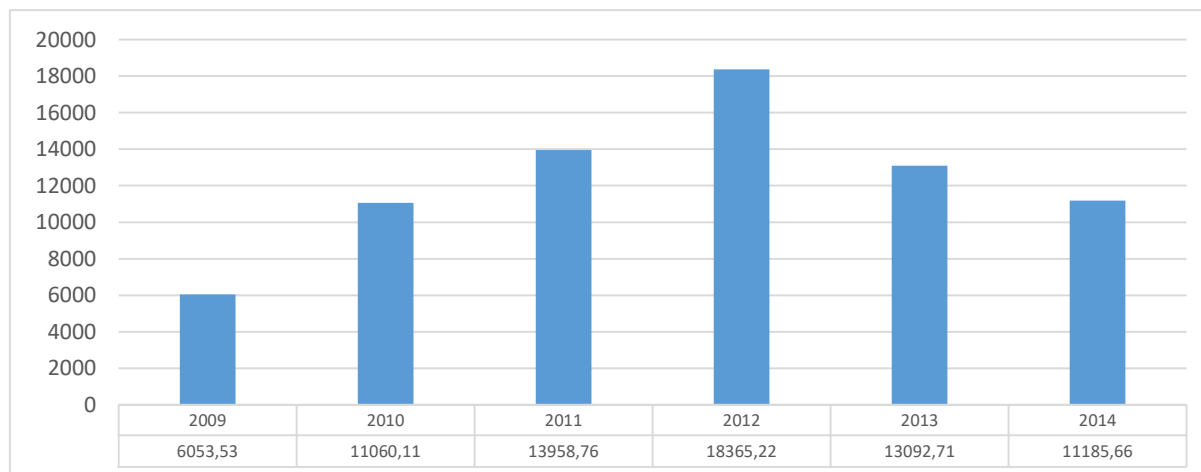
WYKRES 25 WPŁYWY DO BUDŻETU GMINY WYSZKI Z TYTUŁU PODATKU DOCHODOWEGO OD OSÓB FIZYCZNYCH W LATACH 2009-2014 (Zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Utrzymanie wzrostowej tendencji wpływu z PIT jest szczególnie istotne, gdyż podatek ten jest bardziej stabilnym źródłem dochodu niż podatek CIT, który w sposób bardziej znaczący jest podatny na niekorzystne zmiany gospodarcze.

WYKRES 26 WPŁYWY DO BUDŻETU GMINY WYSZKI Z TYTUŁU PODATKU DOCHODOWEGO OD OSÓB PRAWNYCH W LATACH 2009-2014 (Zł)

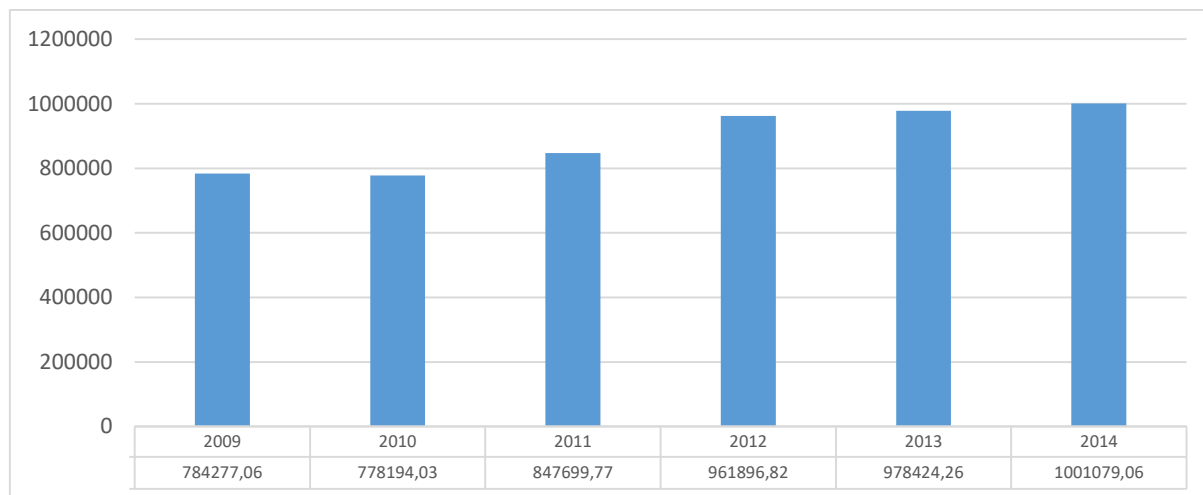
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyższego wykresu wynika, że wpływ do budżetu Gminy z tytułu podatku CIT, w przeciwieństwie do wpływu z podatku PIT nie odgrywa znaczącej roli, gdzie w 2014 wpływy do budżetu z podatku PIT wyniosły 995 998 zł, a z podatku CIT jedynie 11 185 zł.

Podatek od nieruchomości jest dla Gminy Wyszki ważnym wpływem z opłat lokalnych oraz, obok podatku PIT, najważniejszym źródłem dochodów. Wpływ z tego podatku systematycznie rośnie

od 2010 roku, gdzie ukształtował się na poziomie 778 194,03 zł, a w 2014 roku na poziomie 1 001 079,06 zł co zaprezentowane zostało na powyższym wykresie.

WYKRES 27 WPŁYWY DO BUDŻETU GMINY WYSZKI Z TYTUŁU PODATKU OD NIERUCHOMOŚCI W LATACH 2009-2014 (zł)

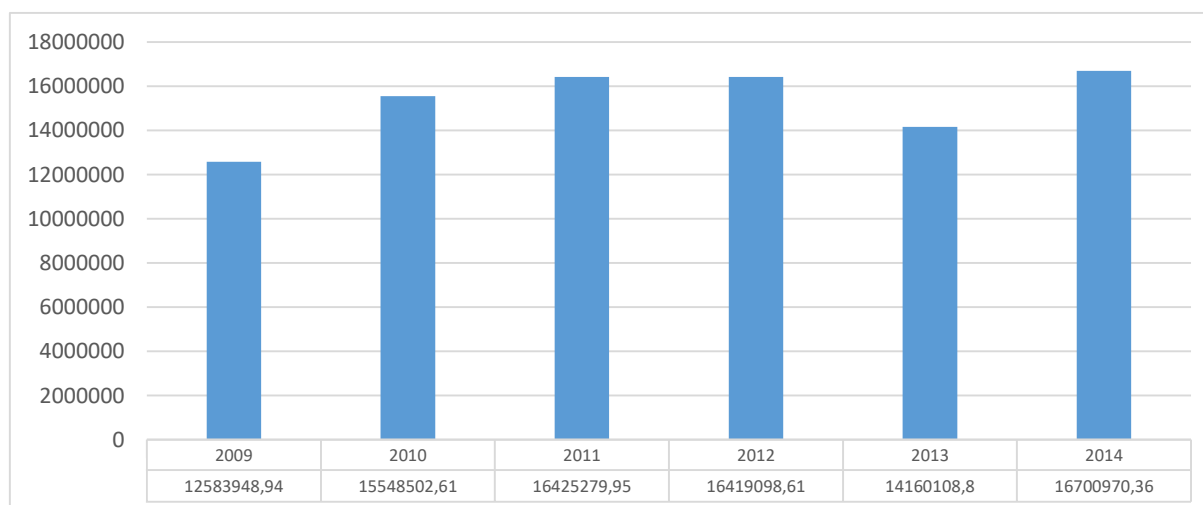

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.5.2. WYDATKI INWESTYCYJNE I STRUKTURA ZADŁUŻENIA

Planowane wydatki budżetu Gminy Wyszki w kwocie 17 698 206,99 zł w 2014 roku ukształtowały się na poziomie 16 700 970,36 zł. Kwota ta stanowi 94,37% z ogólnej kwoty wydatkowanych środków finansowych.

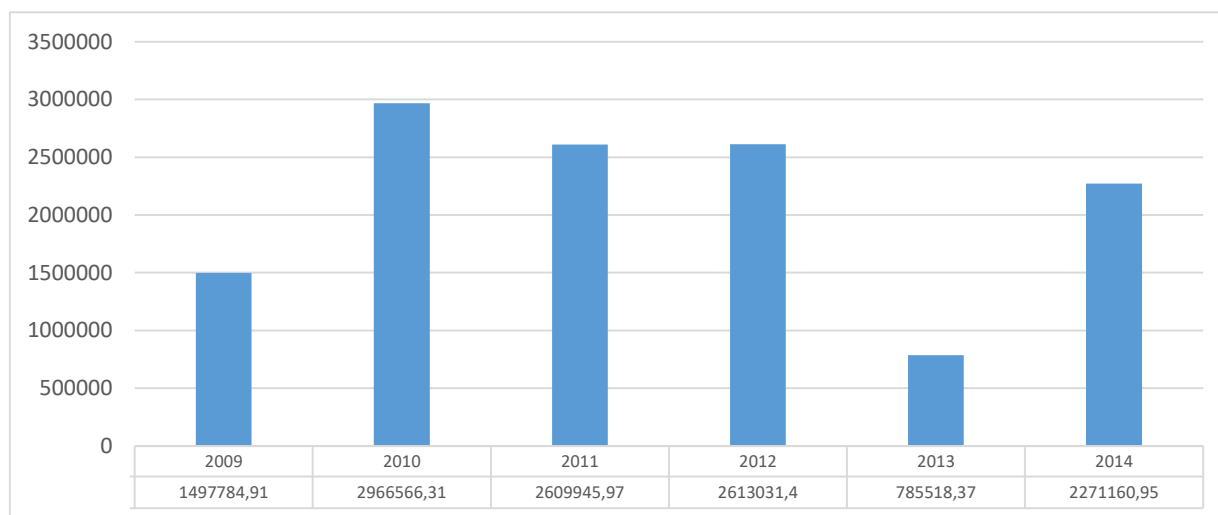
WYKRES 28 WYDATKI GMINY WYSZKI W LATACH 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 roku wydatki ogółem ukształtowały się na poziomie 16 700 970,36 zł. Wydatki majątkowe ogółem wyniosły 2 271 160,95 zł, a wydatki bieżące ogółem 14 429 809,41 zł. Wydatki majątkowe stanowiły 13,6% łącznych wydatków budżetu Gminy.

WYKRES 29 WYDATKI INWESTYCYJNE W GMINIE WYSZKI W LATACH 2009-2014 (Zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem nie wykazywał na przestrzeni lat jednoznacznej tendencji wzrostowej albo spadkowej i podlegał okresowym wahaniom. Na najniższym poziomie utrzymał się w 2013 roku, kiedy wyniósł 785 518,37 zł.

TABELA 28 WYDATKI I DOCHODY BUDŻETU GMINY WYSZKI W LATACH 2008 - 2014 W [Zł]

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody ogółem	11 314 226	12 547 726	13 524 112	15 380 998	15 168 633	15 196 828	15 787 802
Wydatki ogółem	11 506 395	12 583 949	15 548 503	16 425 280	16 419 099	14 160 109	16 700 970

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W powyższej tabeli przedstawiono zmiany wydatków i dochodów Gminy Wyszki w latach 2008-2014. Dane wskazują, że w analizowanym okresie budżet Gminy stopniowo wzrasta, jednak wydatki inwestycyjne także. W 2014 roku dochody wyniosły 15 787 802 zł, natomiast wydatki 16 700 970 zł. Taki układ świadczy o rozwoju Gminy.

Zadłużenie Gminy Wyszki na dzień 1 stycznia 2014 r. wynosiło 6 349 446,18 zł. W trakcie roku nastąpiły następujące zmiany:

- ❖ Dokonano spłaty kredytów i pożyczek na kwotę 362 986,43 zł
- ❖ Zaciągnięto kredyt na plan 1 360 000,00 zł kwotę 1 360 000,00 zł
- ❖ Różnice kursowe EURO wynoszą (+) 6 423,80 zł

3.5.3. PORÓWNANIA SUBREGIONALNE

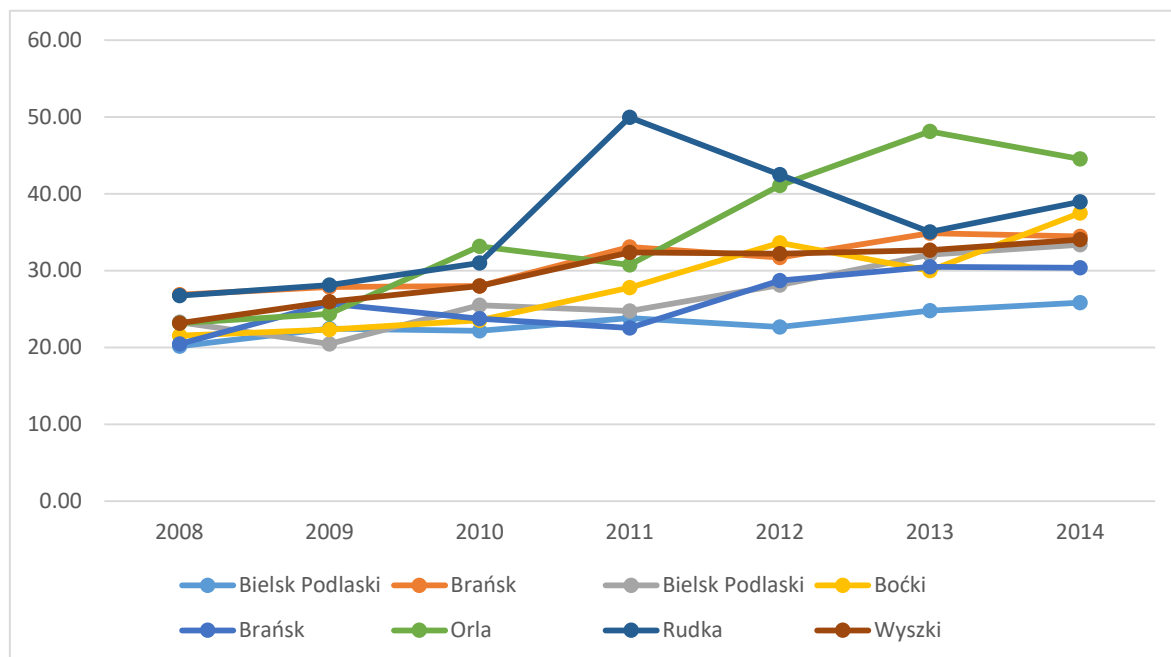
Wysokość dochodu Gminy Wyszki na jednego mieszkańca w roku 2014 kształtowała się na poziomie 3 401,54 zł. W poniższej tabeli przedstawiono porównanie dochodów budżetów gmin powiatu bielskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2008-2014. Z poniższego zestawienia wynika, że najwyższą wartość tego wskaźnika równą 4 451,49 zł odnotowano dla Gminy Orla, co jest wynikiem znacznego jego wzrostu w roku 2013. Wartość tego wskaźnika dla pozostałych gmin ukształtowała się na nieco niższym poziomie. W przypadku Gminy Wyszki można zaobserwować systematyczny wzrost parametru, co świadczy o stopniowym rozwoju Gminy. Wzrost ten nie jest jednak tak dynamiczny, jak w przypadku pozostałych gmin.

TABELA 29 DOCHODY BUDŻETÓW GMIN POWIATU BIELSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA W LATACH 2008-2014

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
m. Bielsk Podlaski	2015,28	2245,74	2216,86	2379,89	2266,56	2477,92	2580,49
m. Brańsk	2685,11	2787,32	2799,11	3308,67	3168,59	3485,02	3442,22
Bielsk Podlaski	2328,16	2042,46	2547,22	2472,56	2809,45	3207,97	3335,55
Boćki	2150,98	2230,50	2353,99	2779,68	3359,14	2997,22	3748,35
Brańsk	2044,27	2570,95	2371,92	2254,45	2869,40	3050,17	3035,99
Orla	2314,28	2434,61	3313,37	3073,97	4105,96	4809,66	4451,49
Rudka	2672,09	2811,69	3098,22	4994,37	4247,74	3500,56	3896,02
Wyszki	2317,06	2595,72	2798,86	3234,70	3220,52	3264,62	3402,54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 30 DOCHODY BUDŻETÓW GMIN POWIATU BIELSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA W LATACH 2008-2014 (ZŁ)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

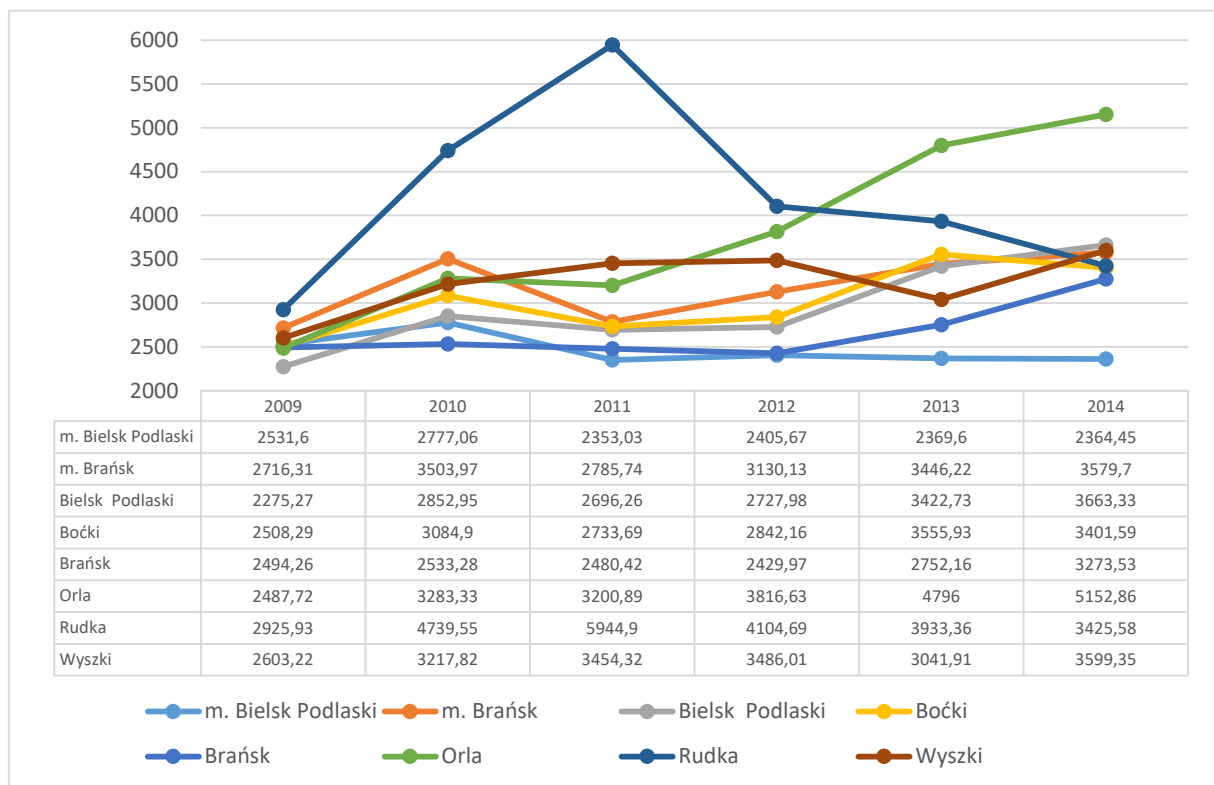
W poniższej tabeli przedstawiono porównanie wydatków gmin powiatu bielskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2009-2014. Z zestawienia wynika, że najwyższą wartość tego wskaźnika w 2014 roku odnotowano w Gminie Orla, gdzie wyniósł on 5 152,86 zł. Najniższa wartość wynosząca 2 364,45 zł przypadła gminie Bielsk Podlaski. Wydatki Gminy Wyszki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 3 599,35 zł, co jest na tle innych gmin wynikiem zadowalającym.

TABELA 30 WYDATKI NA 1 MIESZKAŃCA GMIN POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2009-2014

Gmina	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bielsk Podlaski	2531,60	2777,06	2353,03	2405,67	2369,60	2364,45
Brańsk	2716,31	3503,97	2785,74	3130,13	3446,22	3579,70
Bielsk Podlaski	2275,27	2852,95	2696,26	2727,98	3422,73	3663,33
Boćki	2508,29	3084,90	2733,69	2842,16	3555,93	3401,59
Brańsk	2494,26	2533,28	2480,42	2429,97	2762,16	3273,53
Orla	2487,72	3283,33	3200,89	3816,63	4796,00	5152,86
Rudka	2925,93	4739,55	5944,90	4104,69	3933,36	3425,58
Wyszki	2603,22	3217,82	3454,32	3486,01	3041,91	3599,35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 31 WYDATKI NA 1 MIESZKAŃCA GMIN POWIATU BIELSKIEGO W LATACH 2009-2014 (Zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

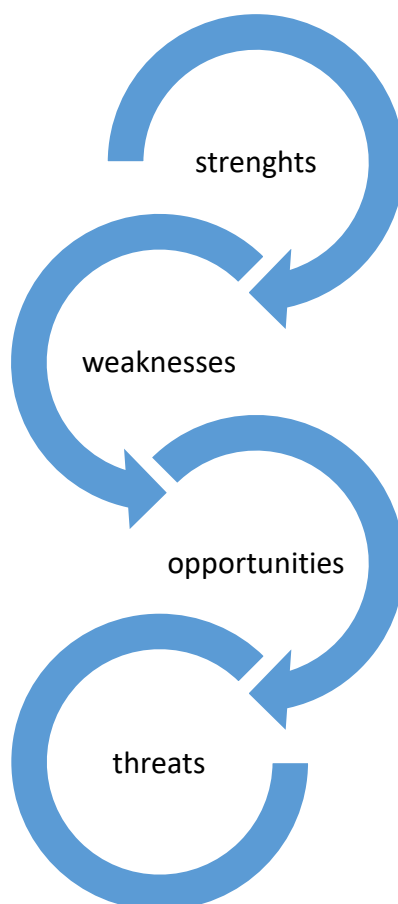
Wydatki Gminy Wyszki na jednego mieszkańca na przestrzeni lat systematycznie rosną. Wyjątkiem był rok 2013, w którym nastąpił spadek wartości tego wskaźnika.

4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest podstawowym narzędziem zarządzania strategicznego, będącym zestawieniem silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń analizowanego obszaru.

RYSUNEK 23 ELEMENTY ANALIZY SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Elementy z których składa się analiza SWOT są zdefiniowane w następujący sposób:

1. **Strengths – mocne strony** – czynniki wewnętrzne, które wpływają pozytywnie na rozwój Gminy, tworzą podstawy jej przyszłego rozwoju, wyróżniają Gminę w otoczeniu, podnoszą jej konkurencyjność i atrakcyjność w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,
2. **Weaknesses – słabe strony** – czynniki wewnętrzne, które wpływają negatywnie na rozwój Gminy, utrudniają jej rozwój i realizację zamierzeń, obniżając rangę Gminy w oczach mieszkańców, osób przyjezdnych i inwestorów,
3. **Opportunities – szanse** – czynniki zewnętrzne sprzyjające Gminie w osiągnięciu wyznaczonych celów rozwojowych, umożliwiające eliminowanie słabości oraz podejmowanie nowych kierunków rozwoju,

4. **Threats – zagrożenia** – czynniki zewnętrzne przeszkadzające Gminie w osiągnięciu wyznaczonych celów rozwojowych, uniemożliwiające niwelowanie słabości, blokujące podejmowanie działania.

Celem analizy SWOT dla Gminy Wyszki jest identyfikacja czynników, które definiują aktualną sytuację, a także wskazują najlepsze rozwiązania oraz kierunek działań pozwalających na osiągnięcie wyznaczonych celów przy minimalizacji zagrożeń, ograniczeniu słabych stron oraz wykorzystaniu szans i mocnych stron.

Analizą SWOT zostało objętych 5 najważniejszych aspektów działalności Gminy Wyszki:

- Sferę demograficzną
- Sferę ekonomiczno – gospodarczą
- Sferę infrastruktury technicznej
- Sferę budżetowo – finansową

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystna sytuacja w odniesieniu do wskaźnika urodzeń żywych i zgonów w porównaniu do reszty gmin powiatu bielskiego, • Korzystna sytuacja w odniesieniu do salda migracji w porównaniu do reszty gmin powiatu bielskiego oraz województwa podlaskiego, • Walory przyrodnicze czyniące Gminę Wyszki miejscem przyjaznym do zamieszkania i wpływające na wzrost liczby mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek liczby mieszkańców na przestrzeni ostatnich czternastu lat, • Niski odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, • Niski odsetek osób w wieku produkcyjnym, • Wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, • Ujemna stopa przyrostu naturalnego, • Niekorzystna sytuacja w odniesieniu do wskaźnika urodzeń żywych i wskaźnika zgonów, • Duże obciążenie procesami starzenia się społeczeństwa, • Ujemne saldo migracji w ruchu wewnętrznym.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Niskie ceny gruntów mające przyciągnąć potencjalnych mieszkańców, • Rozwój dogodnych połączeń komunikacyjnych z Warszawą i innymi większymi miastami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak odpowiedniej wizji rozwoju polityki prorodzinnej na szczeblu krajowym, • Niepewna sytuacja gospodarcza w kraju, sprzyjająca rozwojowi niekorzystnych trendów demograficznych w Gminie, • Migracje młodych osób do Warszawy i za granicę, • Konieczność zapewnienia opieki nad coraz liczniejszą populacją osób starszych.

Źródło: Opracowanie własne

TABELA 32 ANALIZA SWOT – SFERA EKONOMICZNO - GOSPODARCZA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczny wzrost podmiotów gospodarczych od 2011 roku, • Potencjał zasobu miejsc przyrodniczo – krajobrazowych atrakcyjnych dla turystów i wpływających na rozwój przedsiębiorstw w sektorze usługowo-turystycznym, • Potencjał w rozwoju gospodarki leśnej, i w rolnictwie • Atrakcyjne warunki do rozwoju turystyki i agroturystyki wpływające na pobudzenie gospodarcze Gminy i wzrost miejsc pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieznaczny wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w regionie na przestrzeni ostatnich lat, • Skupienie rynku pracy na terenie Warszawy i innych większych miast w regionie, • Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura komunikacyjna na obszarze Gminy Wyszki niesprzyjająca rozwojowi lokalnej aktywności mieszkańców • Niekorzystna sytuacja w odniesieniu do liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w porównaniu do gmin powiatu bielskiego, województwa i całej Polski
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Inwestycje infrastrukturalne mogące wpłynąć na rozwój gospodarczy, • Dostępność środków unijnych dla przedsiębiorców, • Zmiany gospodarcze w kraju sprzyjające rozwojowi gospodarczemu 	<ul style="list-style-type: none"> • Szybki i dynamiczny rozwój innych gmin i powiatów w regionie, • Skupienie się w aktualnie obowiązującej perspektywie unijnej na „miękkich” projektach niewpływających na faktyczny rozwój Gminy, • Brak zorganizowanych inicjatyw służących rozwojowi gospodarczemu, • Nieskuteczne działania Powiatowego Urzędu Pracy w celu aktywizacji bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne

TABELA 33 ANALIZA SWOT – SFERA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Gospodarstwa domowe w znacznym stopniu wyposażone w instalację centralnego ogrzewania, • Systematyczny wzrost rozwoju sieci gazowej w Gminie Wyszki, • Systematyczny wzrost rozwoju systemu elektroenergetycznego w Gminie Wyszki, • Posiadanie własnej oczyszczalni ścieków, • Sprawnie funkcjonująca gospodarka odpadami komunalnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan techniczny znacznej części dróg gminnych i powiatowych, • Brak ścieżek rowerowych i chodników o charakterze komunikacyjnym w znacznej części Gminy Wyszki, • Niedostateczna ilość miejsc parkingowych, • Niski wskaźnik zwodociągowania • Brak zorganizowanej gminnej komunikacji autobusowej, • Brak mieszkań komunalnych i socjalnych na terenie Gminy • Niskie wskaźniki pokrycia siecią wodociągową i kanalizacyjną
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działań przez instytucje ministerialne, mających na celu przebudowę i modernizację dróg oraz poprawę ich jakości, • Działalność prywatnych przewoźników świadczących usługi komunikacji autobusowej, • Możliwość wykorzystania innowacyjnych technologii do budowy i modernizacji infrastruktury technicznej, • Dalsza rozbudowa sieci elektroenergetycznych na terenie Gminy Wyszki, • Budowa elektrowni wiatrowej oraz elektrowni fotowoltaicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie zadłużenia pobliskich gmin oraz nadrzędnych jednostek samorządu terytorialnego, będące zagrożeniem dla realizacji inwestycji o charakterze ponadgminnym, • Wadliwe wykonanie przez wykonawców planowanych inwestycji i w konsekwencji konieczność dokonywania uciążliwych modernizacji

Źródło: Opracowanie własne

TABELA 34 ANALIZA SWOT – SFERA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie działająca sieć placówek oświatowych, • Zadowalające wyposażenie szkół, • Sprawnie działające Gminne Centrum Biblioteczno – Kulturalne w Wyszkach, • Działalność UKS „Iskra” • Wielofunkcyjne boisko przy Zespole Szkół w Wyszkach, • Działające na terenie Gminy organizacje pozarządowe – stowarzyszenia i kluby, 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej dla osób starszych, • Brak usług rehabilitacji w ramach świadczonej opieki zdrowotnej w Gminie, • Mała liczba urządzonych i ogólnie dostępnych obiektów sportowych, • Mała liczba miejsc rekreacyjnych i ośrodków kultury, które wzbogaciłyby ofertę możliwości spędzania wolnego czasu, • Mały dostęp do zajęć dodatkowych, pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskania środków unijnych na realizację programów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, • Aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie stworzenia instytucjonalnych i środowiskowych form pomocy mieszkańcom oraz aktywizacji osób i rodzin wymagających wsparcia, • Działalność Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim i jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej na terenie Gminy wpływających na bezpieczeństwo mieszkańców • Dalszy rozwój aktywności sportowej mieszkańców dzięki realizacji zaplanowanych inwestycji i zadań 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby osób starszych potrzebujących większego dostępu do służby zdrowia i opieki społecznej, • Wzrost poziomu bezrobocia i zwiększenie liczby osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia, • Zagrożenie przenoszeniem się na obszar Gminy zachowań i zjawisk patologicznych na większą skalę, • Migracje młodych osób i rodzin do Warszawy i większych miast z powodu małego dostępu do kultury usług i miejsc pracy

Źródło: Opracowanie własne

TABELA 35 ANALIZA SWOT – SFERA BUDŻETOWO - FINANSOWA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost dochodów Gminy Wyszki na przestrzeni ostatnich lat, • Wzrost wpływów do budżetu z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych, będącego najważniejszym źródłem dochodów własnych Gminy, • Wzrost wpływów do budżetu z tytułu podatku od nieruchomości w ostatnich latach, • Korzystna sytuacja w odniesieniu do wskaźnika dochodu budżetu Gminy Wyszki na 1 mieszkańca w odniesieniu do pozostałych gmin powiatu bielskiego, • Odpowiednio wykwalifikowana kadra Urzędu Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki stopień zadłużenia Gminy Wyszki w roku 2014, • Niedostatecznie rozwinięta współpraca z innymi samorządami gminnymi na terenie Polski oraz zagranicą.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Niskie koszty obsługi długu na skutek utrzymania się niskich stawek WIBOR, • Uzyskiwanie przez Gminę środków pomocowych na zaplanowane inwestycje i zadania, • Wzrost poziomu rozwoju gospodarczego kraju, • Współpraca z pobliskimi gminami i nadrzędnymi jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zaplanowanych działań, • Rozwój współpracy z przedsiębiorcami w zakresie realizacji inwestycji na terenie Gminy, • Korzystne zmiany w systemie prawnym 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie się kosztów obsługi długu na skutek nagłego wzrostu stawek WIBOR, • Duży wzrost inflacji powodujący konieczność ponoszenia większych wydatków, • Przerzucanie na gminy przez ustawodawcę większej liczby zadań przy braku wymaganej pomocy finansowej, • Zniesienie meldunku skutkujące trudnością w zidentyfikowaniu faktycznego miejsca zamieszkania ludności, • Negatywne zmiany systemowe poprzez zmniejszenie przekazywanego procentu od podatku dochodowego do gmin, • Wzrost zadłużenia państwa

Źródło: Opracowanie własne

5. BADANIA ANKIETOWE MIESZKAŃCÓW

Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Wyszki na lata 2016-2023 wymagało podjęcia działań mających na celu zdiagnozowanie opinii lokalnej społeczności na temat poziomu życia mieszkańców, a także potrzeb rozwoju różnych aspektów funkcjonowania Gminy. Diagnoza została przeprowadzona poprzez badania ankietowe w oparciu o przygotowany kwestionariusz.

5.1. CEL BADANIA

Badanie ankietowe mieszkańców Gminy Wyszki było konieczne do wykonania z powodu następujących przesłanek:

- Znajomość i świadomość współuczestniczenia w powstawaniu Strategii jest istotnym elementem identyfikacji mieszkańców. W rzeczywistości to lokalna społeczność decyduje o przyjęciu lub odrzuceniu tego dokumentu poprzez akceptację lub negację rozwiązań w nim proponowanych, w wielu przypadkach subiektywna ocena lokalnej społeczności jest ważniejsza od zobiektywizowanych i wynikających ze statystyk wyznaczników rzeczywistości,
- Władze Gminy odgrywają rolę służebną w stosunku do lokalnej społeczności, dlatego powinny zwracać szczególną uwagę na oczekiwania oraz potrzeby mieszkańców – do efektywnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego istotne jest więc pozyskiwanie informacji, jak dotychczasowe działania osób odpowiedzialnych za zarządzanie Gminą są postrzegane przez mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacje pozarządowe.

Badanie opinii mieszkańców Gminy Wyszki zostało przeprowadzone w celu uzupełnienia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, która jest podstawą sformułowania celów strategicznych i operacyjnych Gminy oraz odpowiadających im zadań realizacyjnych. Przedmiotem badania było dokonanie przez mieszkańców oceny dotychczasowego poziomu rozwoju Gminy oraz zidentyfikowanie ich potrzeb i oczekiwań w zakresie dalszego rozwoju.

5.2. METODA I TECHNIKA BADAWCZA

W celu uzyskania jak najlepszego efektu badanie opinii mieszkańców miało charakter przekrojowy, wybrano metodę sondażową realizowaną przy zastosowaniu techniki badawczej w formie kwestionariusza ankiety. Specjalnie stworzony kwestionariusz ankiety zawierał zarówno pytania zamknięte, które pozwoliły na udzielenie szybkich odpowiedzi przez mieszkańców oraz na standaryzację zebranych informacji, jak i pytania otwarte, dzięki którym można uzyskać szerszą opinię mieszkańców na różne tematy.

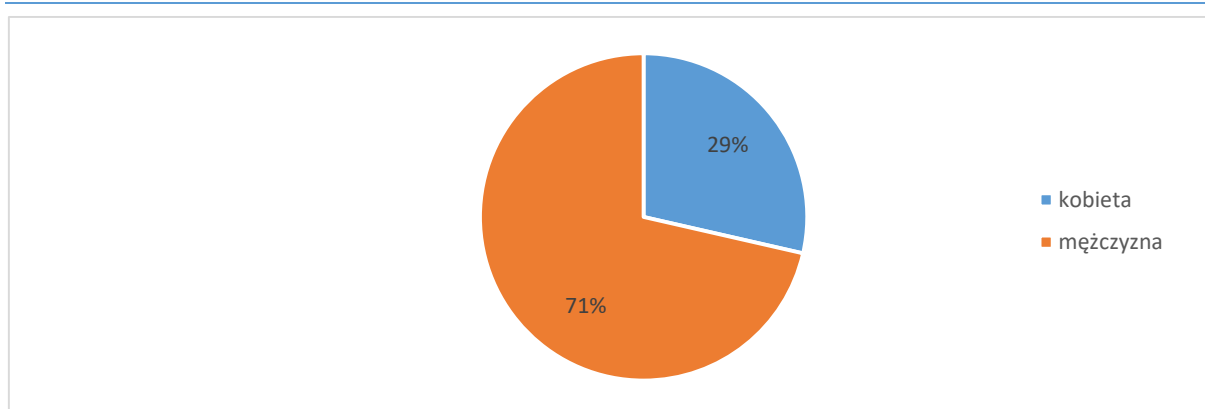

Dystrybucja ankiet została przeprowadzona we współpracy z Urzędem Gminy w Wyszki. W ramach badania zebrano 28 wypełnionych kwestionariuszy. Respondenci stanowią losową próbę badawczą, choć ankiety wypełnili tylko ci mieszkańcy, którzy wyrazili taką wolę. Zarówno Urząd Gminy Wyszki, jak i zespół realizujący badanie, przyjęli, że jest ono istotne, a uzyskane odpowiedzi odzwierciedlają przy uwzględnieniu odpowiedniego błędu statystycznego opinię całej społeczności na dane zagadnienia.

5.3. CHARAKTERYSTYKA GRUPY RESPONDENTÓW

Ankieta została wypełniona przez 8 kobiet i 20 mężczyzn. Strukturę respondentów ze względu na płeć ilustruje poniższy wykres.

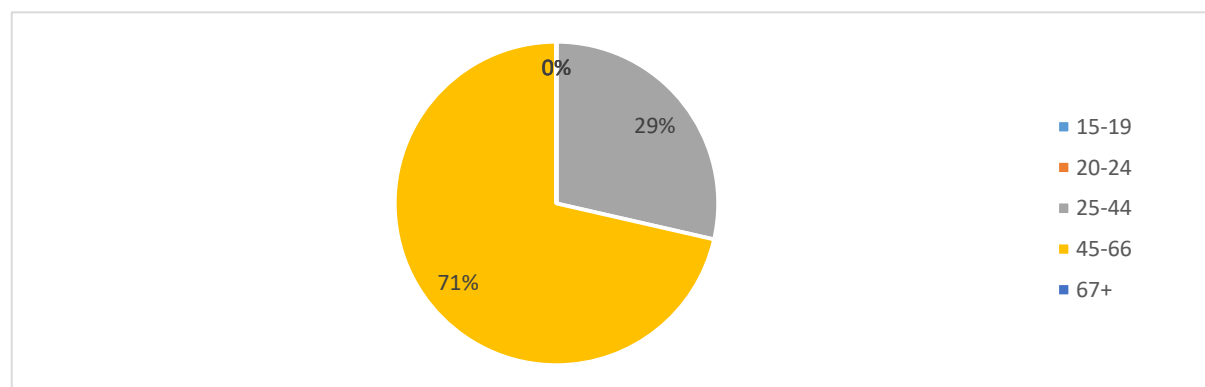
WYKRES 32 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Źródło: Opracowanie własne

Badaniem zostali objęci mieszkańcy Gminy Wyszki w grupach wiekowych 15-19, 20-24, 25-44, 45-66, 67+. Przyjęte są grupy charakterystyczne dla tego typu badań. Największą grupę respondentów stanowiły osoby w wieku od 45 do 66 lat. Osób tych było 20. Resztę respondentów stanowiły osoby w wieku od 25 do 44 lat, tych osób było 8. Wśród ankietowanych nie było osób z pozostałych grup wiekowych. Struktura respondentów ze względu na wiek została przedstawiona na poniższym wykresie.

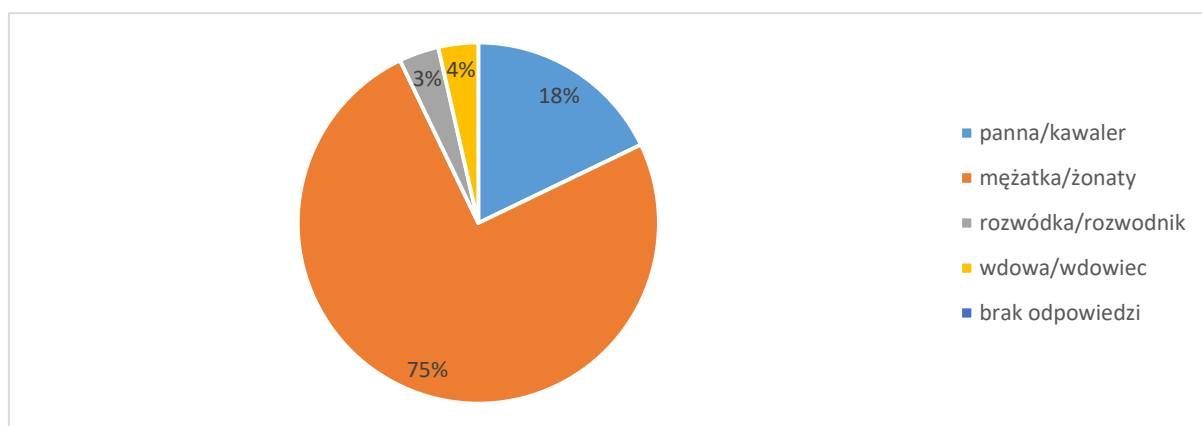
WYKRES 33 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA WIEK

Źródło: Opracowanie własne

Badaniem zostały objęte osoby o różnym stanie cywilnym. Największą grupę osób liczącą 21 osób stanowiły kobiety zamężne oraz żonaci mężczyźni. Na drugim miejscu pod względem liczności respondentów – 5 osób, znalazły się panny oraz kawalerzy. Pośród respondentów znalazł się 1 rozwodnik i 1 wdowa.

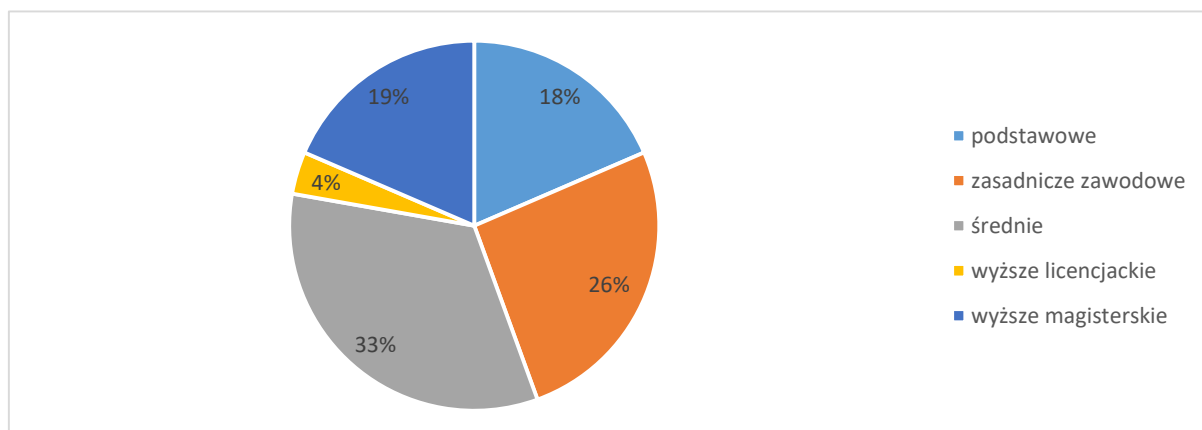
WYKRES 34 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA STAN CYWILNY

Źródło: Opracowanie własne

Pod względem wykształcenia najliczniejszą grupą respondentów były osoby legitymujące się wykształceniem średnim. Liczba tych osób wyniosła 9. Najmniej respondentów posiadało natomiast wykształcenie wyższe licencjackie. 7 osób legitymuje się pod wykształceniem zasadniczym zawodowym, 5 podstawowym, a kolejne 5 osób posiada tytuł magistra 1 osoba nie udzieliła odpowiedzi na pytanie.

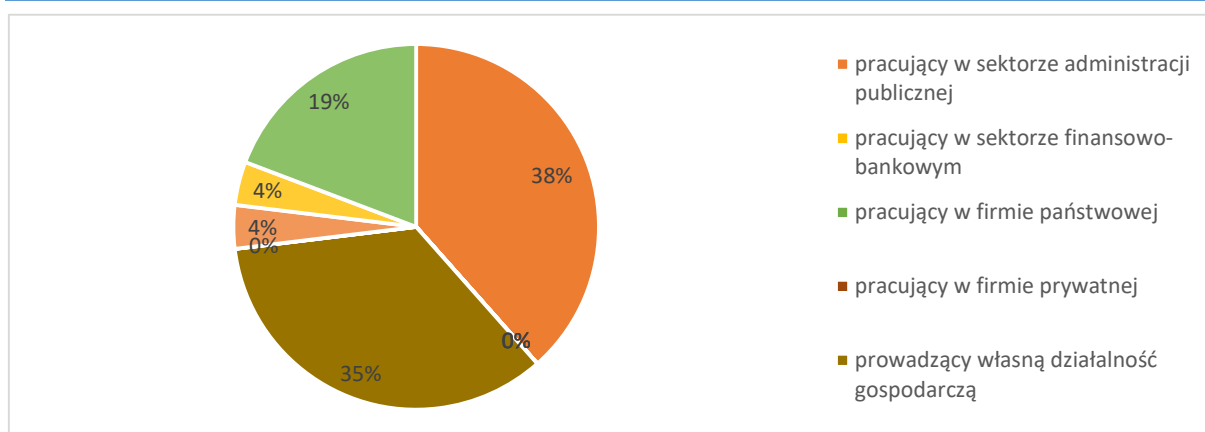
WYKRES 35 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA POZIOM WYKSZTAŁCENIA

Źródło: Opracowanie własne

Największą grupą respondentów były osoby pracujące w sektorze administracji publicznej. Osób tych było 10. Nieco mniejsza liczba ankietowanych – 9 osób, prowadzi własną działalność gospodarczą. 5 osób wskazało odpowiedź „inny”. Wśród ankietowanych znalazła się 1 osoba bezrobotna i 1 emeryt/rencista. Dwie osoby nie udzieliły odpowiedzi.

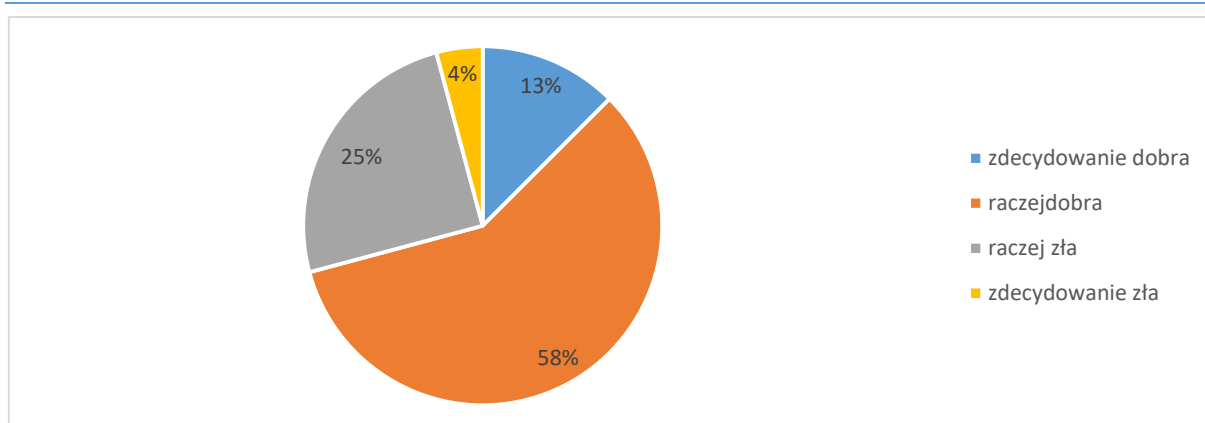
WYKRES 36 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA STATUS SPOŁECZNO – ZAWODOWY.

Źródło: Opracowanie własne

Największa grupa respondentów oceniła subiektywnie swoją sytuację materialną jako raczej dobrą. Osób tych było 14, czyli 58% ankietowanych. Kolejno 6 osób zaznaczyło odpowiedź „raczej zła”, a trzy osoby zaznaczyły „zdecydowanie dobra”. Najmniej liczną grupą byli natomiast ci, którzy swoją sytuację ocenili jako zdecydowanie złą. Odpowiedź została wskazana przez jedną osobę. Cztery osoby powstrzymały się od głosu.

WYKRES 37 STRUKTURA RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA SYTUACJĘ MATERIALNĄ

Źródło: Opracowanie własne

Zaprezentowana na powyższych wykresach struktura respondentów wskazuje na to, że w badaniu wzięła udział reprezentatywna grupa mieszkańców, zarówno kobiet jak i mężczyzn, o różnym wieku, różnym stanie cywilnym, z różnym poziomem wykształcenia. Wyniki ankiety są więc wiarygodne i w pełni oddają opinię społeczności lokalnej na tematy będące przedmiotem badania.

5.4. ANALIZA OPINII PUBLICZNEJ

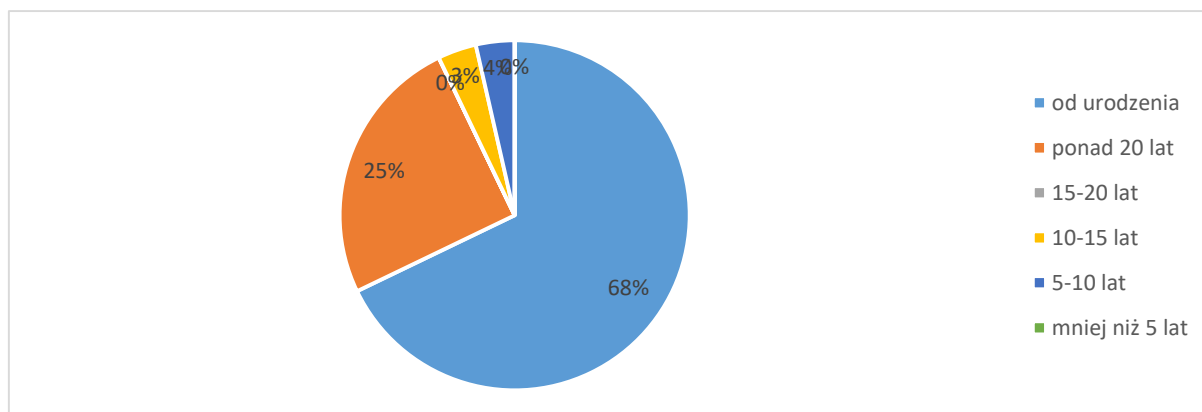
Na poniższych wykresach przedstawiono wyniki ankiety. Należy zauważyć, że w wielu przypadkach respondenci nie odpowiadali na wszystkie pytania zawarte w kwestionariuszu, dlatego przy każdym pytaniu podano liczbę osób, które udzieliły odpowiedzi.

Aby przeprowadzona analiza opinii publicznej była miarodajna i aby móc porównywać odpowiedzi na konkretne pytania, liczbę osób która udzieliła danej odpowiedzi, przedstawiono jako odsetek osób, które łącznie wypowiedziały się w danym pytaniu. Ponadto wiele pytań miało charakter otwarty, a w niektórych pytaniach zamkniętych możliwe było wskazanie kilku odpowiedzi, dlatego w przypadku tych pytań liczba łącznie wskazanych odpowiedzi niejednokrotnie przewyższała liczbę respondentów. Odsetek osób, które wskazały poszczególne odpowiedzi po zsumowaniu przyjmował więc często wartość wyższą niż 100%.

W pytaniu pierwszym respondenci musieli odpowiedzieć w której miejscowości mieszkają. Najliczniejszą grupę ankietowanych stanowili ci, którzy mieszkają w miejscowości Wyszki. Odpowiedź została wskazana przez 5 osób, czyli 19% respondentów. Każdą z pozostałych miejscowości zaznaczyło nie więcej niż 8% ankietowanych. Warto zauważyć jednak fakt, że w badaniu wzięli mieszkańcy tylko kilku miejscowości w Gminie Wyszki. Dwie osoby nie udzieliły odpowiedzi.

Pytanie 2.

WYKRES 38 „OD JAK DAWNA JEST PAN/PANI MIESZKAŃCEM(-NKĄ) GMINY WYSZKI” (N= 28)

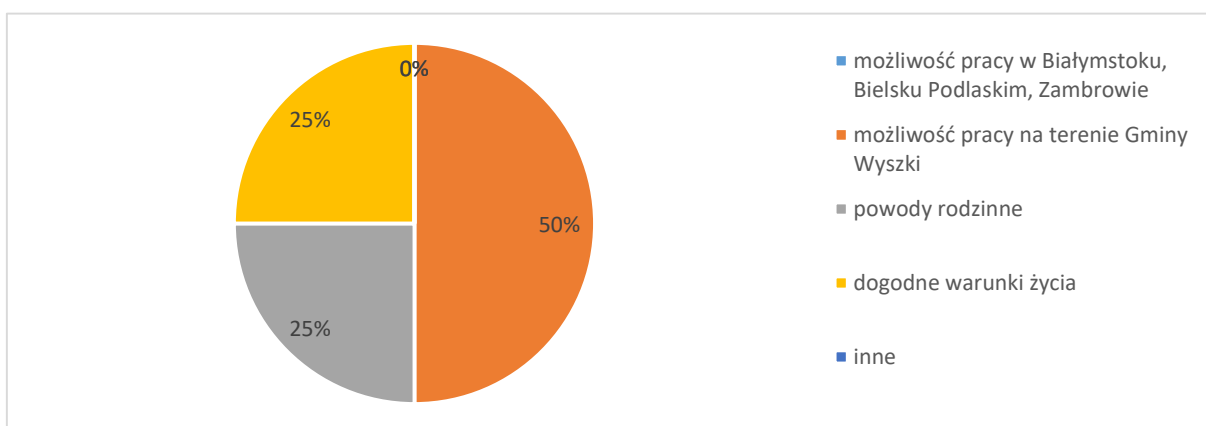

Źródło: Opracowanie własne

68 %, czyli zdecydowana większość ankietowanych, zamieszkuje Gminę Wyszki od urodzenia. Ta grupa była w wielkości 19 osób. 25%, czyli siedmiu ankietowanych mieszka w Gminie ponad 20 lat, jedna osoba zaznaczyła odpowiedź „10-15 lat”, kolejna „5-10 lat”. Żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi „15-20lat”, ani „mniej niż 5 lat”.

Pytanie 3.

WYKRES 39 „JAKIE BYŁY PANA/PANI POWODY PRZEPROWADZKI DO GMINY WYSZKI” (N= 4)

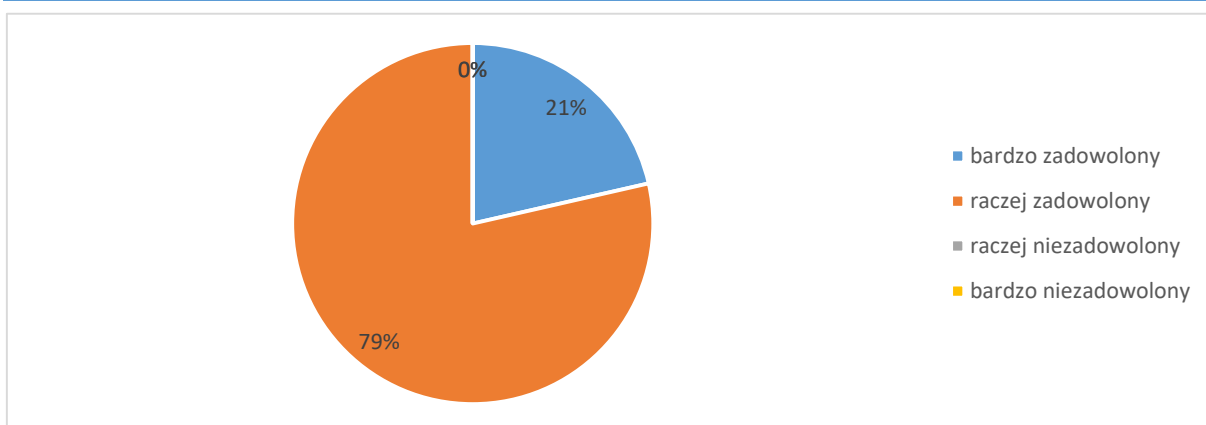

Źródło: Opracowanie własne

Na powyższe pytanie odpowiedziało jedynie czterech respondentów. Najczęściej wybieranym powodem przeprowadzki do Gminy Wyszki, bo zaznaczona przez większość – dwóch ankietowanych była odpowiedź „możliwość pracy na terenie Gminy Wyszki”. Jedna ankietowana osoba odpowiedziała, że przeprowadzka wynikała z powodów rodzinnych, a kolejna osoba odpowiedziała, że powodem były dogodne warunki życia w Gminie.

Pytanie 4.

WYKRES 40 „CZY JEST PAN/PANI ZADOWOLONY(A) Z FAKTU, IŻ JEST MIESZKAŃCEM GMINY WYSZKI?” (N=28)

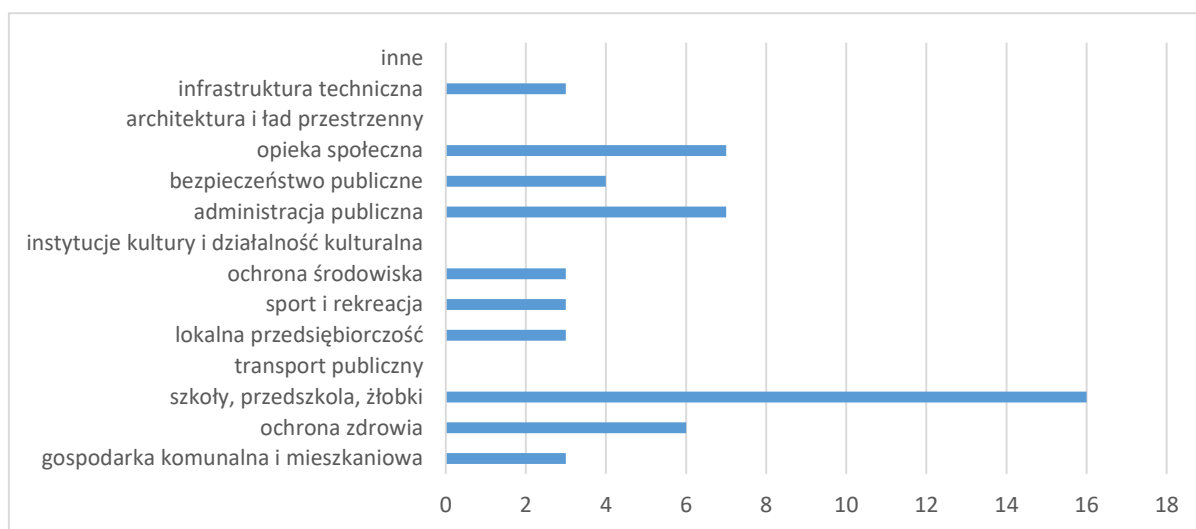

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych jest zadowolona z faktu bycia mieszkańcem Gminy Wyszki. Odpowiedź „raczej zadowolony” wskazało 79%, czyli 22 ankietowanych, zaś odpowiedź „bardzo zadowolony” – 21%, a więc 6 ankietowanych. Żaden z respondentów nie wyraził braku zadowolenia z faktu bycia mieszkańcem Gminy Wyszki.

Pytanie 5.

WYKRES 41 „KTÓRE Z PODANYCH NIŻEJ SFER FUNKCJONOWANIA GMINY WYSZKI UWAŻA PAN/PANI ZA NAJLEPIEJ ROZWINIĘTE” (N=55)

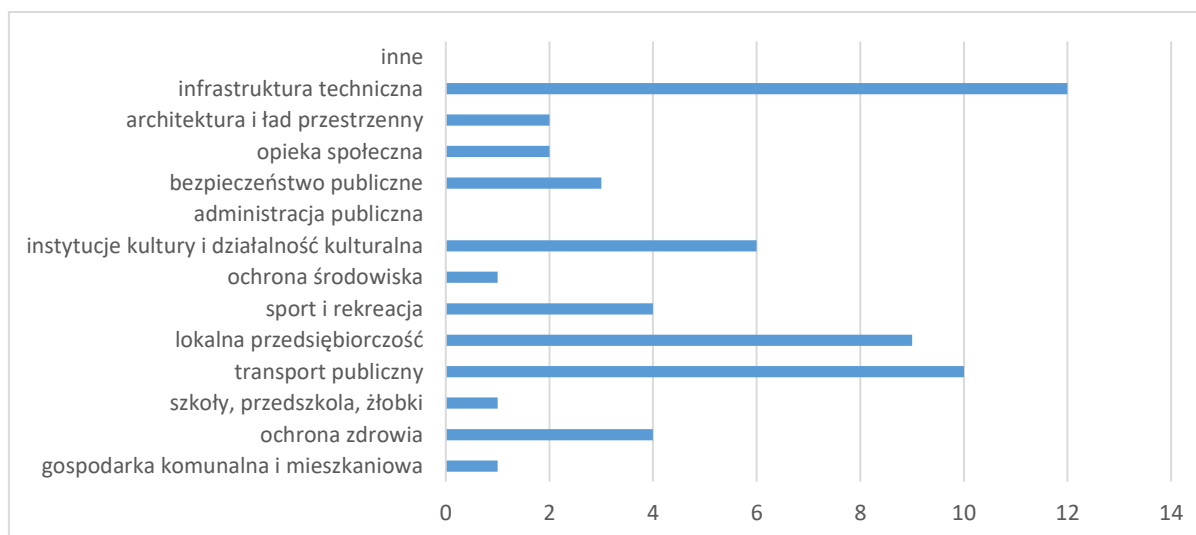

Źródło: Opracowanie własne

Za najlepiej rozwinięte sfery funkcjonowania Gminy Wyszki mieszkańcy uznali edukację, administrację publiczną, opiekę społeczną i ochronę zdrowia. Odpowiedzi te wskazało odpowiednio 16 osób, czyli 29,09% respondentów, 7 osób czyli 12,73%, ponownie 7 osób i 6 osób – 10,91%. Żaden z ankietowanych nie wskazał odpowiedzi „transport publiczny”, „instytucje kultury i działalność kulturalna” ani „architektura i ład przestrzenny”. Liczba zebranych odpowiedzi wyniosła 55.

Pytanie 6.

WYKRES 42 „KTÓRE Z PODANYCH PONIŻEJ SFER FUNKCJONOWANIA GMINY WYSZKI UWAŻA PAN/PANI ZA NAJGORZEJ ROZWINIĘTE?” (N=55)

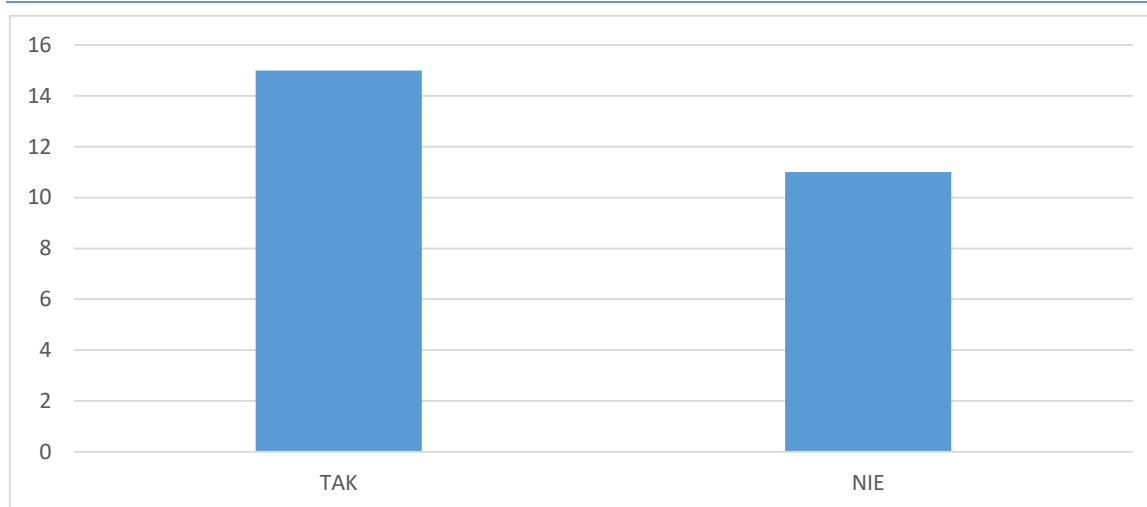

Źródło: Opracowanie własne

Za najgorzej rozwinięte sfery funkcjonowania Gminy Wyszki mieszkańcy uznali przede wszystkim infrastrukturę techniczną. Odpowiedź została wskazana przez 12 ankietowanych, czyli 21,82%. Na drugim miejscu znalazła się odpowiedź wskazująca na słabo rozwinięty transport publiczny, tę odpowiedź wybrało 18,18% czyli 10 respondentów. Kolejną odpowiedzią najczęściej wskazywaną była „lokalna przedsiębiorczość”, która była wskazana 9 razy. Kolejne wskazania padły na odpowiedzi: „instytucje kultury i działalność kulturalna”, „sport i rekreacja”, „ochrona zdrowia”, „bezpieczeństwo publiczne”, „opieka społeczna”, „architektura i ład przestrzenny”, „gospodarka komunalna i mieszkaniowa”, „szkoły, przedszkola i żłobki”, „ochrona środowiska”. Nikt z respondentów nie wskazał odpowiedzi „administracja publiczna”.

Pytanie 7.

WYKRES 43 „CZY WEDŁUG PANA/PANI OPINII POTRZEBY SPOŁECZNO – KULTURALNE MIESZKAŃCÓW GMINY WYSZKI SĄ ZASPOKOJONE?” (N=26)

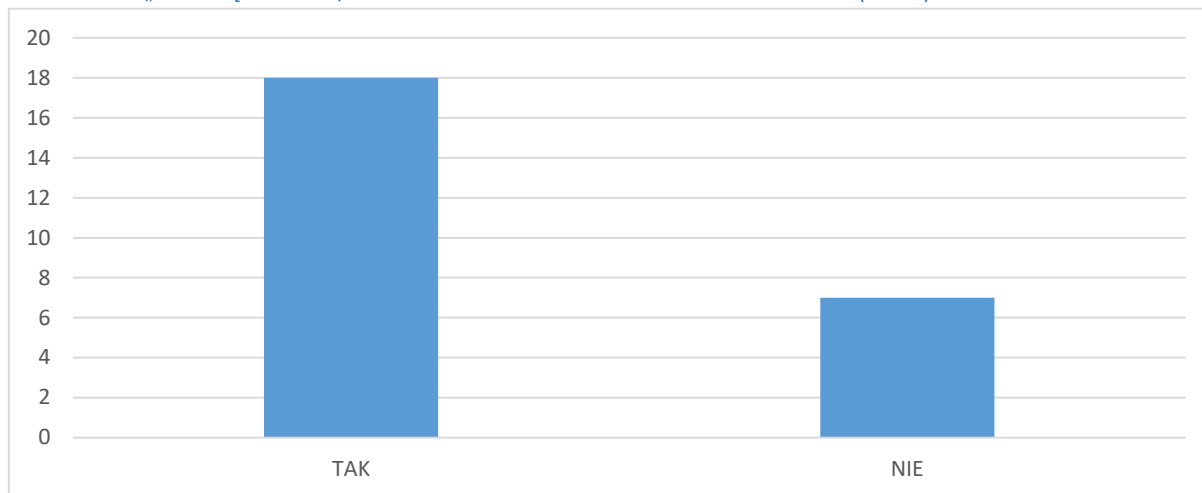
Źródło: Opracowanie własne

Większość osób, które wzięły udział w badaniu uznała, że potrzeby społeczno – kulturalne mieszkańców Gminy są zaspokojone. W ten sposób odpowiedziało 15 respondentów czyli 57,69%. Przeciwnego zdania było 42,31% ankietowanych.

Osoby, które stwierdziły, że społeczno- kulturalne potrzeby mieszkańców Gminy Wyszki nie są zaspokojone, zostały poproszone o wskazanie przyczyny takiego stanu rzeczy. Najczęściej wskazywanymi przyczynami były: niedostateczna ilość lub brak spotkań integrujących lokalną społeczność, niewystraszająca ilość świetlic i miejsc, w których dzieci mogłyby rozwijać umiejętności i spędzać wolny czas, oraz padła odpowiedź, że mieszkańcom potrzeba zwiększenia poziomu kultury poprzez powstawanie chórów, czy zespołów ludowych.

Pytanie 8.

WYKRES 44 „CZY SPĘDZA PAN/PANI SWÓJ WOLNY CZAS W GMINIE WYSZKI?” (N=25)

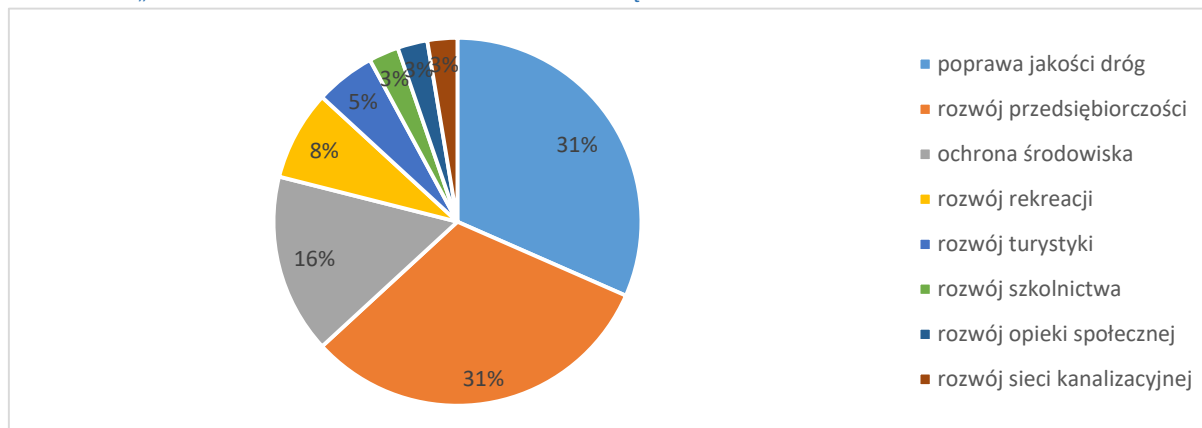

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość, czyli 72% ankietowanych stwierdziła, że swój wolny czas spędza na terenie Gminy Wyszki. Przeciwnej odpowiedzi udzieliło 28% respondentów, czyli 7 osób. Wśród działań jakie należy podjąć, aby zachęcić mieszkańców do spędzania wolnego czasu na terenie Gminy wskazywano najczęściej tworzenie miejsc do rekreacji.

Pytanie 9.

WYKRES 45 „W JAKIM KIERUNKU POWINNA ROZWIJAĆ SIĘ GMINA WYSZKI?”

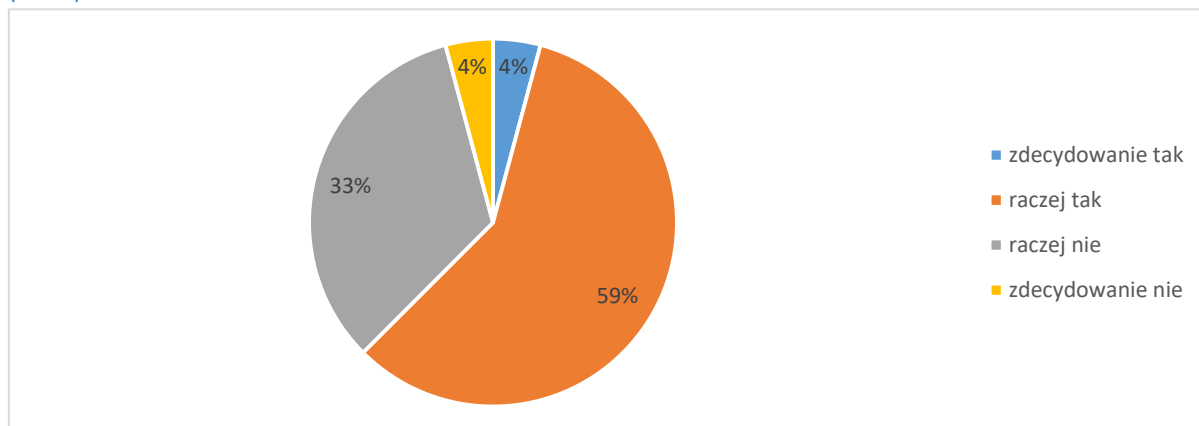
Źródło: Opracowanie własne

Powyższe pytanie było pytaniem otwartym, w którym ankietowani musieli wskazać trzy najważniejsze propozycje rozwoju. W sumie uzyskano 38 odpowiedzi. Ankietowani najczęściej wskazywali konieczność rozwoju przedsiębiorczości – 31% (12 odpowiedzi), oraz za tak samo ważne uznali poprawę jakości dróg. Na drugim miejscu pod względem liczności wskazań była ochrona środowiska (16 % głosów) rozumiana w kontekście poprawy stanu środowiska i wykorzystania odnawialnych źródeł energii i inwestycji z tych związanych. Inne wskazywane przez mieszkańców Gminy Wyszki propozycje to rozwój rekreacji, rozwój turystyki, rozwój szkolnictwa, rozwój opieki społecznej i rozwój sieci kanalizacyjnej wskazywane odpowiednio przez 3, 2, 1, 1, 1 respondentów.

Pytanie 10.

WYKRES 46 „CZY UWAŻA PAN/PANI, ŻE GMINA WYSZKI WYKORZYSTUJE SWÓJ POTENCJAŁ GOSPODARCZY?” (N=24)

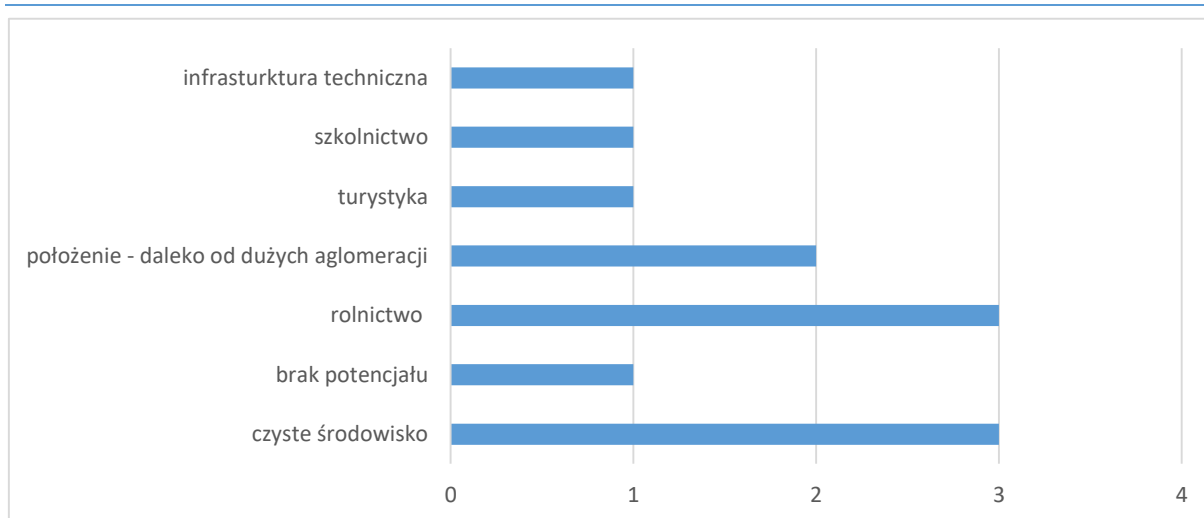

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowana większość respondentów jest zdania, że Gmina Wyszki wykorzystuje swój potencjał gospodarczy. Odpowiedź „raczej tak” została wskazana przez 14 respondentów, a więc 59% uczestników badania. Przeciwnego zdania było 8 ankietowanych, a więc 33% ogółu. Odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „zdecydowanie nie” wskazane były przez jedną osobę.

Pytanie 11

WYKRES 47 „PROSZĘ WSKAZAĆ CO W PANA/PANI ODCZUCIU STANOWI NAJWIĘKSZY POTENCJAŁ GMINY WYSZKI” (N=12)

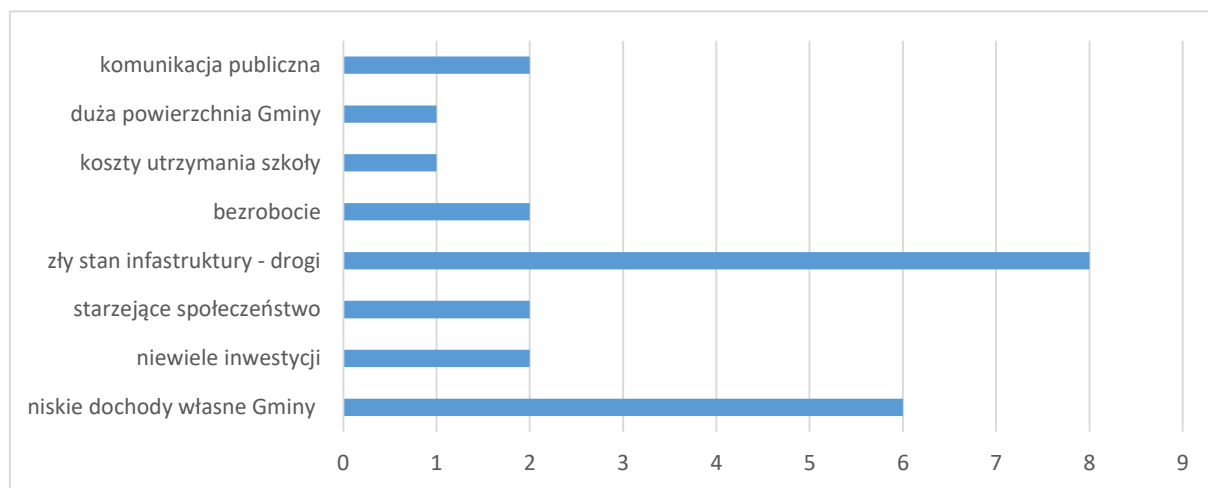
Źródło: Opracowanie własne

Pytanie było pytaniem otwartym, respondenci mogli samodzielnie wpisać możliwości. Odpowiedzi na pytanie udzieliło jedynie 13 ankietowanych. Najwięcej podobnych odpowiedzi dotyczyło czystego środowiska jako największego potencjału Gminy Wyszki. Takiej odpowiedzi udzieliło trzech respondentów. Tak samo często mieszkańcy wskazali rolnictwo jako element największego potencjału Gminy. Kolejne, mniej liczne odpowiedzi dotyczyły dogodnej lokalizacji – z dala od

wielkich aglomeracji, turystyki, szkolnictwa i infrastruktury technicznej. Jeden z respondentów stwierdził, że w Gminie brakuje jakiegokolwiek potencjału.

Pytanie 12.

WYKRES 48 „PROSZĘ WSKAZAĆ, CO W PANA/PANI ODCZUCIU STANOWI NAJWIĘKSZY PROBLEM GMINY WYSZKI” (N=24)

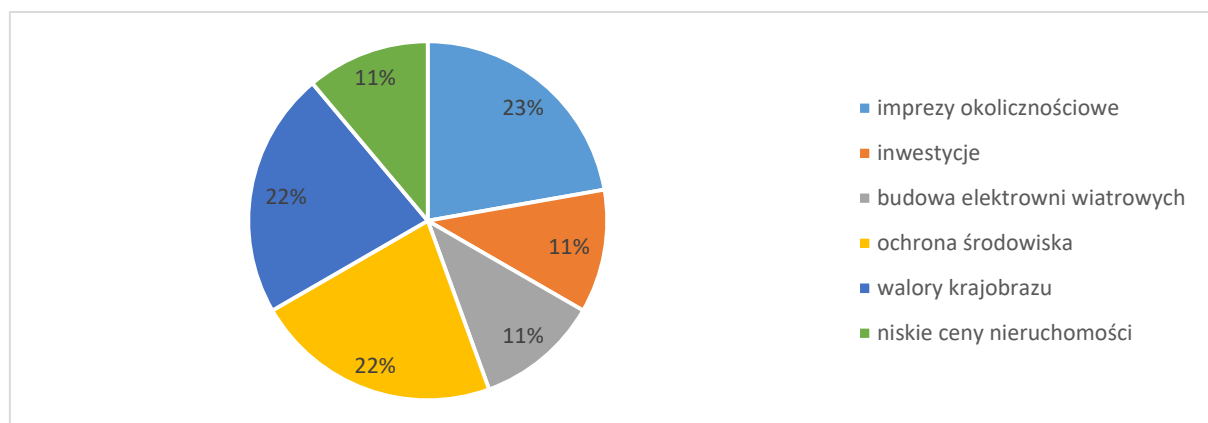

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie dwunaste, podobnie jak poprzednie pytanie było pytaniem otwartym. Respondenci w puste miejsca wpisywali swoje własne pomysły i sugestie. Łącznie uzyskano 24 odpowiedzi. Najwięcej ankietowanych stwierdziło że największym problemem Gminy Wyszki jest zły stan dróg. Odpowiedź została wskazana przez 8 osób, co stanowi 33% ogółu. Kolejnym głównym problemem według 6 ankietowanych jest zła sytuacja finansowa Gminy, wynikająca z niskich dochodów własnych. Wśród innych problemów pojawiły się: starzejące społeczeństwo, niewielka ilość powstających inwestycji, bezrobocie, komunikacja publiczna. Padły nawet odpowiedzi wskazujące na główną istotę problemu rozwoju Gminy Wyszki spowodowaną przez wysokie koszty utrzymania szkoły, a nawet zbyt dużą powierzchnię Gminy.

Pytanie 13.

WYKRES 49 „PROSZĘ WSKAZAĆ DWA DOWOLNE ZJAWISKA MAJĄCE MIEJSCE W GMINIE, KTÓRE OKREŚLIŁ(A)BY PAN/PANI JAKO KORZYSTNE DLA GMINY WYSZKI?” (N=9)

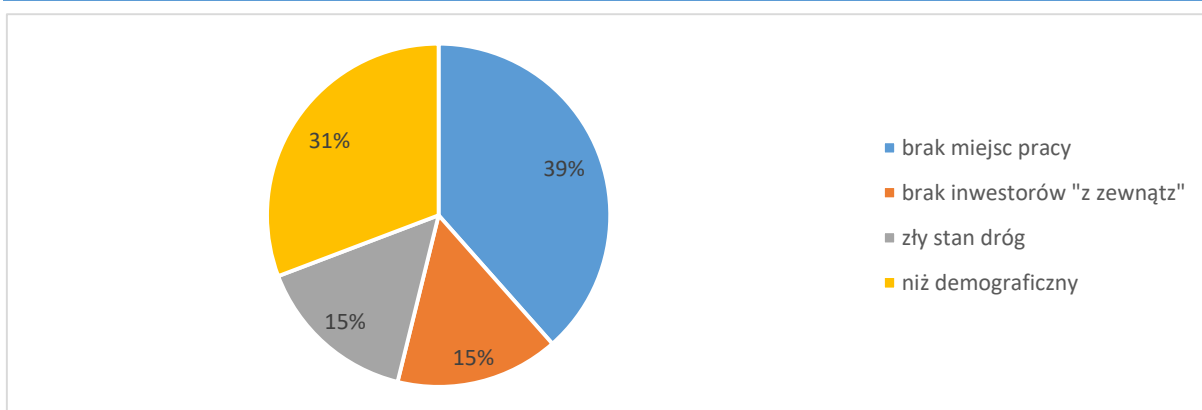
Źródło: Opracowanie własne

Ankietowani w tym otwartym pytaniu wskazywali korzystne zjawiska mające miejsce w Gminie Wyszki. Na pytanie uzyskano 9 odpowiedzi. Najczęściej podawanym zjawiskiem były organizowane imprezy okolicznościowe – tak uważa 23% respondentów. W odpowiedziach wyraźnie zaznaczony był fakt, iż imprezy odbywają się zbyt rzadko. Aspekt ochrony środowiska i walorów krajobrazu także został doceniony przez ankietowanych. Respondenci jako korzystne zjawiska uznali także nowopowstające inwestycje, niskie ceny nieruchomości oraz planowaną budowlę elektrowni wiatrowej.

Pytanie 14.

WYKRES 50 . „PROSZĘ WSKAZAĆ DWA DOWOLNE ZJAWISKA MAJĄCE MIEJSCE W GMINIE, KTÓRE OKREŚLIŁ(A)BY PAN/PANI JAKO NIEKORZYSTNE DLA GMINY WYSZKI” (N=13)

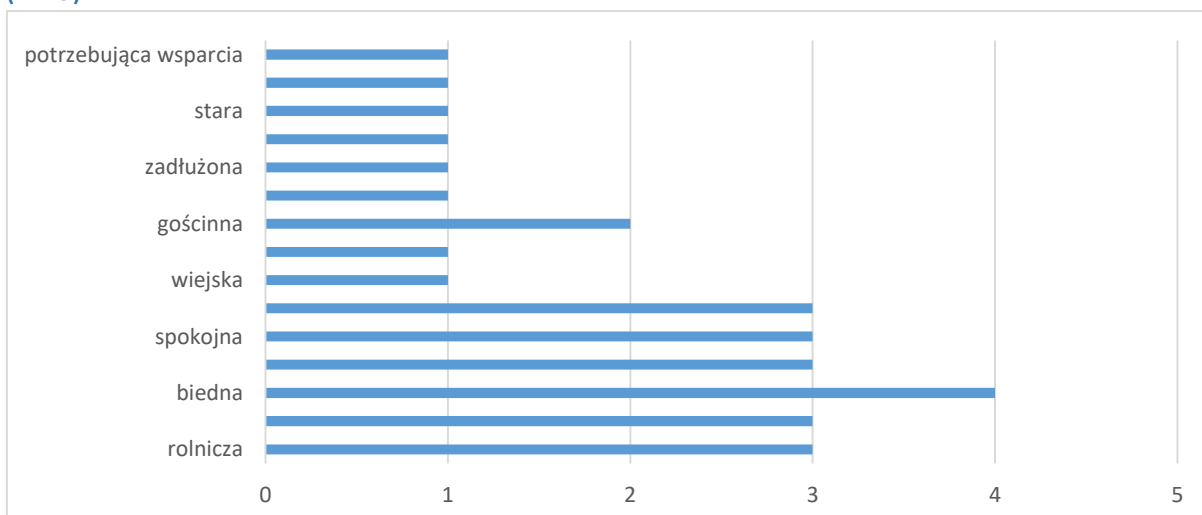

Źródło: Opracowanie własne

Jako zjawisko najbardziej niekorzystne dla Gminy Wyszki respondenci uznali brak miejsc zatrudnienia dla mieszkańców, a więc brak pracy. Odpowiedź została wskazana przez 39% ankietowanych, czyli 5 osób. Innym znaczącym negatywnym zjawiskiem jest niż demograficzny – starzejące społeczeństwo. Tak uważa 31% ankietowanych. Pozostałe wskazane odpowiedzi to brak inwestorów spoza Gminy oraz zły stan dróg.

Pytanie 15.

WYKRES 51 „PROSZĘ Podać TRZY PRZYMIOTNIKI, Z JAKIMI KOJARZY SIĘ PANI/PANU GMINA WYSZKI” (N=29)

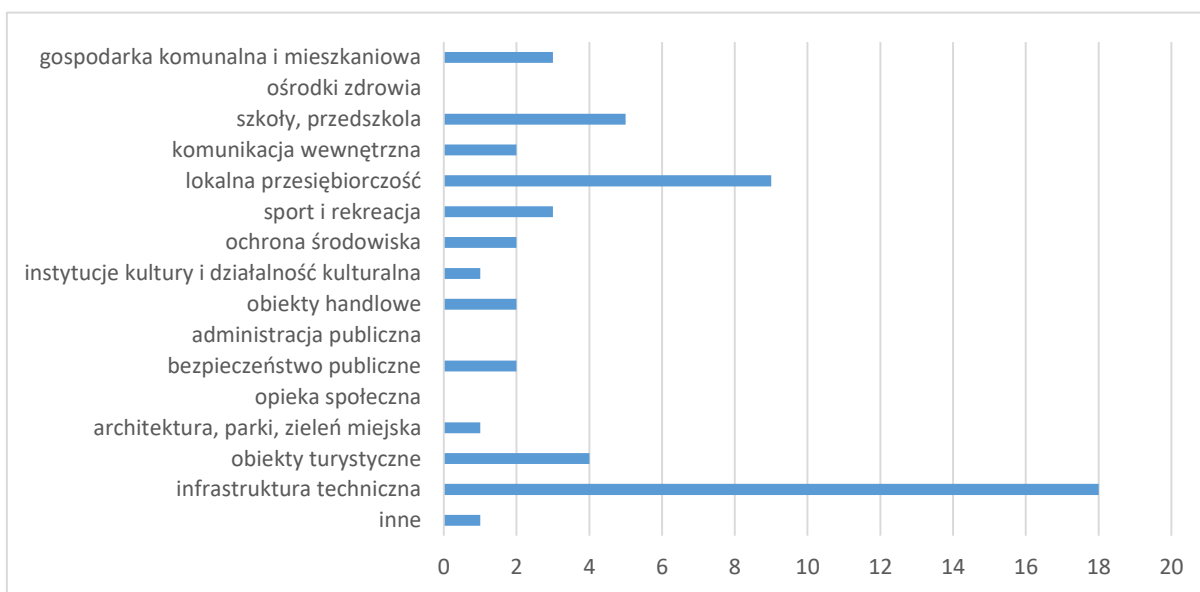

Źródło: Opracowanie własne

Wśród wskazanych przez mieszkańców Gminy Wyszki przymiotników, które mieszkańcom kojarzą się z Gminą znalazły się zarówno takie z pozytywnym wydźwiękiem, jak i te, których wydźwięk był negatywny. Najczęściej występującym skojarzeniem było „biedna”, które zostało wskazane przez 4 osoby. Wiele głosów ankietowanych wskazało na przymiotniki „malownicza”, „spokojna”, „ekologiczna”, „przyjazna” i „rolnicza”.

Pytanie 16.

WYKRES 52 „ W KTÓRY Z WYMIENIONYCH OBSZARÓW FUNKCJONOWANIA GMINY WYSZKI NALEŻY PANA/PANI ZDANIEM INWESTOWAĆ I DLACZEGO?” (N=53)

Źródło: Opracowanie własne

Spośród wymienionych obszarów funkcjonowania Gminy Wyszki, respondenci wybrali te które dotyczą inwestowania w infrastrukturę techniczną (drogi, sieć wodociągowa, kanalizacja). Odpowiedź została wybrana przez 34% ankietowanych. W opinii ankietowanych należy również inwestować w lokalną przedsiębiorczość, edukację – szkoły i przedszkola, turystykę. Jedna osoba uznała, że warto inwestować w odnawialne źródła energii.

6. WYZWANIA I ZWIĄZANE Z NIMI PROCESY ROZWOJU GMINY WYSZKI

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej, analizy SWOT i badań ankietowych mieszkańców należy wskazać wyróżniki decydujące o atrakcyjności i mocnych stronach Gminy Wyszki. Eksponują one Gminę w jej otoczeniu i, mimo występowania różnych problemów i deficytów rozwojowych, odgrywają kluczową rolę dla kształtowania rozwoju Gminy, budowania jej pozycji oraz nawiązywania i utrzymywania relacji z podmiotami konkurencyjnymi i kooperacyjnymi.

Do najważniejszych pozytywnych wyróżników Gminy Wyszki należą:

- ❖ Walory przyrodnicze i kulturowe,
- ❖ Niskie ceny gruntów,
- ❖ Dostępność terenów pod lokowanie działalności gospodarczej,
- ❖ Polityka nastawiona na rozwój przedsiębiorczości i powstawanie nowych inwestycji,
- ❖ Postawy prorozwojowe mieszkańców Gminy.

Z kolei do najważniejszych barier utrudniających rozwój Gminy Wyszki należą:

- ❖ Zły stan części dróg i utrudniona komunikacja wewnętrzna w obrębie Gminy,
- ❖ Niekorzystne procesy demograficzne w odniesieniu do liczby i struktury wiekowej ludności,
- ❖ Mniejszy dostęp do oferty kulturalnej, sportowej, zdrowotnej i edukacyjnej dla mieszkańców Gminy,
- ❖ Niewielka liczba podmiotów gospodarczych i przeniesienie rynku pracy do większych miast.

W oparciu o bieżącą sytuację Gminy Wyszki, aspekty stanowiące jej największy potencjał oraz bariery i trudności w rozwoju zdefiniowano najważniejsze wyzwania, z którymi Gmina musi się uporać w perspektywie najbliższych lat:

- ❖ Stabilizacja procesów demograficznych – w obrębie Gminy występuje niekorzystne zjawisko odnoszące się do zakresu liczby ludności, a także do stale pogarszających się wskaźników obciążenia demograficznego,
- ❖ Zmiana struktury lokalnej i rynku pracy – wyzwaniem są bowiem procesy zachodzące w gospodarce globalnej i krajowej opierające się w coraz większym stopniu na innowacyjności, a także przenoszenie lokalnego rynku pracy do Warszawy i innych większych miast,
- ❖ Nowoczesne zarządzanie procesami rozwoju – do władz Gminy należy bowiem realizacja inwestycji mających na celu poprawę warunków bytowych mieszkańców, rozwój infrastruktury i sfery społecznej oraz wykorzystywanie pojawiających się szans rozwojowych,
- ❖ Rozwój społeczeństwa obywatelskiego – podstawą rozwoju Gminy jest bowiem lokalna aktywność jej mieszkańców, zaangażowanie w różne inicjatywy oraz aktywne rozwiązywanie problemów społecznych.

Gmina Wyszki przy formułowaniu wizji rozwoju powinna kierować się również konstytucyjną zasadą zrównoważonego rozwoju. Jej istotą jest zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych propozycji pomiędzy kapitałem ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym.

Podstawową zasadą zrównoważonego rozwoju jest założenie, że poprawa, a co najmniej nie pogarszanie stanu środowiska przyrodniczego, jest jednym z podstawowych czynników warunkujących rozwój gospodarczy i poprawę warunków życia. Ochrona środowiska przyrodniczego staje się więc nieodłączną częścią procesów rozwoju społeczno – gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego.

Na zrównoważony rozwój składają się cztery podstawowe elementy:

- Planowanie dla przyszłości, czyli pamiętanie o przyszłych pokoleniach przy rozwiązywaniu współczesnych problemów,
- Planowanie dla środowiska, obejmującego zarówno jego elementy przyrodnicze jak i antropogeniczne,
- Zapewnianie równego dostępu do zasobów przyrodniczych,
- Szeroki udział różnych grup społecznych w podejmowaniu decyzji dotyczących kierunkowych i tempa procesów rozwojowych.

Celem zrównoważonego rozwoju jest więc poprawa jakości życia mieszkańców przez zaspokajanie ich obecnych potrzeb, ale bez szkody dla zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń. Spełnienie tych założeń, a także aktywne stawianie czoła wyzwaniom rozwojowym, jakie stoją przed Gminą, jest niezbędne dla dalszego jej dynamicznego rozwoju.

W oparciu o wyzwania i związane z nimi procesy rozwoju, a także główne założenia zasad zrównoważonego rozwoju opracowano cele i zadania realizacyjne dla Gminy Wyszki.

Część III Strategiczna

7. WIZJA ROZWOJU GMINY WYSZKI

Podstawą do opracowania Wizji Gminy Wyszki jest analiza jej zewnętrznych oraz wewnętrznych uwarunkowań, a także celów realizacyjnych i aspiracji zawodowych samych mieszkańców. Wizja ta stanowi zatem życzeniowy scenariusz rozwoju, który określa kształt Gminy po zrealizowaniu wszystkich założeń Strategii. W związku z tym odpowiada ona na pytanie: „Jak będzie wyglądała Gmina Wyszki po 2023 roku?”.

Obraz Gminy Wyszki 2023+ przedstawiają poniższe stwierdzenia:

- Wyszki to Gmina, która oferuje dogodne warunki zamieszkania i umożliwia swoim mieszkańcom wysoką jakość życia,
- Wyszki to Gmina, która dba o rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w której mieszkańcy mają szansę brać odpowiedzialność za swoje otoczenie, a celem władz jest dbałość o potrzeby każdej grupy społecznej,
- Wyszki to Gmina, która charakteryzuje się rozwiniętą infrastrukturą techniczną oraz rozbudowaną i funkcjonalną siecią powiązań komunikacyjnych,

- Wyszki to Gmina, która dba o tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz jest miejscem przyjaznym dla inwestorów,
- Wyszki to Gmina, w której mieszkańcy mają dostęp do edukacji i kultury oraz mają dostęp do opieki zdrowotnej i zaplecza sportowo – rekreacyjnego na najwyższym poziomie,
- Wyszki to Gmina, która wykorzystuje potencjał środowiska przyrodniczego i tworzy bogatą ofertę turystyczną dla przyjezdnych, którzy chcą na terenie Gminy aktywnie spędzić wolny czas.

RYSUNEK 24 WIZJA ROZWOJU GMINY WYSZKI 2023+

Źródło: Opracowanie własne

Do realizacji przedstawionej powyżej Wizji niezbędne jest nakreślenie szczegółowego planu działania, który ma na celu przekazanie głównych kierunków rozwoju Gminy. Zawiera on mierzalne cele zaprezentowane w układzie hierarchicznym, w którym niższy poziom hierarchiczny oznacza wyższy stopień szczegółowości.

RYSUNEK 25 KATALOG CELÓW GMINY WYSZKI

Źródło: Opracowanie własne

Układ składa się z czterech poziomów hierarchicznych:

Poziom I   Cel główny

Określa zasadnicze kierunki dalszego rozwoju Gminy oraz wskazuje, w którą stronę Gmina będzie zmierzać w przyszłości. Jest to swoista deklaracja władz Gminy, dotycząca celu wszystkich podejmowanych przez nie decyzji.

Poziom II   Cele strategiczne

Stanowią uszczegółowienie celu głównego. Cele strategiczne wskazują priorytetowe obszary zaspokajania potrzeb Gminy i mieszkańców.

Poziom III   Cele operacyjne

Stanowią uszczegółowienie celów strategicznych. Są one sformułowane jako cele funkcjonalne, co oznacza, że wyrażają pożądane potrzeby, które powinny być zaspokojone w określonym horyzoncie czasowym, czyli do 2023 roku.

Poziom IV   Zadania realizacyjne

Stanowią uszczegółowienie celów operacyjnych. Są one przyporządkowane do każdego celu operacyjnego i wskazują o sposobie jego realizacji przez Gminę. Zadania realizacyjne powinny zostać określone w taki sposób, aby możliwa była ewaluacja stopnia ich realizacji.

8. CELE I ZADANIA REALIZACYJNE DLA GMINY WYSZKI

8.1. CELE GMINY WYSZKI

Biorąc pod uwagę specyfikę Gminy Wyszki, zdefiniowano cel główny, którego realizacji będą podporządkowane wszelkie działania Gminy, a który sformułowano w następujący sposób:

RYSUNEK 26 CEL GŁÓWNY GMINY WYSZKI

Zapewnienie dynamicznego rozwoju Gminy Wyszki dzięki zwiększeniu jej atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej oraz poprawie warunków bytowych mieszkańców przy zachowaniu miejscowych walorów przyrodniczych i kulturowych

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie celu głównego opracowano 4 cele strategiczne, które nakreślają zrównoważone kierunki działań Gminy. Stanowią one więc ustrukturyzowanie celu głównego oraz jego zdefiniowanie poprzez konkretne cele rozwojowe.

RYSUNEK 27 CELE STRATEGICZNE GMINY WYSZKI

Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy oraz rozwój innowacyjnej gospodarki przy zachowaniu walorów przyrodniczych

Poprawa warunków bytowych mieszkańców oraz powiązań infrastrukturalnych w obrębie Gminy

Oferowanie dostępu do oświaty, kultury i sportu na najwyższym poziomie

Aktywizacja społeczności lokalnych i skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych

Źródło: Opracowanie własne

Do każdego z celów strategicznych opracowano szczegółowe cele operacyjne, odnoszące do konkretnych obszarów działania.

TABELA 36 CELE STRATEGICZNE ORAZ CELE OPERACYJNE GMINY WYSZKI

CELE STRATEGICZNE		CELE OPERACYJNE	
C1.	Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy oraz rozwój innowacyjnej gospodarki przy zachowaniu walorów przyrodniczych	C1.1.	Wspieranie przedsiębiorczości oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą
		C1.2.	Promowanie polityki i działań nakierowanych na inwestycje innowacyjne, ekologiczne i energetyczne
		C1.3.	Wykorzystywanie walorów Gminy do rozwoju bazy ekonomicznej
		C1.4.	Promocja Gminy w bezpośrednim i dalszym otoczeniu
		C1.5.	Ochrona obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczych
		C1.6.	Rewitalizacja przestrzeni publicznej
		C1.7.	Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej
		C1.8.	Promowanie i wspieranie budownictwa energooszczędnego oraz odnawialnych źródeł energii
C2.	Poprawa warunków bytowych mieszkańców oraz powiązań infrastrukturalnych w obrębie Gminy	C2.1.	Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej, wodociągowej, gazowej, melioracyjnej i ciepłowniczej
		C2.2.	Rozbudowa i modernizacja sieci dróg gminnych oraz powiatowych, w tym nawierzchni dróg, chodników, ścieżek rowerowych i parkingów
		C2.3.	Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej
		C2.4.	Poprawa dostępności usług medycznych, modernizacja bazy służby zdrowia
		C2.5.	Poprawa funkcjonowania gospodarki odpadami
		C2.6.	Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy
C3.	Oferowanie dostępu do oświaty, kultury i sportu na najwyższym poziomie	C3.1.	Dalsza rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowo - rekreacyjnego
		C3.2.	Rozbudowa i modernizacja bazy oświaty i wychowania
		C3.3.	Rozbudowa i modernizacja bazy kulturalno - społecznej
		C3.4.	Rewitalizacja obiektów kultury oraz obiektów zabytkowych

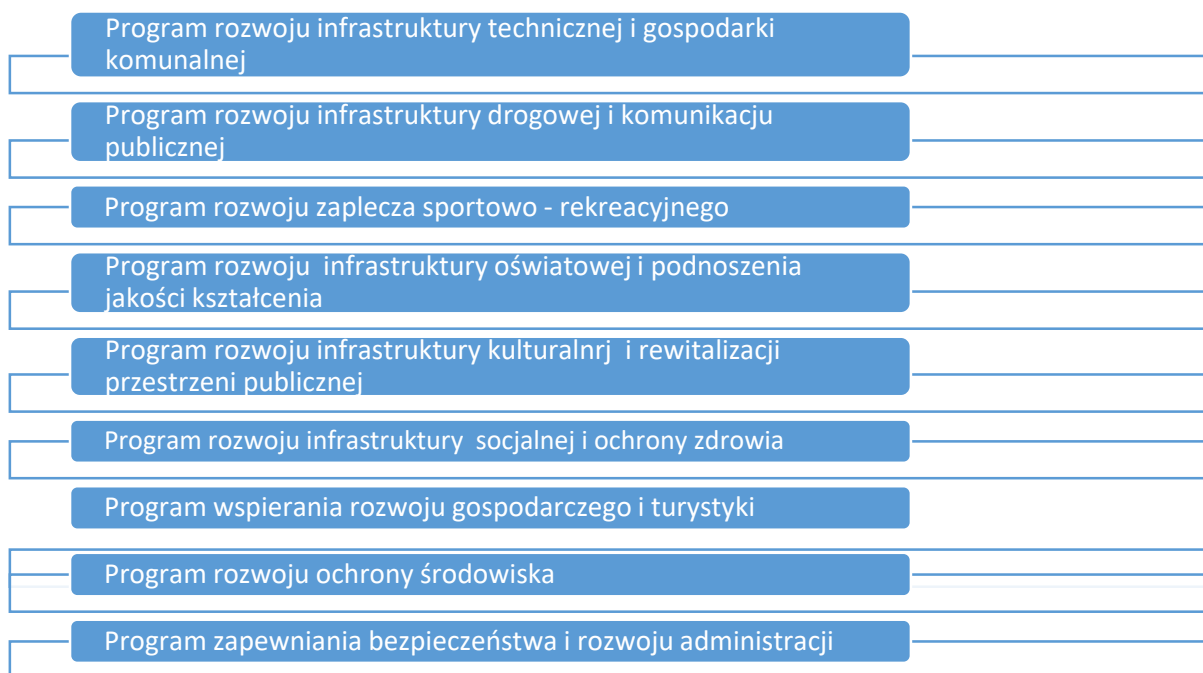
C4.	Aktywizacja społeczności lokalnych i aktywne rozwiązywanie problemów społecznych	C4.1.	Inspirowanie i wspieranie inicjatyw obywatelskich
		C4.2.	Stworzenie systemu komunikacji z mieszkańcami, budowa więzi społeczności lokalnej
		C4.3.	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i występowaniu negatywnych zjawisk społecznych
		C4.4.	Aktywizacja oraz integracja dzieci i młodzieży
		C4.5.	Aktywizacja oraz integracja środowiska seniorów

Źródło: Opracowanie własne

8.2. ZADANIA REALIZACYJNE WDRAŻAJĄCE STRATEGIĘ ROZWOJU GMINY WYSZKI

Na podstawie przeprowadzonej analizy społeczno – gospodarczej oraz analizy SWOT określono szczegółowe zadania, mające na celu wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy. Pogrupowano je według 9 programów rozwojowych dotyczących kluczowych aspektów działalności Gminy.

RYSUNEK 28 PROGRAMY ROZWOJOWE GMINY WYSZKI

Źródło: Opracowanie własne

W Strategii zawarto część implementacyjną, składającą się z wyodrębnionych projektów do realizacji. W związku z tym podczas prac nad Strategią opracowano zadania realizacyjne, które są wynikiem konsultacji społecznych oraz ewaluacji poprzedniej strategii. Części wcześniej nakreślonych założeń nie udało się zrealizować, często w wyniku przyczyn zewnętrznych, niezależnych od Gminy.

Do każdego zadania zostały przyporządkowane cele operacyjne, które zostaną osiągnięte dzięki jego realizacji. Dodatkowo zadania zostały uporządkowane według ich wagi i znaczenia przy użyciu następujących oznaczeń:

- ❖ I – zadanie jest strategiczne z punktu widzenia realizacji Strategii i powinno zostać wykonane w pierwszej kolejności,
- ❖ II – zadanie jest ważne z punktu widzenia Strategii, ale powinno zostać wzięte pod uwagę w drugiej fazie,
- ❖ III – przedsięwzięcie pożądane, ale może zostać zrealizowane w późniejszej fazie oraz w sytuacji pojawienia się wystarczających środków finansowych na jego realizację,
- ❖ C – zadanie, które powinno być realizowane przez cały czas trwania realizacji Strategii.

W przypadku każdego zadania realizacyjnego wskazano również instytucje, które będą zaangażowane w wykonanie konkretnego przedsięwzięcia. Użyto w tym celu oznaczeń:

- GM - Gmina Wyszki (Urząd Gminy),
- GOPS - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- ZOZ - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej,
- BIZ - Inicjatywy prywatne realizowane przez przedsiębiorstwa w Gminie,
- OSP - Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
- PAR - Kościoły parafialne,
- POW - Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim,
- WOJ - Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego,
- PPP - Partnerstwo publiczno - prywatne
- PGE - Polska Grupa Energetyczna i gestorzy sieci,
- SZK - Szkoły Podstawowe, Gimnazja, Przedszkola
- BIB - Gminne Centrum Biblioteczno - Kulturalne
- LP - Lasy Państwowe
- MIESZK - Mieszkańcy Gminy Wyszki
- ORG - Organizacje pozarządowe, w tym organizacje pożytku publicznego,
- IB - Instytuty badawcze, ośrodki naukowe, uczelnie wyższe,
- GOK - Gminne Centrum Biblioteczno - Kulturalne
- POL - Komenda Powiatowa Policji

TABELA 37 ZADANIA REALIZACYJNE DLA GMINY WYSZKI

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I GOSPODARKI KOMUNALNEJ				
Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	I	<ul style="list-style-type: none"> Km wybudowanej i zmodernizowanej sieci wodociągowej Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej 	GM	C2.1.
Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji liniowej oraz budowa nowych przyłączy do gospodarstw domowych	I	<ul style="list-style-type: none"> Km wybudowanej i zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej 	GM	C2.1.
Rozbudowa i Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody wraz z instalacją OZE	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba m3 uzdatnionej wody na dobę 	GM	C2.1. C1.8.
Budowa elementów i urządzeń retencjonujących wody opadowej, poprawiających infiltrację i oczyszczanie wód opadowych	III	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, BIZ	C1.8. C2.1.
Budowa i Rozbudowa systemów kanalizacji przydomowej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba gospodarstw domowych korzystających z kanalizacji przydomowej 	GM	C2.1.
Budowa i Rozbudowa gazociągu i gazyfikacja obszaru Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Km wybudowanej sieci gazowej Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej 	BIZ, GM	C2.1.
Budowa oczyszczalni ścieków	III	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba m3 oczyszczonych ścieków na dobę 	GM, BIZ	C2.1.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Zapobieganie podtopieniom i powodziom poprzez racjonalizację gospodarki wodnej oraz budowę nowych i udrażnianie dotychczasowych rowów melioracyjnych	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Km wybudowanych i udrażnionych rowów melioracyjnych 	GM, BIZ	C2.1.
Budowa infrastruktury związanej z dostępem do Internetu	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	BIZ, GM	C2.3.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY DROGOWEJ I KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ				
Budowa, rozbudowa i remonty dróg gminnych	C	<ul style="list-style-type: none"> Km zbudowanych i wyremontowanych dróg gminnych 	GM	C2.2. C2.3.
Budowa i remonty dróg powiatowych dokonywane w porozumieniu z powiatem bielskim	II	<ul style="list-style-type: none"> Km zbudowanych i wyremontowanych dróg powiatowych 	GM, POW	C2.2. C2.3. C1.4.
Budowa ścieżek rowerowych o znaczeniu komunikacyjnym	II	<ul style="list-style-type: none"> Km zbudowanych i wyremontowanych ścieżek rowerowych 	GM, POW, WOJ	C2.2. C2.3. C3.1.
Budowa i modernizacja chodników	II	<ul style="list-style-type: none"> Km zbudowanych i zmodernizowanych chodników 	GM, POW	C2.2. C2.6.
Budowa i modernizacja miejsc parkingowych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zbudowanych i zmodernizowanych miejsc parkingowych 	GM, PPP, BIZ	C2.2. C2.3.
Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz w budynkach użyteczności publicznej	I	<ul style="list-style-type: none"> Ilość zbudowanego i zmodernizowanego oświetlenia ulicznego 	GM, PGE, BIZ, PPP	C2.6. C1.6.
Stworzenie w porozumieniu z powiatem bielskim systemu komunikacji zbiorowej	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, POW, BIZ, PPP	C1.4. C2.3.
Uregulowanie statusu prawnego dróg gminnych i terenów gminnych	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba nieruchomości z uregulowanym stanem prawnym 	GM	C2.2.
Współpraca z zarządcami dróg powiatowych i drogi wojewódzkiej w celu poprawy stanu infrastruktury dróg	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba km zmodernizowanych dróg 	GM, POW, WOJ	C2.2 C1.4. C2.3.
Modernizacja i budowa oznakowania przy drogach, chodnikach i ścieżkach rowerowych.	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba znaków drogowych 	GM, POW, WOJ	C2.6. C2.2. C2.3.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU ZAPLECZA SPORTOWO - REKREACYJNEGO				
Budowa i modernizacja boisk wielofunkcyjnych oraz orlików	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych, zbudowanych boisk Liczba zmodernizowanych boisk Liczba osób korzystających z boisk 	GM, SZK	C3.1. C1.6. C4.1. C3.3. C4.4.
Budowa i modernizacja placów zabaw	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych, zbudowanych placów zabaw Liczba zmodernizowanych placów zabaw Liczba osób korzystających z placów zabaw 	GM	C4.4. C1.6. C3.2. C4.3. C3.3. C4.2.
Budowa siłowni plenerowych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych, zbudowanych siłowni plenerowych Liczba osób korzystających z siłowni plenerowych 	GM	C4.4. C4.3. C1.6. C3.1. C3.3. C4.2.
Budowa szlaków turystycznych, ścieżek sportowych, rowerowych oraz tras biegowych i narciarskich wraz z infrastrukturą	II	<ul style="list-style-type: none"> Km wybudowanych ścieżek i tras 	GM, PPP, BIZ	C1.4. C3.1. C1.3. C1.5. C1.1.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Rewitalizacja parków i budynków zabytkowych na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych parków Liczba osób korzystających z parków 	GM, LAS, MIESZK	C1.4. C1.5. C1.3. C3.3. C3.4. C4.2. C4.4. C4.5.
Stworzenie ścieżki sportowo-edukacyjnej	III	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, BIZ	C1.4. C1.3. C3.2. C3.3. C3.1. C4.2. C4.4. C4.5.
Wspieranie działalności lokalnych klubów sportowych	C	Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań	GM, ORG, BIZ	C4.1. C1.1. C3.3. C3.1 C4.2.
Budowa nowoczesnej strefy rekreacji do aktywnego spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i całych rodzin	III	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających 	GM, PPP, BIZ	C4.2. C4.3. C4.4. C4.5. C3.3.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Promowanie aktywności fizycznej wśród mieszkańców Gminy poprzez organizowanie imprez i wydarzeń sportowych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, ORG, BIZ	C3.3. C4.3. C4.4. C3.1.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY OŚWIATOWEJ I PODNOSZENIA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA				
Rozbudowa, modernizacja szkół i przedszkoli oraz innych innych form wychowania przedszkolnego	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, SZK	C3.2. C4.4.
Budowa, rozbudowa, modernizacja oraz zakup wyposażenia szkół	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zbudowanych i zmodernizowanych szkół Liczba uczniów korzystających z rozbudowanych i zmodernizowanych szkół 	GM, SZK	C3.2. C4.4. C4.1.
Budowa, rozbudowa, modernizacja oraz zakup wyposażenia przedszkoli oraz innych innych form wychowania przedszkolnego	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zbudowanych i zmodernizowanych przedszkoli Liczba dzieci korzystających z rozbudowanych i zmodernizowanych przedszkoli 	GM, SZK	C4.1. C4.4. C3.2.
Organizowanie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych w szkołach	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba godzin zajęć pozalekcyjnych Liczba uczestników zajęć 	GM, SZK, GOPS	C4.1. C3.2. C4.4. C4.2.
Organizowanie dodatkowych zajęć w przedszkolach oraz innych form wychowania przedszkolnego	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba godzin zajęć dodatkowych Liczba uczestników zajęć 	GM, SZK, GOPS	C4.1. C3.2. C4.4. C4.2.
Modernizacja i rozbudowa stołówki szkolnej, w której można byłoby przygotowywać posiłki dla uczniów ze szkół w Gminie	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonania zadania 	GM, SZK	C4.1. C3.2. C4.3.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Dostosowanie placówek oświatowych do potrzeb osób niepełnosprawnych i przygotowanie specjalnych gabinetów wspierających edukację dzieci z orzeczeniami	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba uczniów korzystających z wprowadzonych udogodnień 	GM, SZK	C3.2. C4.3.
Rozwój innowacyjnych metod pracy z dziećmi i rozwijanie umiejętności kluczowych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, SZK, ORG	C3.2. C1.4.
Budowa innowacyjnego systemu kształcenia poprzez tworzenie bazy doświadczeń i przygotowanie szkół do nauczania eksperymentalnego	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, SZK, IB	C3.2. C1.4. C4.1.
Budowa systemu innowacyjnego szkolenia i rozwoju kadry oświatowej	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba uczestników szkoleń 	GM, SZK	C3.2. C1.4. C4.1.
Tworzenie nowych kierunków kształcenia, w tym rozwój kształcenia zawodowego i edukacji ekologiczno-rolniczej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, POW, SZK, BIZ, ORG	C3.2. C1.4.
Dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb gospodarki lokalnej i krajowej oraz współpraca z przedsiębiorstwami	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, POW, SZK, BIZ	C3.2. C1.4. C1.1.
Stworzenie systemu podnoszenia kwalifikacji przez pracowników sfery usług społecznych, w tym dzięki pozyskiwaniu na ten cel środków zewnętrznych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, POW, SZK, BIZ, GOPS	C3.2. C1.1. C4.1.
Współpraca ze szkołami średnimi, uczelniami wyższymi, jednostkami naukowo-badawczymi oraz innymi instytucjami wspierającymi oświatę	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, POW, SZK, IB	C3.2. C4.4.
Dostosowanie społeczeństwa lokalnego do zmieniających się potrzeb społecznych m. innymi demograficznych, społecznych, gospodarczych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, POW, SZK	C4.1. C4.2.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY KULTURALNEJ I REWITALIACJI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ				
Budowa, rozbudowa i modernizacja Gminnej Biblioteki Publicznej, działającej w ramach Gminnego Centrum Biblioteczno-Kulturalnego w tym stworzenie nowoczesnego centrum dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodka życia społecznego	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z usług obiektu 	GM, BIB	C4.2. C3.3. C3.2.
Poprawa standardu wyposażenia i modernizacja placówek oświatowych i kulturalnych	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z usług obiektu 	GM, SZK, GOK, GOPS	C4.1. C4.2. C3.2. C3.3.
Stworzenie wielofunkcyjnego obiektu będącego centrum kultury, edukacji, przedsiębiorczości i ekologii na terenie Gminy	III	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z usług obiektu 	GM, SZK, GOK, GOPS	C4.1. C4.2.
Budowa, rozbudowa i modernizacja świetlic wiejskich	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, GOK	C4.2. C4.4. C4.5.
Budowa otwartego plenerowego miejsca dla rozwoju kultury edukacji, sztuki z funkcją amfiteatru na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z usług obiektu 	GM, SZK, GOK,	C4.1. C3.3.
Ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, GOK, BIB, PPP	C3.4. C4.2. C3.3.
Organizowanie imprez i wydarzeń związanych z kulturą i historią Gminy	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz zasięg zorganizowanych wydarzeń 	GM, GOK, BIB	C4.2. C3.3.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Opracowanie regulacji i wytycznych dotyczących poprawy ładu przestrzennego i krajobrazowego w celu poprawy wizerunku przestrzeni publicznych i prywatnych w Gminie	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie działania Liczba przeprowadzonych inicjatyw 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.6. C1.4.
Rewitalizacja i modernizacja przestrzeni publicznej	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.6.
Rewitalizacja i zagospodarowanie Centrum Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.6.
Rewitalizacja i modernizacja obiektów zabytkowych oraz budynków sakralnych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrewitalizowanych obiektów 	GM, PPP, BIZ, PAR	C3.4. C3.3
Renowacja małej architektury (ławki, kosze na śmieci, wiaty, stojaki rowerowe)	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych elementów małej architektury Liczba obiektów małej architektury objętych modernizacją i rewitalizacją 	GM, PPP, BIZ	C1.6. C1.6.
Budowa małej architektury (ławki, kosze na śmieci, wiaty, stojaki rowerowe i inne)	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM	C1.6. C3.1.
Rewitalizacja i zagospodarowanie Wyszek oraz innych miejscowości na terenie Gminy	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM	C1.6.
Kształtowanie systemu przestrzeni publicznej	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Zaktualizowane dokumenty planistyczne 	GM	C4.2. C1.6

Wdrożenie planów poprawy jakości i estetyki przestrzeni publicznej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG, GOK, BIB	C4.1. C1.6.
Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU INFRASTRUKTURY SOCJALNEJ I OCHRONY ZDROWIA				
Aktywizacja, integracja oraz wyrównywanie szans dzieci i młodzieży	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, SZK, ORG	C4.4. C4.3
Rozwijanie aktywności osób starszych i ich integracja ze społecznością lokalną	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, ORG	C4.5.
Stworzenie Dziennego Domu Opieki Społecznej oraz Całodobowego Domu Opieki Społecznej	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z usług obiektów 	GM, GOPS, BIZ,	C4.3.
Przeciwdziałanie występowaniu negatywnych zjawisk społecznych (np. alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie)	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, ORG	C4.3. C2.6.
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu poprzez podniesienie poziomu świadomości i umiejętności mieszkańców w zakresie stosowania technologii informacyjnych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOK, BIZ, ORG	C4.3. C4.1.
Rozwój profilaktyki zdrowotnej, w szczególności wśród dzieci i młodzieży oraz osób starszych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, BIZ	C2.4.

Rozbudowa i modernizacja bazy opieki zdrowotnej na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Liczba osób korzystających z opieki zdrowotnej 	GM, BIZ	C2.4.
Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Zapewnienie opieki medycznej w placówkach oświatowych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba placówek zapewniających opiekę medyczną Liczba uczniów korzystających z opieki Liczba zatrudnionych pracowników opieki 	GM, ZOZ, BIZ, SZK	C2.4.
Rozwój systemu opiekuńczo-rehabilitacyjnego na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, GOPS, ZOZ, BIZ	C2.4.
Stwarzanie warunków do budowania więzi społecznych i postaw obywatelskich	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, ORG, PAR	C4.2.
Pomoc w tworzeniu organizacji społecznych i stowarzyszeń na terenie Gminy	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, ORG, PAR	C4.1. C4.2.
Stymulowanie aktywności organizacji pozarządowych w realizacji inicjatyw i pozyskiwaniu środków zewnętrznych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, ORG, PAR	C4.1. C4.2.
Wsparcie i aktywizacja osób niepełnosprawnych, w tym wyrównywanie szans w dostępie do edukacji oraz rynku pracy, a także likwidacja barier architektonicznych	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, ORG, PAR	C4.3. C4.2.
Stworzenie nowych ofert usług społecznych, m.in. w formie imprez kulturalnych i integracyjnych przy współudziale mieszkańców i wzbogacających ofertę turystyczną i promocję Gminy, zapewniając im cykliczność i szeroki dostęp dla mieszkańców i turystów	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, GOK, ORG, PAR	C4.1. C4.2. C1.1. C3.3. C1.3.

Współpraca Gminy ze stowarzyszeniami, fundacjami i innymi organizacjami pozarządowymi	C	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań w ramach współpracy • Liczba współpracujących podmiotów 	GM, GOPS, ORG	C4.1. C4.2.
Prowadzenie akcji i projektów skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zgodnie z Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020 realizowaną przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	C	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań w ramach współpracy • Liczba współpracujących podmiotów 	GM, GOPS, ORG	C4.3. C4.2.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM WSPIERANIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO I TURYSTYKI				
Działania mające na celu tworzenie dobrych warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, BIZ	C1.1. C1.3.
Wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców i rozwijanie lokalnego rynku pracy	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, GOPS, PUP, ORG	C1.1. C1.3. C4.1.
Tworzenie dobrych warunków dla rozwoju turystyki i zwiększanie atrakcyjności turystycznej Gminy	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.3. C1.2. C1.5.
Wspieranie rozwoju produkcji rolnej, przetwórstwa rolnego, agroturystyki i innych form działalności uzupełniających prowadzoną przez mieszkańców Gminy działalność rolniczą	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.3. C4.1.
Opracowanie i wdrożenie strategii rozwoju turystyki, sportu i promocji gminy wraz z określeniem atrakcyjnych pod względem turystycznym obszarów Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.3. C3.4.
Współpraca administracji gminnej z przedsiębiorcami we wspólnym budowaniu i promowaniu oferty turystycznej Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.3.
Stworzenie atrakcyjnej oferty dla turystyki jednodniowej bądź weekendowej. Promocja Gminy jako obszaru atrakcyjnego turystycznie, w szczególności promocja „na zewnątrz”	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG, GOK, BIB	C1.1. C1.3. C1.4. C1.5.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Stworzenie Gminnej Informacji Gospodarczej, Turystycznej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG, GOK, BIB	C4.1. C1.1. C1.3.
Zmiana przeznaczenia budynków użyteczności publicznej pod zmieniające się potrzeby mieszkańców	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG, GOK, BIB	C4.1. C4.2.
Tworzenie warunków dla rozwoju bazy noclegowo-gastronomicznej na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba obiektów noclegowych i gastronomicznych Liczba osób korzystających z obiektów 	GM, PPP, BIZ, ORG, GOK, BIB	C1.1. C1.4. C1.3.
Promowanie lokalnych produktów żywnościowych i tworzenie lokalnych marek	III	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.4.
Promowanie lokalnych przedsiębiorstw w regionie	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.4.
Promocja instrumentów wsparcia dla rozwoju innowacyjnego, ekologicznego rolnictwa przetwórstwa rolno-spożywczego	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.2.
Utworzenie targowiska, rynku gminnego, na którym będą mogły być sprzedawane produkty lokalnych przedsiębiorców i rolników	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.2. C1.4.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Stworzenie i promocja oferty inwestycyjnej Gminy	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.1. C1.4.
Opracowanie zmian w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i na jego podstawie opracowywanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C1.6.
Promowanie działalności stowarzyszeń oraz wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej, spółdzielni socjalnych	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C4.1. C1.1.
Poprawa jakości obsługi mieszkańców, klientów, przedsiębiorców przez jednostki administracji Gminnej	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ, ORG	C4.1. C4.2.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU OCHRONY ŚRODOWISKA				
Promowanie i rozwój idei i innowacyjnego rolnictwa i sadownictwa, w tym rolnictwa ekologicznego	III	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, PPP, BIZ	C1.1. C1.2.
Działania na rzecz monitoringu i poprawy jakości środowiska przyrodniczego (jakości wód, gleb i siedlisk dla fauny i flory)	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, GOPS, BIZ	C1.5. C1.4.
Przeciwdziałania zagrożeniom ekologicznym i degradacji środowiska przyrodniczego przez zorganizowane kierunki działań w sferze gospodarczej i turystycznej oraz budowę odpowiednie infrastruktury	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, GOPS, BIZ, ORG	C1.5. C1.8. C1.7. C1.2.
Rozwój edukacji ekologicznej mieszkańców	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych 	GM, GOK, GOPS	C3.2. C1.5. C1.8. C1.2.
Budowa ścieżek i placów ekologicznych	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych ścieżek i placów ekologicznych 	GM, GOK, GOPS	C3.2. C1.5. C1.3.
Działania mające na celu podnoszenie świadomości mieszkańców w aspekcie konieczności segregowania odpadów	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM	C2.5. C1.6.
Wymiana domowych kotłów na bardziej ekologiczne źródła ciepła	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wymienionych kotłów 	MSZK	C1.7. C1.8. C1.2.
Działania promujące wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii (m. in. fotowoltaika, pompy ciepła, solary)	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań Liczba odbiorców działań 	GM, PPP, BIZ	C1.7. C1.8. C1.2.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
Opracowanie i wdrożenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na terenie Gminy	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania Uzyskanie wskaźników objętych PGN 	GM	C1.7. C1.2. C1.8.
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba budynków objętych termomodernizacją 	GM, MSZK	C1.7. C1.8.
Usuwanie i unieszkodliwianie materiałów zawierających azbest	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj podejmowanych działań 	GM	C2.6. C1.2.
Przeciwdziałanie powstawaniu i likwidacja istniejących dzikich wysypisk śmieci	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zlikwidowanych wysypisk Liczba podjętych inicjatyw 	GM, GOPS, ORG	C2.5. C1.6.
Budowa Gminnego Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych	I	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM, BIZ	C2.5.

Zadania realizacyjne	Priorytet	Miernik	Jednostki odpowiedzialne za realizację	Cele osiągnięte w strategii
PROGRAM ROZWOJU BEZPIECZEŃSTWA I ROZWOJU ADMINISTRACJI				
Remont i modernizacja budynków Ochotniczej Straży Pożarnej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zmodernizowanych budynków 	GM, OSP	C2.6. C4.2.
Zakup i modernizacja wyposażenia jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zakupionego i zmodernizowanego wyposażenia 	GM, OSP	C2.6.
Zakup i modernizacja wyposażenia jednostki policji	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zakupionego i zmodernizowanego wyposażenia 	GM, POL	C2.6.
Budowa systemu monitoringu na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Wykonanie zadania 	GM	C2.6.
Informatyzacja działań Urzędu Gminy oraz jednostek mu podległych	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM	C2.6. C2.3.
Wdrożenie systemu e-administracji w zakresie przekazywania elektronicznie informacji między instytucjami gminnymi oraz gminą i mieszkańcami	I	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM	C1.2.
Budowa i rozbudowa systemu bezpieczeństwa informacji	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM	C1.2. C2.6.
Współpraca Gminy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w Polsce i zagranicą	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań w ramach współpracy Liczba współpracujących podmiotów 	GM, IB, BIZ	C1.4. C4.1.
Sprzyjanie rozwoju najnowszych usług teleinformatycznych dla mieszkańców, przedsiębiorców na terenie Gminy	II	<ul style="list-style-type: none"> Liczba oraz rodzaj przeprowadzonych działań 	GM, BIZ, WOJ, POW	C4.1. C1.1. C1.2.
Zwiększenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym, szczególnie na drodze wojewódzkiej i krajowej przebiegającej przez teren Gminy	C	<ul style="list-style-type: none"> Liczba chodników i ścieżek rowerowych Liczba oznaczonych przejść dla pieszych Liczba miejsc w których podniesiono standardy bezpieczeństwa 	GM, IB, BIZ	C2.6.

Źródło: opracowanie własne

Część IV Wdrożeniowa

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZADAŃ REALIZACYJNYCH

Należy podkreślić, że realizacja Strategii Rozwoju Gminy Wyszki na lata 2016-2023 będzie finansowana z różnorodnych źródeł. Najważniejsze z nich to:

- ❖ Środki budżetu Unii Europejskiej,
- ❖ Środki pochodzące z innych źródeł zagranicznych – Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa,
- ❖ Środki funduszy celowych, m.in. Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej,
- ❖ Środki własne przedsiębiorstw i osób fizycznych (także na zasadach partnerstwa publiczno – prywatnego
- ❖ Środki własne Urzędu Gminy i jednostek mu podległych,

❖ Środki pochodzące z funduszu sołeckiego.

W najbliższych latach kluczowym dla polskich samorządów źródłem finansowania przedsięwzięć rozwojowych będą środki europejskiej polityki spójności wydzielone z nowego budżetu Unii Europejskiej na lata 2014-2020. W systemie zarządzania polityką spójności na poziomie krajowym najważniejszym dokumentem jest Umowa Partnerstwa, która określa strategię inwestowania tych środków. Wdrażanie tej strategii odbywa się dzięki realizacji sześciu programów krajowych oraz szesnastu programów regionalnych. Programy krajowe sformułowano następująco:

- Program Inteligentny Rozwój 2014-2020,
- Program Polska Cyfrowa 2014-2020,
- Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Program Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Program Polska Wschodnia 2014-2020,
- Program Pomoc Techniczna 2014-2020.

Biorąc pod uwagę potrzeby i plany rozwojowe Gminy Wyszki najważniejszym źródłem dofinansowania jest jednak Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. Podzielono go na osie wspierające poszczególne obszary gospodarki. Zostały one zaprezentowane w poniższej tabeli.

TABELA 38 OSIE PRIORYTETOWE ORAZ GŁÓWNE OBSZARY WSPARCIA W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Główne obszary wsparcia
<p style="text-align: center;">OŚ I. Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie na rzecz gospodarki opartej na wiedzy, • Wspieranie transferu wiedzy, innowacji, technologii i komercjalizacji oraz rozwój działalności przedsiębiorstw, • Wspieranie inwestycji w przedsiębiorstwach, • Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach, • Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa, • Wspieranie przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia w gminach, których rozwój uwarunkowany jest siecią Natura 2000.
<p style="text-align: center;">OŚ II. Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększanie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy, przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy, • Działania na rzecz równowagi praca – życie, • Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych • Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, • Aktywne i zdrowe starzenie się.

<p>OŚ III. Kompetencje i kwalifikacje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kształcenie i edukacja, • Kształtowanie i rozwój kompetencji kadr regionu, • Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki.
<p>OŚ IV. Poprawa dostępności transportowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mobilność regionalna, • Infrastruktura kolejowa.
<p>OŚ V. Gospodarka niskoemisyjna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Energetyka oparta na odnawialnych źródłach energii, • Efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach, • Efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej, • Strategie niskoemisyjne.
<p>OŚ VI. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Efektywny system gospodarowania odpadami, • Ochrona wody i gleb, • Ochrona zasobów bio- i georóżnorodności oraz krajobrazu.
<p>OŚ VII. Poprawa spójności społecznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój działań aktywnej integracji, • Rozwój usług społecznych, • Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno gospodarczym województwa podlaskiego.
<p>OŚ VIII. Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną, • Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej, • Ochrona dziedzictwa kulturowego, • Infrastruktura społeczna, • Rewitalizacja, • Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego.
<p>OŚ IX. Rozwój lokalny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego.
<p>OŚ X. Pomoc techniczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Usprawnienie systemu zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny, kontroli, promocji i certyfikacji RPOWP na lata 2014-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WP 2014-2020

Oprócz środków dostępnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego możliwe jest uzyskanie dofinansowania z innych źródeł zewnętrznych. Najważniejsze z nich zostały przedstawione w tabeli poniżej.

TABELA 39 MOŻLIWE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ZADAŃ REALIZACYJNYCH

Program finansujący	Priorytety i działania
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promocja odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej 2. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, 3. Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej 4. Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej 5. Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa energetycznego 6. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego 7. Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia 8. Pomoc techniczna
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie prowadzenia prac B+R 2. Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach 3. Wsparcie otoczenia biznesu 4. Zwiększenie potencjału naukowo – badawczego
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osoby młode na rynku pracy 2. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji 3. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju 4. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa 5. Wsparcie dla obszaru zdrowia
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu 2. E-administracja i otwarty urząd 3. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa 4. Pomoc techniczna
Program Operacyjny Pomoc Techniczna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utrzymanie i rozwój potencjału instytucji realizujących politykę spójności w Polsce w latach 2014-2020 2. Przygotowanie beneficjentów do wdrażania projektów 3. Wsparcie wymiaru miejskiego w polityce spójności 4. System informacji i promocji dla funduszy europejskich
Szwajcarsko – Polski Program Współpracy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform 2. Środowisko i infrastruktura 3. Sektor prywatny 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach 2. Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Racjonalna gospodarka odpadami 2.2. Ochrona powierzchni ziemi 2.3. Geologia i górnictwo 3. Ochrona atmosfery <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Poprawa jakości powietrza – programy ochrony powietrza KAWKA 3.2. LEMUR – Energooszczędne Budynki Użyteczności Publicznej

	<ul style="list-style-type: none"> 3.3. Dopłaty do kredytów na budowę domów energooszczędnych 3.4. Inwestycje energooszczędne w małych i średnich przedsiębiorstwach 3.5. BOCIAN- rozproszone odnawialne źródła energii 3.6. Prosument – linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii 4. Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów <ul style="list-style-type: none"> 4.1. Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej 5. Międzydziedzinowe <ul style="list-style-type: none"> 5.1. Wsparcie Ministra Środowiska w zakresie realizacji polityki ochrony państwa 5.2. Wpieranie działalności monitoringu środowiska 5.3. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków 5.4. Edukacja ekologiczna 5.5. Współfinansowanie LIFE 5.6. SYSTEM – wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez WFOŚiGW 5.7. E-KUMULATOR –Ekologiczny Akumulator dla Przemysłu
Erasmus +	<ul style="list-style-type: none"> 1. Edukacja szkolna 2. Kształcenia i szkolenia zawodowe 3. Szkolnictwo wyższe 4. Edukacja dorosłych 5. Młodzież 6. Projekty centralne i sport
Polsko – Amerykańska Fundacja Wolności	<ul style="list-style-type: none"> 1. Inicjatywy w zakresie edukacji <ul style="list-style-type: none"> 1.1. English teaching 1.2. Równać szanse 1.3. Szkoła ucząca się (SUS) 1.4. Projektor – wolontariat studencki 1.5. Stypendia pomostowe 1.6. Uniwersytet trzeciego wieku (UTW) 2. Rozwój społeczności lokalnych <ul style="list-style-type: none"> 2.1. Wspieramy organizacje pozarządowe 2.2. Działaj lokalnie 2.3. Nowe technologie lokalnie 2.4. Liderzy PAFW 2.5. Konkurs „Pro Publico Bono” 2.6. Program rozwoju Bibliotek 2.7. Lokalne Partnerstwa PAFW 2.8. Obywatel i Państwo

Źródło: Opracowanie własne

Należy podkreślić, że w przypadku realizacji inwestycji finansowanych z funduszy unijnych Gmina jest zobowiązana do zapewnienia wkładu własnego, który może pokryć ze środków własnych lub z zadłużenia. Konieczne tym samym staje się wdrożenie programu monitorowania zdolności Gminy

do zaangażowania wkładu własnego i jego alokacji na różne projekty infrastrukturalne, społeczne czy gospodarcze.

Innym obowiązkiem Gminy w zakresie pozyskiwania środków z budżetu Unii Europejskiej jest zapewnienie procedur monitorowania i rozliczania realizowanych inwestycji zgodnie z wytycznymi obowiązującymi dla perspektywy budżetowej na lata 2014 - 2020.

Omawiając źródła finansowania zadań realizacyjnych, należy także wskazać Ustawę z dnia 20 lutego 2009 roku o Funduszu Sołeckim, zgodnie z którą jednostki samorządu terytorialnego mają możliwość wyodrębnienia środków pieniężnych z przeznaczeniem na fundusz sołecki. Nie jest on funduszem celowym w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, lecz funduszem funkcjonującym w ramach budżetu Gminy na wskazane przedsięwzięcia. Środki funduszu sołeckiego przeznaczane są na realizację przedsięwzięć, które zmierzają do poprawy jakości życia mieszkańców sołectw i które są zgodne z nakreśloną Strategią Gminy.

10. ZAPEWNIENIE ZGODNOŚCI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU

Z punktu widzenia realizacji Strategii szczególnie istotne jest zbadanie jej zgodności z dokumentami strategicznymi opracowanymi dla nadrzędnych jednostek samorządu terytorialnego. Dokumentami tymi są:

- ❖ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020
- ❖ Strategia Rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020 roku.

Zgodność powyższych dokumentów została przedstawiona w poniższej tabeli.

TABELA 40 ZBIEŻNOŚĆ CELÓW OPERACYJNYCH SFORMUŁOWANYCH DLA GMINY WYSZKI ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO 2020 ROKU

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020	Cele operacyjne sformułowane dla Gminy Wyszki w Strategii Rozwoju Gminy Wyszki na lata 2016-2023	
Konkurencyjna gospodarka	C1.1.	Wspieranie przedsiębiorczości oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą
	C1.2.	Promowanie polityki i działań nakierowanych na inwestycje innowacyjne, ekologiczne i energetyczne
	C1.4.	Promocja Gminy w bezpośrednim i dalszym otoczeniu
	C1.8.	Promowanie i wspieranie budownictwa energooszczędnego oraz odnawialnych źródeł energii
	C2.1.	Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej, wodociągowej, gazowej, melioracyjnej i ciepłowniczej
	C2.2.	Rozbudowa i modernizacja sieci dróg gminnych oraz powiatowych, w tym nawierzchni dróg, chodników, ścieżek rowerowych i parkingów

	C2.3.	Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej
	C1.3.	Dalsza rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowo - rekreacyjnego
	C1.6.	Rewitalizacja przestrzeni publicznej
	C4.2.	Stworzenie systemu komunikacji z mieszkańcami, budowa więzi społeczności lokalnej
Powiązania krajowe i międzynarodowe	C1.4.	Promocja Gminy w bezpośrednim i dalszym otoczeniu
	C1.1.	Wspieranie przedsiębiorczości oraz osób chcących otworzyć działalność gospodarczą
	C1.3.	Wykorzystywanie walorów Gminy do rozwoju bazy ekonomicznej
	C1.5.	Ochrona obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczych
	C2.2.	Rozbudowa i modernizacja sieci dróg gminnych oraz powiatowych, w tym nawierzchni dróg, chodników, ścieżek rowerowych i parkingów
	C2.3.	Poprawa komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej
Jakość życia	C4.2.	Stworzenie systemu komunikacji z mieszkańcami, budowa więzi społeczności lokalnej
	C4.3.	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i występowaniu negatywnych zjawisk społecznych
	C4.1.	Inspirowanie i wspieranie inicjatyw obywatelskich
	C4.5.	Aktywizacja oraz integracja środowiska seniorów
	C4.4.	Aktywizacja oraz integracja dzieci i młodzieży
	C2.4.	Poprawa dostępności usług medycznych, modernizacja służby zdrowia
	C3.1.	Dalsza rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowo - rekreacyjnego
	C2.6.	Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy
	C1.5.	Ochrona obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczych
	C1.7.	Wdrożenie założeń gospodarki niskoemisyjnej
	C1.6.	Rewitalizacja przestrzeni publicznej
	C2.5.	Poprawa funkcjonowania gospodarki odpadami
	C3.3.	Rozbudowa i modernizacja bazy kulturalno – społecznej
	C3.4.	Rewitalizacja obiektów kultury oraz obiektów zabytkowych

Źródło: Opracowanie własne

TABELA 41 ZBIEŻNOŚĆ CELÓW OPERACYJNYCH SFORMUŁOWANYCH DLA GMINY WYSZKI ZE STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU BIELSKIEGO DO 2020 ROKU

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020 roku	Cele operacyjne sformułowane dla Gminy Wyszki w Strategii Rozwoju Gminy Wyszki na lata 2016-2023	
Rozwój turystyki i przedsiębiorczości w powiecie	C1	Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy oraz rozwój innowacyjnej gospodarki przy zachowaniu walorów przyrodniczych
Poprawa jakości środowiska naturalnego	C1	Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy oraz rozwój innowacyjnej gospodarki przy zachowaniu walorów przyrodniczych
Rozwój potencjału ludzkiego powiatu	C2 C3 C4	Poprawa warunków bytowych mieszkańców oraz powiązań infrastrukturalnych w obrębie Gminy, Oferowanie dostępu do oświaty, kultury i sportu na najwyższym poziomie, Aktywizacja społeczności lokalnych i aktywne rozwiązywanie problemów społecznych

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie powyższego zestawienia można zaobserwować wysoką zbieżność celów strategicznych zawartych w dokumentacji wyższego rzędu z celami operacyjnymi sformułowanymi dla Gminy Wyszki. Cele te w znacznym stopniu wpisują się w wyznaczone kierunki rozwoju województwa podlaskiego. Strategia jest zatem dokumentem spójnym z polityką regionu co może mieć wpływ na łatwiejsze i efektywniejsze pozyskiwanie środków na finansowanie zadań realizacyjnych.

11. OPRACOWANIE SYSTEMU WDRAŻANIA I MONITOROWANIA STRATEGII

11.1. ZASADY WDRAŻANIA I REALIZACJI STRATEGII

Realizacja Strategii wymusza po stronie Urzędu Gminy podejmowanie licznych działań ukierunkowanych na wdrożenie zadań realizacyjnych. Konieczna w tym celu staje się zatem współpraca z szeroko rozumianym „otoczeniem zewnętrznym” Gminy, w którego skład wchodzi różnorodne podmioty, niebędące beneficjentem i niezaangażowane bezpośrednio w realizację Strategii.

Do realizacji Strategii wyodrębniono następujące podmioty:

- Urząd Gminy i jego jednostki organizacyjne,
- Podlaski Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego i Starostwo Powiatowe,
- Organizacje pozarządowe i instytucje działające w Gminie.

Strategia jest dokumentem otwartym, do którego można włączać sukcesywnie nowe projekty. Wyznaczone zadania realizacyjne powinny być bazą do podejmowania kolejnych decyzji, ale nie powinny stawać się elementem blokowania innych inwestycji również przyczyniających się do realizacji Strategii.

11.2. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Ważnym elementem realizacji Strategii są konsultacje społeczne. Mają one na celu zachęcenie mieszkańców do aktywnego włączenia się w proces współtworzenia i aktualizacji dokumentu. Urząd Gminy powinien przekazać mieszkańcom informacje dotyczące celów rozwojowych Gminy, a także projektów, które Gmina zamierza zrealizować w ciągu najbliższych kilku lat.

Aby komunikacja z mieszkańcami była skuteczna i efektywna, należy:

- ❖ Opublikować „Strategię Rozwoju Gminy Wyszki na lata 2016-2023” na stronie internetowej i w Biuletynie Informacji Publicznej,
- ❖ Rozdystrybuować wśród mieszkańców Gminy broszury informacyjne o głównych założeniach Strategii, jej celach i obszarach rekomendowanych działań.

Oprócz wyżej wymienionych działań Gmina powinna organizować cykliczne warsztaty i spotkania otwarte dla mieszkańców służące wymianie poglądów na temat dostosowania Strategii do zmieniającego się otoczenia społeczno – gospodarczego. W ramach możliwości należy również udostępnić mieszkańcom stronę internetową oraz specjalny adres mailowy służące do zgłaszania i konsultowania pomysłów. Pomysły te powinny zostać umieszczone w bazie danych przez wyznaczoną jednostkę Urzędu Gminy.

11.3. ZASADY I TRYB MONITORINGU STRATEGII

Monitoring rozumiany jako kontrola procesu wdrażania Strategii pozwala uniknąć błędów i niedopatrzeń w realizacji projektów. Będzie on prowadzony przez jednostkę wskazaną przez Wójta Gminy Wyszki.

W procesie monitoringu nadzorowany jest przebieg wdrożenia poszczególnych projektów:

- ❖ Terminowy dobór właściwego źródła finansowania,
- ❖ Skompletowanie załącznikowej dokumentacji projektu,
- ❖ Terminowość i kompletność złożenia dokumentacji projektowej do Instytucji Zarządczej lub Pośredniczącej,
- ❖ Terminowość dostarczanych produktów cząstkowych projektu,
- ❖ Poprawność rozliczeń finansowych,
- ❖ Jakość dostarczanych produktów cząstkowych projektu,
- ❖ Zgodność dostarczanych produktów ze specyfiką projektową.

11.4. ZASADY I TRYB EWALUACJI STRATEGII

Ewaluacja Strategii to proces polegający na jej ocenie w najszerzym możliwym aspekcie.

RYSUNEK 29 SPOSOBY EWALUACJI STRATEGII

Źródło: Opracowanie własne

Ewaluacja ex-ante opisuje zakładane cele, przewidywane rezultaty, spójność z celami rozwojowymi danego obszaru, komplementarność z innymi projektami. Została ona wykonana w przebiegu realizacji zadania sformułowania Strategii Rozwoju Gminy.

W przebiegu ewaluacji mid-term analizuje się proces wdrożenia i ocenia jego dotychczasowe efekty. Pozwala to odpowiedzieć na pojawiające się pytania i rozwiązać ujawnione problemy. Można w ten sposób ocenić skuteczność i efektywność projektu na danym etapie. Ewaluacja mid-term będzie wykonywana w trakcie realizacji projektów. Za jej wykonanie odpowiada jednostka wskazana przez Wójta Gminy Wyszki.

W ewaluacji ex-post ocenione będą efekty poszczególnych projektów, a na ich podstawie zostaną sformułowane wnioski na przyszłość. Do mierzenia postępu realizacji Strategii należy posługiwać się miernikami przypisanymi do każdego z zadań realizacyjnych. Przy samej ocenie należy zaś zwrócić szczególną uwagę na użyteczność i trwałość przedsięwzięć, a także uwzględnić kryterium skuteczności i efektywności realizacji danego projektu. Za wykonanie ewaluacji ex-post odpowiada jednostka wskazana przez Wójta Gminy Wyszki.

SPIS TABEL

Tabela 1 Użytkowanie gruntów w Gminie Wyszki	11
Tabela 2 Liczba ludności w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	14
Tabela 3 Udział poszczególnych ekonomicznych grup wieku w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Wyszki w latach 2008-2014	15
tabela 4 Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców gmin powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle powiatu, województwa i kraju.	16
Tabela 5 Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców gmin powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle całego powiatu, województwa i kraju	17
Tabela 6 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców gmin powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle powiatu, województwa i kraju	18
Tabela 7 Saldo migracji na pobyt stały dla gminy wyszki w ruchu wewnętrznym i zagranicznym w latach 2008-2014	19
Tabela 8 Saldo migracji na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle całego powiatu, województwa i kraju.	19
Tabela 9 Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON według sekcji PKD w roku 2014	21
Tabela 10 Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle całego powiatu, województwa i kraju	23
Tabela 11 Liczba bezrobotnych według gmin powiatu bielskiego, zarejestrowanych we wrześniu 2015 r.	24
Tabela 12 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie bielskim w latach 2008-2014 na tle województwa i kraju.	24
Tabela 13 Wykaz dróg wojewódzkich w Gminie Wyszki	27
tabela 14 Wykaz i przebieg dróg powiatowych w gminie wyszki.....	28
Tabela 15 Ludność korzystająca z sieci gazowej w Gminie Wyszki w latach 2008-2014.....	31
tabela 16 Użytkownicy korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności w gminie wyszki w odniesieniu do innych gmin powiatu bielskiego, województwa i kraju w latach 2008-2014	37
Tabela 17 Budynki mieszkalne w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	40
Tabela 18 Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół w Gminie Wyszki w latach 2006-2014.....	41
Tabela 19 Wypożyczenia na zewnątrz w 2013 roku.....	43
Tabela 20 Czytelnicy według grup społeczno – zawodowych w 2013 roku	43
Tabela 21 Czytelnicy według wieku w roku 2013.....	44
Tabela 22 Księgozbiór, stan w dniu 31.12.2013r.	44
Tabela 23 Czytelnicy w ciągu roku w bibliotekach na terenie Gminy Wyszki na przestrzeni lat.....	44
Tabela 24 Działalność ośrodków kultury, klubów i świetlic na terenie Gminy Wyszki	44
Tabela 25 Liczba członków w klubach sportowych na terenie Gminy Wyszki	45
Tabela 26 Zabytki w Gminie Wyszki	48
Tabela 27 Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Gminie Wyszki	55
Tabela 28 Wydatki i dochody budżetu Gminy Wyszki w latach 2008 - 2014 w [zł]	61
Tabela 29 Dochody budżetów gmin powiatu bielskiego na 1 mieszkańca w latach 2008-2014.....	62

Tabela 30 Wydatki na 1 mieszkańca gmin powiatu bielskiego w latach 2009-2014.....	63
Tabela 31 Analiza SWOT – sfera demograficzna.....	66
Tabela 32 Analiza SWOT – sfera ekonomiczno - gospodarcza.....	68
Tabela 33 Analiza SWOT – sfera infrastruktury technicznej.....	69
Tabela 34 Analiza SWOT – sfera społeczna.....	70
Tabela 35 Analiza SWOT – sfera budżetowo - finansowa.....	71
Tabela 36 Cele strategiczne oraz cele operacyjne Gminy Wyszki.....	91
Tabela 37 Zadania realizacyjne dla Gminy Wyszki.....	95
Tabela 38 Osie priorytetowe oraz główne obszary wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020.....	115
Tabela 39 Możliwe zewnętrzne źródła finansowania zadań realizacyjnych.....	117
Tabela 40 Zbieżność celów operacyjnych sformułowanych dla Gminy Wyszki ze Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku.....	119
Tabela 41 Zbieżność celów operacyjnych sformułowanych dla Gminy Wyszki ze Strategią Rozwoju Powiatu Bielskiego do 2020 roku.....	121

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Zakres warstwy analitycznej.....	5
Rysunek 2 Zakres warstwy konsultacyjnej.....	6
Rysunek 3 Główne etapy procesu tworzenia Strategii.....	6
Rysunek 4 Zadania Gminy i Doradcy w metodzie ekspercko – partycypacyjnej.....	7
Rysunek 5 Położenie Powiatu Bielskiego na mapie Polski i województwa Podlaskiego.....	9
Rysunek 6 Położenie Gminy Wyszki w Powiecie Bielskim.....	9
Rysunek 7 Mapa Gminy Wyszki.....	10
Rysunek 8 Układ drogowy Gminy Wyszki.....	26
Rysunek 9 Sieć dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych na terenie powiatu bielskiego.....	27
Rysunek 10 Trasy autobusów na terenie Gminy Wyszki.....	29
Rysunek 11 Sieć wodociągowa Gminy Wyszki.....	32
Rysunek 12 Sieć kanalizacyjna Gminy Wyszki.....	35
Rysunek 13 Szkoła Podstawowa im. Ks. F.J. Falkowskiego w Topczewie.....	41
Rysunek 14 Gminne centrum biblioteczno – kulturalne w Wyszkach.....	43
Rysunek 15 Warsztaty teatralne 2014.....	45
Rysunek 16 Stadion UKS Iskra.....	46
Rysunek 17 Hubertus w Topczewie 2015.....	46
Rysunek 18 Gminne Święto Plonów 2015.....	47
Rysunek 19 Kościół parafialny p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego z 1617 r. w Strabli.....	49
Rysunek 20 Ochotnicza Straż Pożarna w Topczewie.....	51

Rysunek 21 IX Powiatowe Zawody Sportowo - Pożarnicze	52
Rysunek 22 Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w Wyszkiach	54
Rysunek 23 Elementy analizy SWOT	65
Rysunek 24 Wizja rozwoju Gminy Wyszki 2023+	88
Rysunek 25 Katalog celów Gminy Wyszki	88
Rysunek 26 Cel główny Gminy Wyszki	90
Rysunek 27 Cele strategiczne Gminy Wyszki	90
Rysunek 28 Programy rozwojowe Gminy Wyszki	92
Rysunek 29 Sposoby ewaluacji Strategii	123

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba ludności w gminie wyszki w latach 2000 - 2014	14
Wykres 2 Wskaźnik obciążenia demograficznego dla Gminy Wyszki w odniesieniu do danych dla kraju, województwa i powiatu w latach 2008-2014	15
Wykres 3 Gęstość zaludnienia w Gminie Wyszki (ludność na 1km ²) w latach 2008-2014	16
Wykres 4 wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców Gminy Wyszki w latach 2008-2014	16
Wykres 5 Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców Gminy Wyszki w latach 2008-2014	17
Wykres 6 przyrost naturalny na 1000 mieszkańców Gminy Wyszki w latach 2008-2014 na tle powiatu, województwa i kraju	18
Wykres 7 saldo migracji na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 na tle całego powiatu, województwa i kraju	20
Wykres 8 liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru regon w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	21
Wykres 9 bezrobotni zarejestrowani w Gminie Wyszki w latach 2008-2014 według struktury płci ..	24
Wykres 10 Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	30
Wykres 11 Udział mieszkań wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania w ogólnej liczbie mieszkań w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 (%)	31
Wykres 12 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	33
Wykres 13 Udział mieszkań z dostępem do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie mieszkań w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 (%)	33
Wykres 14 procentowy wskaźnik korzystających z instalacji wodociągowej w Gminie Wyszki w odniesieniu do danych uzyskanych dla powiatu bielskiego, województwa podlaskiego i kraju w latach 2008-2014	34
Wykres 15 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w Gminie Wyszki w latach 2008-2014	36
Wykres 16 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Gminie Wyszki w latach 2008-2014 (KM)	36
Wykres 17 Długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej na 100 km ² w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014 (km)	37

Wykres 18 Wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców w gminach powiatu bielskiego w latach 2008-2014	40
Wykres 19 Współczynnik skolaryzacji netto w Gminie Wyszki w latach 2006-2014(%)	42
Wykres 20 Dynamika przestępczości ogólnej oraz wykrywalność w powiecie bielskim w latach 2000-2009	50
Wykres 21 Ilość pojazdów zarejestrowanych, a liczba wypadków i kolizji w powiecie bielskim w latach 2003-2009	50
Wykres 22 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w Gminie Wyszki w latach 2009-2014	56
Wykres 23 Dochody budżetu Gminy Wyszki w latach 2008-2014 (w zł).....	58
Wykres 24 Źródła dochodów budżetu Gminy Wyszki w latach 2009-2014 (w zł).....	58
Wykres 25 Wpływy do budżetu Gminy Wyszki z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w latach 2009-2014 (zł)	59
Wykres 26 Wpływy do budżetu Gminy Wyszki z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych w latach 2009-2014 (zł).....	59
Wykres 27 Wpływy do budżetu Gminy Wyszki z tytułu podatku od nieruchomości w latach 2009-2014 (zł).....	60
Wykres 28 Wydatki Gminy Wyszki w latach 2009-2014	60
Wykres 29 Wydatki inwestycyjne w Gminie Wyszki w latach 2009-2014 (zł).....	61
Wykres 30 Dochody budżetów gmin powiatu bielskiego na 1 mieszkańca w latach 2008-2014 (zł).....	63
Wykres 31 Wydatki na 1 mieszkańca gmin powiatu bielskiego w latach 2009-2014 (zł).....	64
Wykres 32 Struktura respondentów ze względu na płeć.....	73
Wykres 33 Struktura respondentów ze względu na wiek	73
Wykres 34 Struktura respondentów ze względu na stan cywilny	74
Wykres 35 Struktura respondentów ze względu na poziom wykształcenia	74
Wykres 36 Struktura respondentów ze względu na status społeczno – zawodowy.....	75
Wykres 37 Struktura respondentów ze względu na sytuację materialną	75
Wykres 38 „Od jak dawna jest Pan/Pani mieszkańcem(-nką) Gminy Wyszki” (N= 28).....	76
Wykres 39 „Jakie były Pana/Pani powody przeprowadzki do Gminy Wyszki” (N= 4).....	77
Wykres 40 „Czy jest Pan/Pani zadowolony(a) z faktu, iż jest mieszkańcem Gminy Wyszki?” (N=28)	77
Wykres 41 „ Które z podanych niżej sfer funkcjonowania Gminy Wyszki uważa Pan/Pani za najlepiej rozwinięte” (N=55)	78
Wykres 42 „Które z podanych poniżej sfer funkcjonowania gminy wyszki uważa pan/pani za najgorzej rozwinięte?” (N=55)	78
Wykres 43 „Czy według Pana/Pani opinii potrzeby społeczno – kulturalne mieszkańców Gminy Wyszki są zaspokojone?” (N=26).....	79
WYKRES 44 „Czy spędza Pan/Pani swój wolny czas w Gminie Wyszki?” (N=25)	80
WYKRES 45 „W jakim kierunku powinna rozwijać się Gmina Wyszki?”	80
WYKRES 46 „Czy uważa Pan/Pani, że Gmina Wyszki wykorzystuje swój potencjał gospodarczy?” (N=24)	81
Wykres 47 „Proszę wskazać co w Pana/Pani odczuciu stanowi największy potencjał Gminy Wyszki” (N=12).....	81

Wykres 48 „Proszę wskazać, co w Pana/Pani odczuciu stanowi największy problem Gminy Wyszki” (N=24)	82
Wykres 49 „Proszę wskazać dwa dowolne zjawiska mające miejsce w Gminie, które określił(a)by Pan/Pani jako korzystne dla Gminy Wyszki?” (N=9)	82
Wykres 50 . „Proszę wskazać dwa dowolne zjawiska mające miejsce w Gminie, które określił(a)by Pan/Pani jako niekorzystne dla Gminy Wyszki” (N=13)	83
Wykres 51 „Proszę podać trzy przymiotniki, z jakimi kojarzy się Pani/Panu Gmina Wyszki” (n=29) .	83
Wykres 52 „ W który z wymienionych obszarów funkcjonowania Gminy Wyszki należy Pana/Pani zdaniem inwestować i dlaczego?” (N=53)	84
